

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2023r.)

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania "Szlakiem Granitu"

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich:

Europa inwestująca w obszary wiejskie

Projekt realizowany przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania "Szlakiem Granitu" współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, osi IV LEADER, działanie 19. Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER, poddziałanie 19.1 Wsparcie przygotowawcze.

Udanin 2015

Zespół Konsultantów: Fundacja Badawcza LABORIA ul. Szczytnicka 52/1, 50-382 Wrocław

Opracowanie: Strategia w całości została wykonana nakładem pracy członków Zarządu oraz pracowników Biura LGD „Szlakiem Granitu” z uwzględnieniem wyników badań własnych i ewaluacji.

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Szlakiem Granitu”

55-340 Udanin 86 B

tel. 71/733 78 88

fax 71/733 78 80

email: pocza@lgd-szlakiemgranitu.pl

www: <http://www.lgd-szlakiemgranitu.pl/>

Szanowni Państwo!

Z satysfakcją przedstawiamy Państwu Lokalną Strategię Rozwoju przygotowaną w ramach działań Leader Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 dla gmin: Dobromierz, Jaworzyna Śląska, Kostomłoty, Strzegom, Świdnica, Udanin, Żarów.

Dokument jest rezultatem kilkumiesięcznej, intensywnej pracy członków Stowarzyszenia LGD, mieszkańców i przedstawicieli gmin.

Strategia zbudowana jest wokół dwóch celów wiodących:

- Zwiększenie poziomu przedsiębiorczości, w tym rozwój oferty turystycznej na obszarze LGD „Szlakiem Granitu”;
- Aktywizacja społeczna i obywatelska społeczności lokalnej oraz wzmocnienie kapitału społecznego w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze i kulturowe.

Szeroki wachlarz opracowanych działań i zadań będzie realizowało powołane w tym celu Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Szlakiem Granitu”.

Zachęcamy Państwa do zaangażowania się w realizację zapisanych w Lokalnej Strategii Rozwoju przedsięwzięć, które wynikają z diagnozowanych oczekiwań mieszkańców. Tylko z udziałem mieszkańców Lokalna Strategia Rozwoju ma szansę wpłynąć na rozwój obszaru na „Granitowym Szlaku”.

**Zarząd Stowarzyszenia
Lokalna Grupa Działania
„Szlakiem Granitu”**

Spis treści

Rozdział I Charakterystyka LGD	4
1. Nazwa LGD	4
2. Opis obszaru.....	4
3. Mapa obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju.....	5
4. Opis procesu tworzenia partnerstwa	5
5. Opis struktury LGD.....	8
6. Opis składu organu decyzyjnego LGD	9
7. Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym.....	10
8. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD	11
Rozdział II Partycypacyjny charakter LSR	12
1. Dane z konsultacji społecznych przeprowadzonych na obszarze objętym LSR.....	13
2. Partycypacyjne metody konsultacji.....	14
3. Informacje dotyczące przeprowadzonych konsultacji LSR ze społecznością lokalną.....	20
Rozdział III Diagnoza – opis obszaru i ludności	21
1. Określenie grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR.....	21
2. Charakterystyka gospodarki/przedsiębiorczości	23
3. Opis rynku pracy	26
4. Przedstawienie działalności sektora społecznego	28
5. Wskazanie problemów społecznych	29
6. Wykazanie wewnętrznej spójności obszaru LSR.....	30
7. Krótki opis dziedzictwa kulturowego/zabytków	31
8. Krótka charakterystyka obszarów atrakcyjnych turystycznie	32
9. Opis produktów lokalnych	33
10. Podsumowanie najważniejszych problemów, potrzeb, zasobów i potencjału obszaru.....	33
Rozdział IV Analiza SWOT	34
Rozdział V Cele i wskaźniki	39
1. Specyfikacja i opis celów ogólnych, przypisanych im celów szczegółowych i przedsięwzięć	39
2. Wykazanie zgodności celów z celami programów	50
3. Przedstawienie przedsięwzięć realizowanych w ramach RLKS	51
Rozdział VI LSR: Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru	57
1. Ogólna charakterystyka przyjętych rozwiązań formalno – instytucjonalnych wraz ze zwięzłą informacją wskazującą sposób powstawiania poszczególnych procedur, ich kluczowe cele i założenia.	57
2. Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru zgodnie z wymogami określonymi dla programów ...	57
3. Wskazanie w jaki sposób w kryteriach wyboru operacji została uwzględniona innowacyjność.	57
4. Informacja o realizacji projektów grantowych i operacji własnych.....	58
5. Wysokość wsparcia przyznawanego na rozpoczęcie działalności gospodarczej.....	59
6. Podstawowe zasady ustalania wysokości wsparcia na realizację operacji w ramach LSR.....	59
7. Zasady udostępniania procedur wyboru i oceny operacji w ramach LSR do wiadomości publicznej ...	60
Rozdział VII Plan działania	60
Rozdział VIII Budżet LSR	61
1. Ogólna charakterystyka budżetu	61
2. Krótki opis powiązania budżetu z celami LSR.....	61
Rozdział IX Plan komunikacji	62
Rozdział X Zintegrowanie	62
1. Opis zgodności i komplementarności z innymi dokumentami planistycznymi	62
2. Opis sposobu integrowania różnych sektorów partnerów, zasobów czy branż działalności gospodarczej w celu kompleksowej realizacji przedsięwzięć	66
Rozdział XI Monitoring i ewaluacja	66
Rozdział XII Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko	68
Literatura	69
Załączniki	70

Rozdział I Charakterystyka LGD

1. Nazwa LGD: Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Szlakiem Granitu”

Status prawny: Stowarzyszenie - w dniu 7 maja 2008 roku w Udaninie reprezentanci gmin: Dobromierz, Jaworzyna Śląska, Kostomłoty, Strzegom, Świdnica, Udanin i Żarów na podstawie ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855, z późn. zm.) oraz art.15 ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz. U. Nr 64, poz. 427 oraz z 2008 r. Nr 98, poz.634) podjęli decyzję o powołaniu **Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Szlakiem Granitu”**.

Stowarzyszenie zostało wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego w dniu **27 sierpnia 2008 r.** Stowarzyszenie uzyskało wpis do Krajowego Rejestru Sądowego pod numerem KRS **0000312557**.

NIP 913-15-93-169, Regon 020 820 130, Nr ID 062 982 184

Dane adresowe:

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Szlakiem Granitu”

55-340 Udanin 86 B

tel. (71) 733 78 88, fax. (71) 733 78 80

www.lgd-szlakiemgranitu.pl

poczta@lgd-szlakiemgranitu.pl

2. Opis obszaru

Obszar działania LGD „Szlakiem Granitu”, dla którego opracowano Lokalną Strategię Rozwoju rozciąga się w centralno-południowej części województwa dolnośląskiego. Gminy wchodzące w skład Stowarzyszenia należą administracyjnie do powiatu świdnickiego (Dobromierz, Jaworzyna Śląska, Strzegom, Świdnica, Żarów,) oraz średzkiego (Kostomłoty, Udanin).

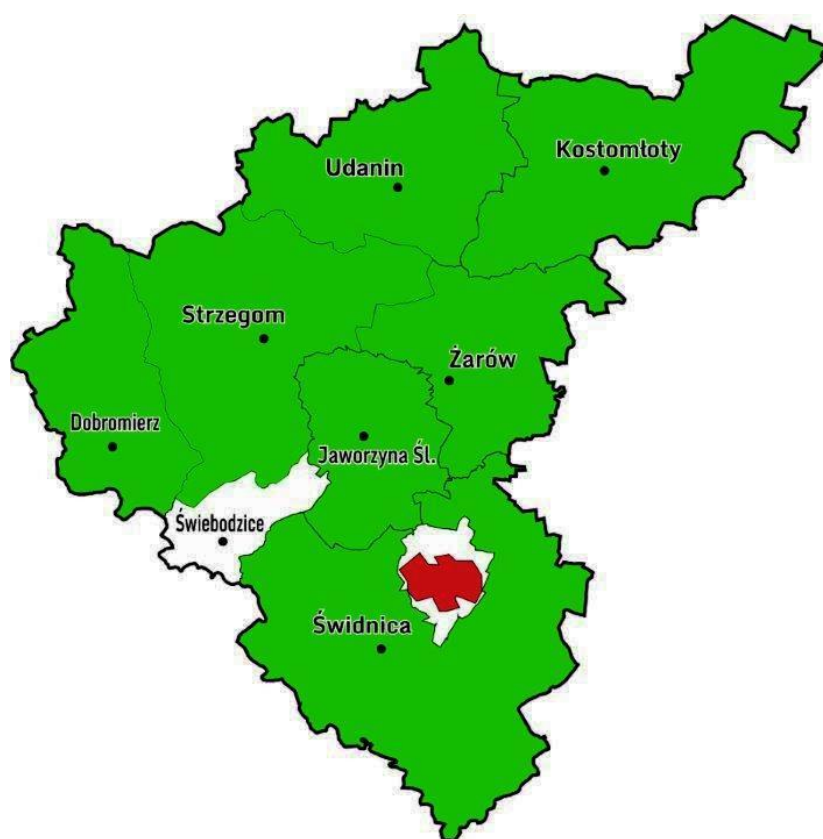
Tabela nr 1. Powierzchnia oraz liczba ludności gmin obszaru LGD „Szlakiem Granitu”.

L.p.	Nazwa jednostki terytorialnej	Liczba ludności	Liczba sołectw	Powierzchnia (km ²)	Liczba ludności na 1 km ²
1	Dobromierz	5 326	12	86	62
2	Jaworzyna Śląska	10 446	12	67	156
3	Kostomłoty	7 143	27	146	49
4	Strzegom	26 825	21	145	185
5	Świdnica	16 854	33	208	81
6	Udanin	5 375	19	111	48
7	Żarów	12 614	17	88	143
Ogółem		84 583	141	850	96
Dolny Śląsk		2 909 997	-	19 947	146

Źródło: www.gus.gov.pl, stan na dzień 31 grudnia 2013 roku

W stosunku do roku 2006 liczba ludności na obszarze partnerstwa zwiększyła się o 1264 osoby. Licząc od 2001 roku wzrost wynosi 843 osoby. Największy wzrost liczby mieszkańców nastąpił na terenie Gminy Świdnica i wynosił: 1658 osób. Liczba ludności obszaru Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Szlakiem Granitu” stanowi 2,91 % ludności województwa dolnośląskiego.

3. Mapa obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju

Rys. nr 1. Mapa obszaru

Źródło: opracowanie własne

4. Opis procesu tworzenia partnerstwa

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Szlakiem Granitu” jako organizacja społeczna została powołana przez siedem gmin z czego dwie gminy Kostomłoty i Udanin są z powiatu średzkiego, a pięć gmin: Dobromierz, Jaworzyna Śląska, Strzegom, Świdnica i Żarów z powiatu świdnickiego. Proces budowania partnerstwa oparty był na szeregu spotkań roboczych zainicjowanych i prowadzonych przez Gminę Udanin od lipca 2007r. W dniu 7 maja 2008 roku w Udaninie założyciele (36 reprezentantów 7 gmin) Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Szlakiem Granitu” podjęli uchwałę o jego powołaniu. Przyjęty został statut oraz dokonano wyboru organów Stowarzyszenia. W dniu 27 sierpnia 2008 roku Stowarzyszenie uzyskało wpis do Krajowego Rejestru Sądowego. Efektem procesu budowania partnerstwa było opracowanie Lokalnej Strategii Rozwoju. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Szlakiem Granitu” powstało w celu realizacji osi 4 LEADER Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013. Stowarzyszenie LGD „Szlakiem Granitu” realizowało LSR w okresie programowania 2007 – 2013.

W nowym okresie programowania 2014 – 2020 Stowarzyszenie LGD „Szlakiem Granitu” będzie kontynuować swoją działalność.

Doświadczenie pracowników Biura Zarządu:

Kierownik Biura – pracuje w Stowarzyszeniu LGD „Szlakiem Granitu” od 15.12.2009r. Od 03.12.2015 roku pełni funkcję Prezesa Zarządu. **Kwalifikacje:** ukończył szkolenia- 1. Ewaluacja LGD i LSR w ramach projektu Cykl szkoleń z zakresu tworzenia lokalnych strategii rozwoju (LSR), przygotowania strategii

komunikacyjnej lokalnej grupy działania (LGD) i angażowanie społeczności lokalnych w przygotowania i realizację LSR – (CDR); 2. Audyt i kontrola projektów z UE.

Księgowa-kadrowa – pracuje w Stowarzyszeniu LGD „Szlakiem Granitu” od 15.12.2009 roku na stanowisku księgowa. **Kwalifikacje:** ukończyła kurs - 1. Modułowy - rachunkowości podmiotów gospodarczych – (Stowarzyszenie Księgowych w Polsce), ukończyła szkolenie - 1. nowy płatnik 9.01.001 zmiany w funkcjonalnościach i obsłudze programu- (centrum administracji i biznesu), 2. Audyt i kontrola projektów z UE, 3.dokumentacja rozliczeniowa środków unijnych- przygotowanie i opisywanie dokumentów księgowych – („EURO-TRAINING” Centrum Szkoleniowo Doradcze).

Specjalista ds. administracyjnych – pracuje w Stowarzyszeniu LGD „Szlakiem Granitu” od 1.01.2010 roku na stanowisku pracownik biura. **Kwalifikacje:** ukończyła szkolenie - 1. Stosowanie zasad ochrony danych osobowych w organizacji oraz dostęp do informacji publicznej- („OTREK” EUROPEJSKIE CENTRUM ROZWOJU BIZNESU), 2. Podstawy wiedzy z zakresu prowadzenia badań na obszarze, opracowanie i wykorzystania wyników, do podnoszenia jakości zarządzania strategicznego rozwojem obszaru – (CDR),3. Specjalista ds. funduszy unijnych 2014-2020 – (Inkubator Progress), 4. Określanie celów LSR i wskaźników realizacji strategii w ramach projektu Cykl szkoleń z zakresu tworzenia lokalnych strategii rozwoju (LSR), przygotowania strategii komunikacyjnej lokalnej grupy działania (LGD) i angażowanie społeczności lokalnych w przygotowania i realizację LSR - (CDR),

Specjalista ds. wdrażania projektów grantowych i promocji: pracuje w Stowarzyszeniu LGD „Szlakiem Granitu” od 18.09.2013 roku na stanowisku pracownik ds. promocji. **Kwalifikacje:** ukończyła szkolenie - 1. Określanie celów LSR i wskaźników realizacji strategii w ramach projektu Cykl szkoleń z zakresu tworzenia lokalnych strategii rozwoju (LSR), przygotowania strategii komunikacyjnej lokalnej grupy działania (LGD) i angażowanie społeczności lokalnych w przygotowania i realizację LSR – (CDR), 2. Podstawy wiedzy z zakresu prowadzenia badań na obszarze, opracowanie i wykorzystania wyników, do podnoszenia jakości zarządzania strategicznego rozwojem obszaru – (CDR), 3. Specjalista ds. funduszy unijnych 2014-2020 (Inkubator Progress), 4. Przygotowanie strategii komunikacyjnej LGD i metody angażowania społeczności lokalnych w przygotowanie i realizację LSR w ramach projektu Cykl szkoleń z zakresu tworzenia lokalnych strategii rozwoju (LSR), przygotowania strategii komunikacyjnej lokalnej grupy działania (LGD) i angażowanie społeczności lokalnych w przygotowania i realizację LSR – (CDR).

Doświadczenie członków LGD w realizacji operacji w ramach LSR

Duża część członków LGD posiada doświadczenie w zakresie realizacji operacji w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju. Były to operacje o charakterze inwestycyjnym, aktywizacyjnym, edukacyjnym, kulturowym, promocyjnym i rozwoju mikroprzedsiębiorczości.

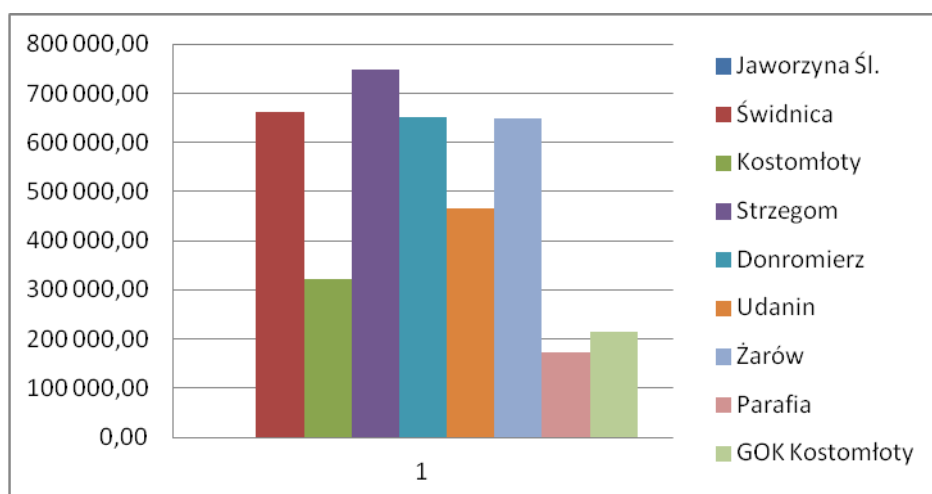
W latach 2009-2015 w ramach 26 naborów beneficjenci złożyli do oceny 302 wnioski na ogólną kwotę dofinansowania w wysokości 16 009 982,62 zł. Wszystkie wnioski zostały ocenione przez Radę zgodnie z procedurami i zostały przekazane do oceny merytorycznej do UMWD i ARiMR.

Na podstawie elektronicznej ewidencji wniosków OWSA prowadzonej przez UMWD ustalono stan realizacji operacji na dzień 30.11.2015r.

Beneficjenci rozliczyli realizowane operacje:

1. **Odnowa i Rozwój Wsi** (26 operacji) na kwotę 4 437 273,80 zł - budżet LSR został wykonany w 95,63%. Beneficjentami tego działania były JST oraz Parafia Konary.

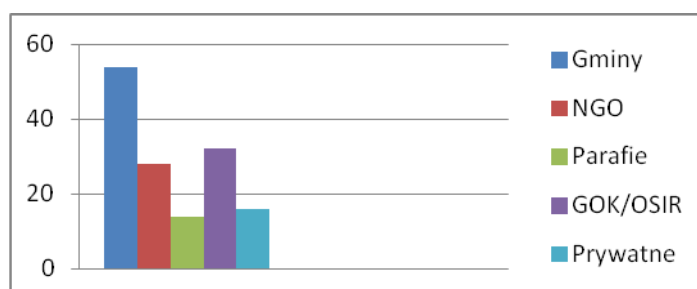
Wykres nr 1. Stan realizacji operacji Odnowa i Rozwój Wsi

Źródło: opracowanie własne

2. **Małe Projekty** (zrealizowano i rozliczono 144 operacji) na kwotę 2 559 906,80 zł – budżet LSR został wykonany w 83,52%.

Wykres nr 2. Stan realizacji operacji Małe Projekty

Źródło: opracowanie własne

3. Działanie 311. (7 operacji) na kwotę 662 950,00 zł. Budżet został wykonany w 67,65%.
4. Działanie 312. Nie zrealizowano żadnej operacji pomimo tego, że beneficjenci złożyli 19 wniosków na kwotę dofinansowania w wysokości 2 691 825,00 zł.
5. Projekt współpracy :
  - 1) **Partnerski Inkubator Kultury (PIK):**
    - a) Przygotowanie projektu współpracy na kwotę 2 642,36 zł,
    - b) Realizacja projektu współpracy na kwotę 41 885,14 zł.
  - 2) **Kampinos, Proсна, Granit-Dziedzictwo Kulturowe Trzech Regionów (DK3R):**
    - a) Przygotowanie projektu współpracy na kwotę 3 386,31 zł,
    - b) Realizacja projektu współpracy na kwotę 83 086,26 zł.
  - 3) **Przewodnik za ladaż (PzL) na kwotę 96 726,29 zł.**

Razem projekty współpracy na kwotę 227 726,36 zł co stanowi 91,11% budżetu.

6. Funkcjonowanie LGD, nabywanie umiejętności i aktywizacja na kwotę 1 505 424,94 zł co stanowi 98,76% budżetu.

Ponadto Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Szlakiem Granitu” realizowała w partnerstwie ze Szkołą Wyższą Psychologii Społecznej we Wrocławiu, projekt pn. „**GOOD GOVERNANCE w skali MIKRO – Innowacyjny system analizy jakości zadań publicznych realizowany przez gminy małe**”.

Liderem projektu była Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej (SWPS) we Wrocławiu. Projekt był realizowany w ramach PO KL. Koszt kwalifikowalny projektu wynosił 192 500,00 zł.

5. Opis struktury LGD

Strukturę Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Szlakiem Granitu” zgodnie ze statutem stanowią:

1. Walne Zebranie Członków,
2. Zarząd,
3. Rada OD (Organ Decyzyjny),
4. Komisja Rewizyjna,
5. Biuro Stowarzyszenia.

1) Walne Zebranie Członków: jest najwyższym organem Stowarzyszenia. Decyduje przede wszystkim o kierunkach i programach działania Stowarzyszenia podejmując uchwały w zakresie zatwierdzenia i aktualizacji LSR, zatwierdzania kryteriów wyboru operacji oraz wybór i odwołanie członków Zarządu, Komisji Rewizyjnej i Rady, a także rozpatrywanie i zatwierdzanie sprawozdań finansowych, sprawozdania Zarządu, Komisji Rewizyjnej i Rady oraz podejmowanie innych decyzji przewidzianych w statucie.

Walne Zebranie Członków **składa się z 82 osób, będących mieszkańcami gmin obszaru LGD, w tym 9 osób reprezentujących sektor publiczny, 34 osób reprezentujących sektor gospodarczy oraz 39 osób reprezentujących sektor społeczny (w tym mieszkańców). Skład WZC jest więc reprezentatywny dla specyfiki obszaru objętego LSR oraz przyjętych kierunków działania:**

- a) **sektor gospodarczy:** reprezentują przedstawiciele przedsiębiorstw, podmiotów gospodarczych w tym rolników zamieszkałych na obszarze objętym LSR;
- b) **sektor społeczny:** reprezentują mieszkańcy obszaru objętego LSR, w tym przedstawiciele organizacji pozarządowych, fundacji oraz mieszkańcy obszaru LGD;
- c) **sektor publiczny:** reprezentują przedstawiciele jst z terenu partnerstwa, którzy są członkami Stowarzyszenia LGD „Szlakiem Granitu” lub osoby reprezentujące jst na podstawie udzielonego pełnomocnictwa do reprezentacji.

2) Zarząd Stowarzyszenia LGD „Szlakiem Granitu” składa się z Prezesa Zarządu, dwóch wiceprezesów, skarbnika, sekretarza oraz 10 członków, wybieranych i odwoływanych przez Walne Zebranie Członków spośród osób fizycznych będących członkami Stowarzyszenia i reprezentantami członka Stowarzyszenia będącego osobą prawną. Zarząd działa w imieniu Stowarzyszenia, realizując cele statutowe, kieruje całokształtem działalności Stowarzyszenia (na podstawie uchwał WZC), a także reprezentuje Stowarzyszenie i kieruje jego bieżącą działalnością w okresie między Walnymi Zebraniem.

3) Rada Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Szlakiem Granitu” (OD): organ decyzyjny Stowarzyszenia, do którego wyłącznej kompetencji należy dokonywanie oceny projektów oraz wybór operacji, które będą realizowane w ramach LSR. Szczegółowy opis trybu pracy Rady określa Regulamin Rady.

4) Komisja Rewizyjna: wybierana jest przez Walne Zebranie Członków w głosowaniu tajnym na 4-letni okres kadencji i składa się z 3-5 członków, którzy wybierają ze swego grona przewodniczącego. Do kompetencji Komisji należy kontrolowanie działalności Stowarzyszenia, ze szczególnym uwzględnieniem działalności finansowej (w tym występowanie do Zarządu z wnioskami pokontrolnymi, a także dokonywanie oceny pracy Zarządu i występowanie z wnioskiem o udzielenie absolutorium Zarządowi).

5) Biuro Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Szlakiem Granitu”: jest organem pomocniczym Zarządu LGD. Prowadzi sprawy LGD zgodnie z regulaminem pracy. Biurem kieruje kierownik Biura

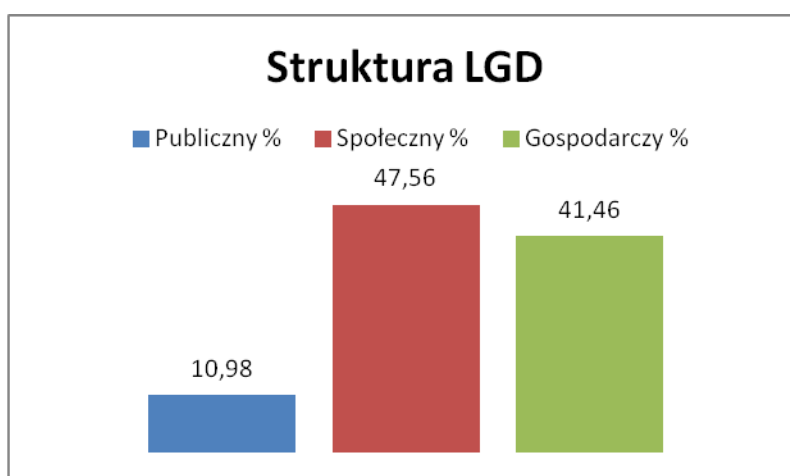
zatrudniony przez Zarząd Stowarzyszenia LGD, który może z upoważnienia Zarządu reprezentować Stowarzyszenie na zewnątrz na podstawie udzielonego pełnomocnictwa przez Zarząd LGD.

Tabela nr 2. Struktura Członków LGD według sektorów

Sektor			Liczba członków ogółem
P	S	G	
9	39	34	82

Źródło: opracowanie własne

Wykres nr 3. Struktura LGD

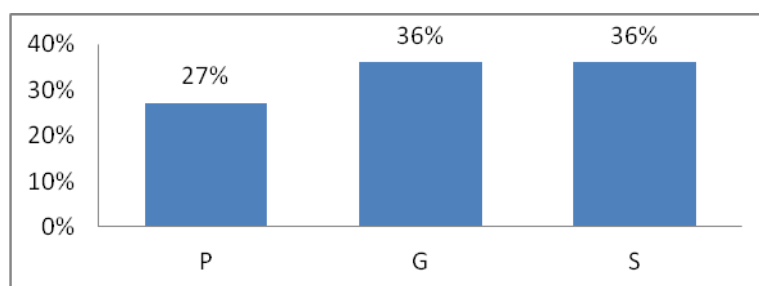
Źródło: opracowanie własne

Zasady i sposób rozszerzania składu Stowarzyszenia LGD „Szlakiem Granitu” są zawarte w Statucie Stowarzyszenia w § 12 ust. 2, zgodnie z którym nabywanie i utrata członkostwa następuje w drodze uchwały Zarządu.

6. Opis składu organu decyzyjnego LGD

Zgodnie z zapisami Statutu (§ 22 ust. 2) Stowarzyszenia LGD „Szlakiem Granitu” organ decyzyjny (OD) w Stowarzyszeniu stanowi Rada, która składa się z 7-15 członków wybieranych przez Walne Zebranie Członków na okres 4 lat. Rada została wybrana na mocy uchwały WZC podjętej w dniu 3 grudnia 2015 roku. Do wyłącznej kompetencji Rady należy wybór operacji, które mają być realizowane w ramach przyjętej przez Stowarzyszenie, Lokalnej Strategii Rozwoju. Rada posiada w swoim składzie reprezentantów sektora publicznego, społecznego i gospodarczego, przy czym każda z tych osób jest również mieszkańcem obszaru LGD „Szlakiem Granitu”. Szczegółowe kwestie dotyczące funkcjonowania organu decyzyjnego zawarte są w Regulaminie Organizacyjny Rady, który wraz ze składem osobowym Rady zawarty jest w załączniku do wniosku o wybór LSR.

Wykres nr 4. Procentowy udział przedstawicieli sektorów w Radzie

Źródło: opracowanie własne

Rada posiada w swoim składzie reprezentantów wszystkich 3 sektorów – sektor publiczny **P** (3 reprezentantów) stanowi 27 %, sektor gospodarczy **G** (4 reprezentantów) stanowi 36 %, sektor społeczny **S** (4 reprezentantów) stanowi 36 % z czego 54% to kobiety, a 46 % to mężczyźni. W składzie organu decyzyjnego znajdują się osoby poniżej 35 roku życia.

Stowarzyszenie LGD „Szlakiem Granitu” będzie prowadzić rejestr interesów członków Rady, aby zapewnić wybór operacji bez dominacji jakiegokolwiek grupy interesu i unikania konfliktu interesów. W rejestrze zawarte będą informacje o powiązaniach osobistych/branżowych członków Rady. Rejestr aktualizowany będzie przed każdym posiedzeniem Rady, aby umożliwić identyfikację charakteru powiązań członków organu decyzyjnego z wnioskodawcami oraz poszczególnymi projektami. Ponadto każdy członek Rady na posiedzeniu oceniającym wnioski złożone przez beneficjentów, zobowiązany będzie do złożenia deklaracji bezstronności.

Stowarzyszenie opracowało także plan szkoleń dla członków Rady w celu zapewnienia, że członkowie Rady Stowarzyszenia LGD „Szlakiem Granitu”, to osoby o odpowiednich umiejętnościach praktycznych i właściwym przygotowaniu merytorycznym, ponieważ w nowym okresie programowania 2014-2020 będą realizowali dodatkowe zadania w zakresie projektów grantowych. Plan szkoleń dla członków organów LGD stanowi załącznik do wniosku o wybór LSR.

7. Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym

Zasady powoływania członków organu decyzyjnego – Rady Stowarzyszenia, uregulowane są w Statucie § 22 ust. 2 i 3. Członkowie są wybierani przez Walne Zebranie Członków spośród członków LGD. Liczba członków Rady ustalana jest każdorazowo przez Walne Zebranie Członków w liczbie od 7 do 15 członków.

Co najmniej 50% członków Rady powinno posiadać doświadczenie z tematyki realizacji projektów z zakresu rozwoju obszarów wiejskich współfinansowanych ze środków UE. Co najmniej 50% powinno zamieszkiwać obszar objęty LSR, w tym jedna osoba powinna posiadać udokumentowaną znajomość języka roboczego UE, powinni posiadać wykształcenie wyższe lub średnie oraz ukończyć szkolenia związane z rozwojem obszarów wiejskich.

Zasady odwoływania poszczególnych członków organu decyzyjnego LGD uregulowane zapisami statutowymi § 22 ust. 1. Członkowie Rady odwoływani są przez Walne Zebranie Członków.

Członkowie Rady nie mogą być członkami Komisji Rewizyjnej ani Zarządu. Nie mogą pozostawać z członkami Zarządu oraz członkami Komisji Rewizyjnej w związku małżeńskim, ani też w stosunku powinowactwa i pokrewieństwa, nie mogą być skazani prawomocnym wyrokiem.

Opis procedury funkcjonowania organu decyzyjnego w tym procedury wyłączenia członka od udziału w wyborze operacji zawarty jest w Regulaminie Organizacyjnym Rady stanowiącym załącznik do LSR.

Według Statutu wybór operacji dokonywany jest w formie uchwały Rady podjętej zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej połowy członków uprawnionych do głosowania. Od tej uchwały przysługuje

wnioskodawcy odwołanie do Walnego Zebrania członków za pośrednictwem Zarządu lub członka Stowarzyszenia.

W przypadku zaistnienia uzasadnionych wątpliwości co do bezstronności członków Rady, a w szczególności w przypadku ubiegania się przez członka Rady o wybór do dofinansowania w ramach LSR jego operacji w/w członek może być wykluczony z prac Rady. Uzasadniony pisemny wniosek w sprawie musi być zgłoszony do Przewodniczącego Rady przed przystąpieniem do procedury oceny złożonych wniosków. Każdy z członków Rady podpisuje klauzule poufności i bezstronności. Szczegółowe procedury wyboru operacji zawiera załącznik do wniosku o wybór LSR. Żaden z członków organu decyzyjnego nie może być zatrudniony w biurze LGD.

W celu stworzenia sprawnego i czytelnego dla potencjalnych beneficjentów systemu przyznawania wsparcia z budżetu LGD, opracowano następujący zestaw procedur:

- procedura przyjmowania wniosków o dofinansowanie operacji w ramach wdrażania LSR;
- procedura wyboru operacji:
  - 1) ocena zgodności operacji z LSR,
  - 2) ocena operacji na podstawie lokalnych kryteriów wyboru, w tym lokalne kryteria wyboru operacji dla różnych działań,
  - 3) Lokalne Kryteria Wyboru;
- procedura zmiany lokalnych kryteriów wyboru;
- procedura wyłączenia członka Rady od udziału w wyborze operacji w razie zaistnienia okoliczności podważających bezstronność w procesie oceny;
- procedura odwoławcza od decyzji Rady.

Rada dokonuje oceny zgodności operacji z LSR w oparciu o ustaloną procedurę oraz z zastosowaniem lokalnych kryteriów wyboru, określających priorytety LGD jako instytucji finansującej. Procedura przeprowadzania głosowania zawarta jest w Regulaminie Organizacyjnym Rady.

8. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Wskazanie dokumentów regulujących funkcjonowanie LGD z podaniem sposobu ich uchwalania i aktualizacji oraz opisem głównych kwestii, które będą w nich zawarte.

Głównymi dokumentami regulującymi funkcjonowanie LGD „Szlakiem Granitu” są: Statut Stowarzyszenia, Regulamin Organizacyjny Rady Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania „Szlakiem Granitu” (organ decyzyjny), Regulamin Pracy Zarządu Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania „Szlakiem Granitu”, Regulamin Pracy Komisji Rewizyjnej Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania „Szlakiem Granitu” oraz Regulamin Biura Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania „Szlakiem Granitu”.

1) Statut Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Szlakiem Granitu”:

Zgodnie z Ustawą z dnia 7 kwietnia 1989 roku Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. 2015 poz.1393 z późn. zm) określa: nazwę stowarzyszenia, teren działania i siedzibę stowarzyszenia, cele i sposoby ich realizacji, sposób nabywania i utraty członkostwa, przyczyny utraty członkostwa oraz prawa i obowiązki członków, a także wskazuje władze stowarzyszenia, tryb dokonywania ich wyboru, uzupełniania składu oraz ich prawa i obowiązki, sposób reprezentowania stowarzyszenia oraz zaciągania zobowiązań majątkowych, a także warunki ważności jego uchwał, ustalania wysokości składek członkowskich, zasady dokonywania zmian statutu oraz sposób rozwiązania stowarzyszenia.

Wskazuje ponadto organ nadzoru nad stowarzyszeniem, jakim jest Marszałek Województwa Dolnośląskiego, a także wskazuje organ LGD kompetentny w zakresie uchwalenia LSR i jej aktualizacji (Walne Zebranie Członków) oraz procedur i kryteriów wyboru operacji, w tym zasady dotyczące zachowania bezstronności członków organu decyzyjnego w wyborze operacji (w tym przesłanki wyłączenia z oceny operacji).

2) Regulamin Organizacyjny Rady Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Szlakiem Granitu”:

Rada LGD „Szlakiem Granitu” powoływana jest przez Walne Zebranie Członków. Regulamin określa przede wszystkim:

- a) szczegółowe kompetencje Rady,
  - b) szczegółowe zasady zwoływania, organizacji i dokumentowania posiedzeń organu decyzyjnego,
  - c) szczegółowe rozwiązania dotyczące wyłączenia z oceny operacji (sposób wyłączenia członka organu z oceny, deklarację bezstronności oraz rejestr korzyści),
  - d) szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji.
- 3) Regulamin Pracy Zarządu Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Szlakiem Granitu” określa:**
- a) zasady podejmowania decyzji w formie uchwał,
  - b) obszary kompetencji Zarządu,
  - c) zasady organizacji posiedzeń Zarządu oraz dokumentowania posiedzeń.
- 4) Regulamin Pracy Komisji Rewizyjnej Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Szlakiem Granitu” odnosi się do:**
- a) kompetencji organu,
  - b) szczegółowej zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Komisji,
  - c) zasady prowadzenia działań kontrolnych oraz dokumentowania prac Komisji.
- 5. Regulamin Biura Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Szlakiem Granitu” określa zasady funkcjonowania Biura Stowarzyszenia, w tym:**
- a) określa strukturę biura,
  - b) określa zasady naboru pracowników,
  - c) określa obowiązki pracowników biura na poszczególnych stanowiskach,
  - d) określa podział zadań (oraz metody pomiaru) w zakresie doradztwa, animacji lokalnej i współpracy,
  - e) dbałość o realizację planu komunikacji,
  - f) politykę szkoleń dla pracowników biura.
- 6. Oprócz podstawowych dokumentów wewnętrznych, funkcjonowanie Stowarzyszenia regulują także:**
- a) **Procedura dokonywania ewaluacji i monitoringu** w Lokalnej Grupie Działania, zawierająca opis i metody oceny efektywności świadczonego przez pracowników LGD doradztwa,
  - b) **Polityka bezpieczeństwa danych osobowych** LGD „Szlakiem Granitu”, regulująca zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD, a także zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych.

Rozdział II Partycypacyjny charakter LSR

Dokument Lokalnej Strategii Rozwoju wypracowany został z wykorzystaniem takich partycypacyjnych metod jak:

- ✓ Badania ankietowe;
- ✓ Spotkania konsultacyjne;
- ✓ Wywiady grupowe;
- ✓ Warsztaty w ramach zespołu roboczego.

Podczas realizacji działań partycypacyjnych szczególną uwagę zwrócono na udział w budowaniu strategii grup istotnych z punktu widzenia realizacji LSR. W pracę zaangażowano takie grupy jak:

- ✓ Lokalnych przedsiębiorców;
- ✓ Przedstawicieli instytucji współpracujących na co dzień z osobami z grup de faworyzowanych tj. Powiatowy Urząd Pracy oraz Ośrodki Pomocy Społecznej z gmin wchodzących w skład LGD;
- ✓ Liderzy lokalni z poszczególnych gmin (sołtysi, radni, członkowie organizacji pozarządowych, etc.);
- ✓ Ogół społeczności lokalnej;
- ✓ Członkowie Rady i Zarządu oraz pracownicy biura LGD.

1. Dane z konsultacji społecznych przeprowadzonych na obszarze objętym LSR, które wykorzystane zostały do opracowania LSR

W okresie przygotowania LSR przeprowadzono szereg działań z zakresu konsultacji społecznych przy wykorzystaniu partycypacyjnych metod konsultacyjnych. Dzięki tym metodom pozyskano następujące dane, które zostały wykorzystane do opracowania LSR:

- ✓ Analizę mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń (analiza SWOT);
- ✓ Kluczowe problemy w rozwoju obszaru;
- ✓ Priorytetowe cele rozwoju;
- ✓ Kluczowe działania przyczyniające się do osiągnięcia celów (wraz z wskaźnikami);
- ✓ Preferowane kryteria wyboru projektów.

Grupy defaworyzowane na lokalnym rynku pracy oraz w życiu społecznym.

2. Partycypacyjne metody konsultacji wykorzystane na każdym kluczowym etapie prac nad opracowaniem LSR oraz wyniki przeprowadzonej analizy wniosków z konsultacji

Metoda partycypacji	Wnioski z partycypacji	Kluczowy etap planowania LSR na poziomie którego wykorzystano wnioski	Wyniki analizy wniosków
Ankieta internetowa (Badanie potrzeb mieszkańców) Termin realizacji: sierpień – grudzień 2015r. Liczba uczestników: 81	Ankieta dotyczyła takich zagadnień jak: 1. Analiza barier i atutów rozwoju obszaru; 2. Ocena jakości życia na obszarze; 3. Wskazanie priorytetowych kierunków rozwoju; 4. Wskazanie priorytetowych grup docelowych realizacji strategii; 5. Analiza barier i atutów aktywności społecznej na obszarze.	1. Diagnoza i analiza SWOT; 2. Określenie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR oraz opracowanie planu działania; 3. Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalenie kryteriów wyboru; 4. Opracowanie zasad monitoringu i ewaluacji; 5. Przygotowanie planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR.	Najważniejsze wnioski wykorzystane w planowaniu LSR dotyczyły: - uwzględnienie wskazanych barier i atutów w analizie SWOT i analizie problemów wskazanych w diagnozie; - uwzględnienie wskazanych priorytetów rozwoju w celach, wskaźnikach, kryteriach wyboru operacji – przełożyło się to również na założenia systemu monitoringu i ewaluacji; - wybór grup docelowych i priorytetowych kierunków wykorzystano w planowaniu działań komunikacyjnych przez wskazanie odbiorców i metod komunikacji.
Ankieta internetowa (Badanie potrzeb przedsiębiorców) Termin realizacji: wrzesień – grudzień 2015r. Liczba uczestników: 4 (51)	Ankieta dotyczyła takich zagadnień jak: 1. Zapotrzebowanie na nowych pracowników; 2. Ocena potrzeb szkoleniowych pracowników; 3. Planowane kierunki rozwoju; 4. Preferowane formy wsparcia; 5. Ocena warunków prowadzenia działalności gospodarczej.	1. Diagnoza i analiza SWOT 2. Określenie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR oraz opracowanie planu działania; 3. Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalenie kryteriów wyboru; 4. Opracowanie zasad monitoringu i ewaluacji; 5. Przygotowanie planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR.	Najważniejsze wnioski wykorzystane w planowaniu LSR dotyczyły: - uwzględnienie oceny warunków prowadzenia działalności w analizie SWOT i analizie problemów wskazanych w diagnozie; - uwzględnienie wskazanych kierunków rozwoju i preferowanych form wsparcia w celach, wskaźnikach, kryteriach wyboru operacji – przełożyło się to również na założenia systemu monitoringu i ewaluacji; - wskazanie priorytetowych kierunków oraz preferowanych form wsparcia wykorzystano w planowaniu działań komunikacyjnych przez wskazanie odbiorców i metod komunikacji.
Ankieta internetowa (Badanie potrzeb Stowarzyszeń, Fundacji)	Ankieta dotyczyła takich zagadnień jak: 1. Analiza barier i atutów aktywności społecznej na obszarze;	1. Diagnoza i analiza SWOT; 2. Określenie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR oraz opracowanie planu działania;	Najważniejsze wnioski wykorzystane w planowaniu LSR dotyczyły: - uwzględnienie wskazanych uwarunkowań w analizie SWOT i analizie problemów

Termin realizacji: sierpień - grudzień 2015r. Liczba uczestników: 32 (116)	2. Analiza barier i atutów organizacji pozarządowych na obszarze; 3. Ocena jakości życia na obszarze.	3. Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalenie kryteriów wyboru; 4. Opracowanie zasad monitoringu i ewaluacji; 5. Przygotowanie planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR.	wskazanych w diagnozie; - uwzględnienie wskazanych priorytetów rozwoju organizacji pozarządowych i aktywności społecznej w celach, wskaźnikach, kryteriach wyboru operacji – przełożyło się to również na założenia systemu monitoringu i ewaluacji.
Ankieta internetowa (Badanie turystów) Termin realizacji: sierpień - grudzień 2015r. Liczba uczestników: 10 (55)	Ankieta dotyczyła takich zagadnień jak: 1. Analiza barier i atutów związanych z usługami i infrastrukturą turystyczną; 2. Ocena jakości działań promocyjnych; 3. Określenie działań w kierunku polepszenia oferty turystycznej	1. Diagnoza i analiza SWOT; 2. Określenie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR oraz opracowanie planu działania; 3. Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalenie kryteriów wyboru; 4. Opracowanie zasad monitoringu i ewaluacji; 5. Przygotowanie planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR.	Najważniejsze wnioski wykorzystane w planowaniu LSR dotyczyły: - uwzględnienie wskazanych uwarunkowań w analizie SWOT i analizie problemów wskazanych w diagnozie; - uwzględnienie wskazanych priorytetów oferty turystycznej w celach, wskaźnikach, kryteriach wyboru operacji – przełożyło się to również na założenia systemu monitoringu i ewaluacji
Ankieta internetowa (Instytucje kultury) Termin realizacji: sierpień - grudzień 2015r. Liczba uczestników: 4 (51)	Ankieta dotyczyła takich zagadnień jak: 1. Analiza barier i atutów instytucji kultury na obszarze; 2. Analiza uczestnictwa mieszkańców obszaru w kulturze; 3. Określenie działań w celu zwiększenia uczestnictwa mieszkańców obszaru w kulturze.	1. Diagnoza i analiza SWOT; 2. Określenie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR oraz opracowanie planu działania; 3. Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalenie kryteriów wyboru; 4. Opracowanie zasad monitoringu i ewaluacji; 5. Przygotowanie planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR.	Najważniejsze wnioski wykorzystane w planowaniu LSR dotyczyły: - uwzględnienie wskazanych uwarunkowań w analizie SWOT i analizie problemów wskazanych w diagnozie; - uwzględnieniu wskazanych priorytetów rozwoju uczestnictwa mieszkańców w kulturze w celach, wskaźnikach, kryteriach wyboru operacji – przełożyło się to również na założenia systemu monitoringu i ewaluacji.
Warsztaty konsultacyjne dla członków LGD i mieszkańców obszaru LGD "Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność LEADER 2014-2020" (Spotkanie w każdej z	Spotkania poświęcone były takim zagadnieniem jak: 1. Analiza SWOT; 2. Analiza problemów; 3. Wybór celów i kluczowych kierunków rozwoju; 4. Określenie grup defaworyzowanych i docelowych działań planowanych w	1. Diagnoza i analiza SWOT; 2. Określenie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR oraz opracowanie planu działania; 3. Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalenie kryteriów wyboru; 4. Opracowanie zasad monitoringu i ewaluacji;	Najważniejsze wnioski wykorzystane w planowaniu LSR dotyczyły: - uwzględnienie wskazanych mocnych, słabych stron, szans i zagrożeń w analizie SWOT; - uwzględnieniu wskazanych problemów w analizie problemów wskazanych w diagnozie; - uwzględnienie wskazanych celów i kluczowych kierunków rozwoju w celach,

<p>gmin wchodzących w skład LGD – 7 spotkań)</p> <p>Termin realizacji: maj 2015r. Liczba uczestników: 137</p>	<p>LSR.</p>	<p>5. Przygotowanie planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR.</p>	<p>wskaźnikach, kryteriach wyboru operacji – przełożyło się to również na założenia systemu monitoringu i ewaluacji; - wybór grup defaworyzowanych i docelowych oraz celów i kluczowych kierunków rozwoju wykorzystano w planowaniu działań komunikacyjnych przez wskazanie odbiorców i metod komunikacji.</p>
<p>Konsultacje z społecznością lokalną "Warsztaty strategiczne nad wypracowaniem Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2016-2022"</p> <p>(Spotkanie w każdej z gmin wchodzących w skład LGD – 7 spotkań)</p> <p>Termin realizacji: sierpień - wrzesień 2015r. Liczba uczestników: 116</p>	<p>Spotkania poświęcone były takim zagadnieniem jak:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Analiza SWOT; 2. Analiza problemów; 3. Wybór celów i kluczowych kierunków rozwoju; 4. Określenie grup defaworyzowanych i docelowych działań planowanych w LSR. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Diagnoza i analiza SWOT 2. Określenie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR oraz opracowanie planu działania 3. Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalenie kryteriów wyboru 4. Opracowanie zasad monitoringu i ewaluacji 5. Przygotowanie planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR 	<p>Najważniejsze wnioski wykorzystane w planowaniu LSR dotyczyły:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uwzględnienie wskazanych mocnych, słabych stron, szans i zagrożeń w analizie SWOT; - uwzględnieniu wskazanych problemów w analizie problemów wskazanych w diagnozie; - uwzględnienie wskazanych celów i kluczowych kierunków rozwoju w celach, wskaźnikach, kryteriach wyboru operacji – przełożyło się to również na założenia systemu monitoringu i ewaluacji; - wybór grup defaworyzowanych i docelowych oraz celów i kluczowych kierunków rozwoju wykorzystano w planowaniu działań komunikacyjnych przez wskazanie odbiorców i metod komunikacji.
<p>Zespół roboczy</p> <p>(Dwa spotkania zespołu roboczego ds. Lokalnej Strategii Rozwoju)</p> <p>Termin realizacji: listopad - grudzień 2015r. Liczba uczestników: I spotkanie – 12 osób II spotkanie – 11 osób</p>	<p>Spotkania poświęcone były takim zagadnieniem jak:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Analiza SWOT; 2. Analiza problemów; 3. Wybór celów i kluczowych kierunków rozwoju; 4. Wypracowanie wskaźników dla celów i przedsięwzięć wraz z budżetem; 5. Określenie lokalnych kryteriów wyboru operacji; 6. Określenie grup defaworyzowanych i docelowych działań planowanych w 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Diagnoza i analiza SWOT; 2. Określenie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR oraz opracowanie planu działania; 3. Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalenie kryteriów wyboru; 4. Opracowanie zasad monitoringu i ewaluacji; 5. Przygotowanie planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR. 	<p>Najważniejsze wnioski wykorzystane w planowaniu LSR dotyczyły:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uwzględnienie wskazanych mocnych, słabych stron, szans i zagrożeń w analizie SWOT; - uwzględnieniu wskazanych problemów w analizie problemów wskazanych w diagnozie; - uwzględnienie wskazanych celów i kluczowych kierunków rozwoju w celach, wskaźnikach, kryteriach wyboru operacji – przełożyło się to również na założenia systemu monitoringu i ewaluacji; - uwzględnienie wskazanych kryteriów wyboru operacji;

	LSR.		- wybór grup defaworyzowanych i docelowych oraz celów i kluczowych kierunków rozwoju wykorzystano w planowaniu działań komunikacyjnych przez wskazanie odbiorców i metod komunikacji.
Wywiad grupowy (Z przedstawicielami Ośrodków Pomocy Społecznej i Powiatowego Urzędu Pracy) Termin realizacji: wrzesień 2015r. Liczba uczestników: 8	Spotkania poświęcone były takim zagadnieniem jak: 1. Określenie grup defaworyzowanych w dostępie do lokalnego rynku pracy; 2. Określenie grup defaworyzowanych w lokalnym życiu społecznym; 3. Analiza problemów dotyczących tych grup; 4. Wybór kluczowych kierunków wsparcia dla tych grup.	1. Diagnoza i analiza SWOT; 2. Określenie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR oraz opracowanie planu działania; 3. Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalenie kryteriów wyboru; 4. Opracowanie zasad monitoringu i ewaluacji; 5. Przygotowanie planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR.	Najważniejsze wnioski wykorzystane w planowaniu LSR dotyczyły: - uwzględnienie wskazanych mocnych, słabych stron, szans i zagrożeń w analizie SWOT; - uwzględnienie wskazanych problemów w analizie problemów wskazanych w diagnozie; - uwzględnieniu wskazanych grup defaworyzowanych w celach, wskaźnikach, kryteriach wyboru operacji – przełożyło się to również na założenia systemu monitoringu i ewaluacji; - wybór grup defaworyzowanych i sposobu komunikacji z nimi wykorzystano w planowaniu działań komunikacyjnych przez wskazanie odbiorców i metod komunikacji.
Wywiad grupowy (Spotkanie z przedstawicielami organizacji pozarządowych z terenu partnerstwa dotyczące LSR) Termin realizacji: październik – listopad 2015r. Liczba uczestników: I spotkanie – 19 osób II spotkanie – 16 osób	Spotkania poświęcone były takim zagadnieniem jak: 1. Określenie atutów i barier w rozwoju aktywności społecznej i organizacji pozarządowych; 2. Analiza problemów i potrzeb dotyczących funkcjonowania organizacji pozarządowych; 3. Wybór kluczowych celów i kierunków wsparcia organizacji pozarządowych i aktywności społecznej.	1. Diagnoza i analiza SWOT; 2. Określenie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR oraz opracowanie planu działania; 3. Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalenie kryteriów wyboru; 4. Opracowanie zasad monitoringu i ewaluacji; 5. Przygotowanie planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR.	Najważniejsze wnioski wykorzystane w planowaniu LSR dotyczyły: - uwzględnienie wskazanych mocnych, słabych stron, szans i zagrożeń w analizie SWOT; - uwzględnienie wskazanych problemów w analizie problemów wskazanych w diagnozie; - uwzględnienie wskazanych celów i kierunków rozwoju w celach, wskaźnikach, kryteriach wyboru operacji – przełożyło się to również na założenia systemu monitoringu i ewaluacji; - wskazanie narzędzi i metod komunikacji preferowanych przez usługodawców turystycznych wykorzystano w planowaniu działań komunikacyjnych przez wskazanie odbiorców i metod komunikacji.
Spotkanie Rady	Spotkania poświęcone były takim	1. Diagnoza i analiza SWOT;	Najważniejsze wnioski wykorzystane w

<p>Stowarzyszenia</p> <p>Termin realizacji: listopad 2015r.</p> <p>Liczba uczestników: 7</p>	<p>zagadnieniem jak:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Analiza SWOT; 2. Analiza problemów; 3. Wybór celów i kluczowych kierunków rozwoju; 4. Określenie grup defaworyzowanych i docelowych działań planowanych w LSR; 5. Praca nad nowym regulaminem Rady. 	<ol style="list-style-type: none"> 2. Określenie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR oraz opracowanie planu działania; 3. Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalenie kryteriów wyboru; 4. Opracowanie zasad monitoringu i ewaluacji; 5. Przygotowanie planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR. 	<p>planowaniu LSR dotyczyły:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uwzględnienia wskazanych mocnych, słabych stron, szans i zagrożeń w analizie SWOT; - uwzględnieniu wskazanych problemów w analizie problemów wskazanych w diagnozie; - uwzględnieniu wskazanych celów i kierunków rozwoju w celach, wskaźnikach, kryteriach wyboru operacji – przełożyło się to również na założenia systemu monitoringu i ewaluacji; - wskazania narzędzi i metod komunikacji preferowanych przez usługodawców turystycznych wykorzystano w planowaniu działań komunikacyjnych przez wskazanie odbiorców i metod komunikacji.
<p>Spotkanie Zarządu Stowarzyszenia</p> <p>Termin realizacji: listopad-grudzień 2015r.</p> <p>Liczba uczestników: I spotkanie – 17 osób II spotkanie – 14 osób</p>	<p>Spotkania poświęcone były takim zagadnieniem jak:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Analiza SWOT; 2. Analiza problemów; 3. Wybór celów i kluczowych kierunków rozwoju; 4. Określenie grup defaworyzowanych i docelowych działań planowanych w LSR; 5. Praca nad nowym regulaminem Rady. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Diagnoza i analiza SWOT; 2. Określenie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR oraz opracowanie planu działania; 3. Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalenie kryteriów wyboru; 4. Opracowanie zasad monitoringu i ewaluacji; 5. Przygotowanie planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR. 	<p>Najważniejsze wnioski wykorzystane w planowaniu LSR dotyczyły:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uwzględnienie wskazanych mocnych, słabych stron, szans i zagrożeń w analizie SWOT; - uwzględnienie wskazanych problemów w analizie problemów wskazanych w diagnozie; - uwzględnienie wskazanych celów i kierunków rozwoju w celach, wskaźnikach, kryteriach wyboru operacji – przełożyło się to również na założenia systemu monitoringu i ewaluacji; - wskazanie narzędzi i metod komunikacji preferowanych przez usługodawców turystycznych wykorzystano w planowaniu działań komunikacyjnych przez wskazanie odbiorców i metod komunikacji.
<p>Walne Zebranie Członków LGD</p> <p>Termin realizacji: grudzień 2015r.</p>	<p>Spotkania poświęcone były takim zagadnieniem jak:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Analiza SWOT; 2. Analiza problemów; 3. Wybór celów i kluczowych kierunków rozwoju; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Diagnoza i analiza SWOT; 2. Określenie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR oraz opracowanie planu działania; 3. Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalenie kryteriów wyboru; 	<p>Najważniejsze wnioski wykorzystane w planowaniu LSR dotyczyły:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uwzględnienie wskazanych mocnych, słabych stron, szans i zagrożeń w analizie SWOT; - uwzględnienie wskazanych problemów w analizie problemów wskazanych w diagnozie;

Liczba uczestników: 46	4. Określenie grup defaworyzowanych i docelowych działań planowanych w LSR; 5. Praca nad nowym regulaminem Rady.	4. Opracowanie zasad monitoringu i ewaluacji; 5. Przygotowanie planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR.	- uwzględnienie wskazanych celów i kierunków rozwoju w celach, wskaźnikach, kryteriach wyboru operacji – przełożyło się to również na założenia systemu monitoringu i ewaluacji; - wskazanie narzędzi i metod komunikacji preferowanych przez usługodawców turystycznych wykorzystano w planowaniu działań komunikacyjnych przez wskazanie odbiorców i metod komunikacji.
Doradztwo indywidualne Termin realizacji: lipiec - grudzień 2015r. Liczba uczestników: 100			

Strategia w całości została wykonana nakładem pracy członków Zarządu oraz pracowników Biura LGD „Szlakiem Granitu” z uwzględnieniem wyników badań własnych i ewaluacji.

3. Informacje dotyczące przeprowadzonych konsultacji LSR ze społecznością lokalną

Tabela nr 3. Zestawienie wszystkich spotkań, wywiadów, warsztatów oraz innych wydarzeń, które w całości lub części poświęcone były tworzeniu LSR i konsultacji jej założeń.

Lp.	Działanie konsultacyjne	Data	Liczba uczestników
1	Warsztaty konsultacyjne dla członków LGD i mieszkańców obszaru LGD "Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność LEADER 2014-2020"- Gmina Żarów	06.05.2015r.	16
2	Warsztaty konsultacyjne dla członków LGD i mieszkańców obszaru LGD "Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność LEADER 2014-2020"- Gmina Udanin	06.05.2015r.	18
3	Warsztaty konsultacyjne dla członków LGD i mieszkańców obszaru LGD "Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność LEADER 2014-2020"- Gmina Dobromierz	07.05.2015r.	24
4	Warsztaty konsultacyjne dla członków LGD i mieszkańców obszaru LGD "Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność LEADER 2014-2020"- Gmina Świdnica	13.05.2015r.	25
5	Warsztaty konsultacyjne dla członków LGD i mieszkańców obszaru LGD "Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność LEADER 2014-2020"- Gmina Strzegom	13.05.2015r.	14
6	Warsztaty konsultacyjne dla członków LGD i mieszkańców obszaru LGD "Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność LEADER 2014-2020"- Gmina Kostomłoty	14.05.2015r.	21
7	Warsztaty konsultacyjne dla członków LGD i mieszkańców obszaru LGD "Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność LEADER 2014-2020"- Gmina Jaworzyna Śląska	14.05.2015r.	19
8	Konsultacje społeczne "Warsztaty strategiczne nad wypracowaniem Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2016-2022"- Gmina Świdnica	12.08.2015r.	18
9	Konsultacje społeczne "Warsztaty strategiczne nad wypracowaniem Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2016-2022"- Gmina Strzegom	18.08.2015r.	17
10	Konsultacje społeczne "Warsztaty strategiczne nad wypracowaniem Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2016-2022"- Gmina Żarów	26.08.2015r.	17
11	Konsultacje społeczne "Warsztaty strategiczne nad wypracowaniem Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2016-2022"- Gmina Dobromierz	27.08.2015r.	17
12	Konsultacje społeczne "Warsztaty strategiczne nad wypracowaniem Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2016-2022"- Gmina Kostomłoty	02.09.2015r.	16
13	Konsultacje społeczne "Warsztaty strategiczne nad wypracowaniem Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2016-2022"- Gmina Jaworzyna Śląska	09.09.2015r.	11
14	Konsultacje społeczne "Warsztaty strategiczne nad wypracowaniem Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2016-2022"- Gmina Udanin	15.09.2015r.	20
15	Spotkanie fokusowe z kierownikami GOPS-ów, MOPS-ów, PUP Świdnica, PUP Środa Śląska dotyczące zdefiniowania grup defaworyzowanych z terenu gmin obszaru partnerstwa	11.09.2015r.	8
16	Spotkanie z przedstawicielami organizacji pozarządowych z terenu partnerstwa dotyczące LSR	15.10.2015r.	19

17	Spotkanie z przedstawicielami organizacji pozarządowych z terenu partnerstwa dotyczące LSR	8.11.2015r.	16
18	Spotkanie grupy roboczej do opracowania LSR	8.11.2015r	12
19	Spotkanie Rady Stowarzyszenia - opracowany zostanie projekt regulaminu Rady, a także projekt lokalnych kryteriów wyboru operacji wybranych do dofinansowania.	16.11.2015r.	7
20	Spotkanie Zarządu Stowarzyszenia- Informacja o projekcie analizy SWOT oraz projektach celów ogólnych i szczegółowych do projektu lokalnej strategii rozwoju, Informacja w zakresie propozycji wysokości finansowania projektów grantowych, Informacja konieczności dokonania zmian w składzie osobowym zarządu oraz rady LGD,	17.11.2015r.	17
21	Spotkanie Zarządu Stowarzyszenia- Informacja o projektach celów ogólnych i szczegółowych do projektu lokalnej strategii rozwoju, Informacja w zakresie propozycji wysokości finansowania projektów grantowych, informacja w zakresie propozycji przedsięwzięć realizujących cele LSR	4.12.2015r	14
22	Spotkanie grupy roboczej do opracowania LSR	3.12.2015 r	11
23	Walne zebranie członków LGD – wybór Zarządu Stowarzyszenia, wybór Rady Stowarzyszenia Informacja o projektach celów ogólnych i szczegółowych do projektu lokalnej strategii rozwoju, Informacja w zakresie propozycji wysokości finansowania projektów grantowych, informacja w zakresie propozycji przedsięwzięć realizujących cele LSR	4.12.2015r	46
24	Doradztwo indywidualne	01.07.2015r.- 11.12.2015r.	100

Na potrzeby prac nad LSR wykorzystano również wyniki badań własnych oraz ewaluacji:

Nr	Nazwa dokumentu	Rok realizacji
1	Raport z badania ewaluacyjnego Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Szlakiem Granitu”	2015
2	Raport z warsztatów konsultacyjnych dla członków LGD i mieszkańców obszaru działania LGD	2015

Rozdział III Diagnoza – opis obszaru i ludności

1. Określenie grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR oraz problemów i obszarów interwencji odnoszących się do tych grup.

Na potrzeby niniejszej diagnozy w okresie sierpień – listopad br. przeprowadzono na terenie wszystkich gmin ankiety badania opinii mieszkańców oraz zogniskowane wywiady grupowe z przedstawicielami Powiatowych Urzędów Pracy oraz Ośrodków Pomocy Społecznej, przedstawicielami organizacji pozarządowych oraz przedstawicielami przedsiębiorców. Przegląd dostępnych danych pozwoliły wyodrębnić grupy szczególnie defaworyzowane w dostępie do rynku pracy.

Są to następujące grupy:

- ✓ Osoby długotrwale bezrobotne, w tym przewlekle chore i niepełnosprawne;
- ✓ Osoby o niskich kwalifikacjach zawodowych;
- ✓ Kobiety;
- ✓ Osoby z grupy 50+;
- ✓ Osoby poniżej 30 lat, w tym młodzież po zakończeniu nauki.

Według przedstawicieli Powiatowych Urzędów Pracy oraz Ośrodków Pomocy Społecznej są to grupy, którym najtrudniej znaleźć zatrudnienie na lokalnym rynku pracy. Często też występuje negatywne sprzężenie czynników charakterystycznych dla kilku ze zidentyfikowanych grup, np. młoda kobieta poniżej 30 lat o niskich kwalifikacjach zawodowych. Jednak, jak przedstawili to podczas wywiadów grupowych zarówno pracodawcy i przedstawiciele Urzędów Pracy oraz Ośrodków Pomocy Społecznej, motywacja przedstawicieli poszczególnych grup do wejścia na rynek pracy jest zróżnicowana. Największą wykazują kobiety, osoby 50+ oraz osoby poniżej 30 lat i to ich szczególnie warto wspierać. W ramach lokalnych kryteriów wyboru operacji zaplanowany został system wspierający tworzenie miejsc pracy przez przedstawicieli tych grup lub przez innych przedsiębiorców na rzecz tych grup. W ramach rozwijania przedsiębiorczości na obszarze LGD przewidziano również wspieranie działań ułatwiających przedstawicielom tych grup podjęcie zatrudnienia. Przykładowo wspierany będzie rozwój usług z zakresu usług opiekuńczych nad dziećmi, tak aby ułatwić matkom decyzję o powrocie do pracy.

W ramach działań związanych z diagnozą partycypacyjną (ankiety, spotkania informacyjne w gminach, spotkania grup roboczych) dokonano identyfikacji grup społecznych, które szczególnie słabo angażują się w aktywność i życie społeczne obszaru, grupy te to:

- ✓ Seniorzy (osoby z grupy 50+), zwłaszcza osoby przewlekle chore i samotne;
- ✓ Młodzież (grupa wiekowa od 12 do 18 lat);
- ✓ Osoby nieaktywne zawodowe, w tym te w wieku poniżej 30 lat;
- ✓ Osoby niepełnosprawne.

Niski udział przedstawicieli tych grup w życiu społecznym obszaru ma odmienne źródła. Seniorzy wykazują duże zainteresowanie udziałem w życiu społecznym, jednak na przeszkodzie stoją im głównie kwestie związane z niskim dostępem do komunikacji publicznej wewnątrz obszaru i konieczność dojechania do centrum/siedziby gminy czy ośrodka kultury, żeby skorzystać z oferty.

Bariery o charakterze komunikacyjnym oraz architektonicznym mają największy wpływ na niskie uczestnictwo w życiu społecznym osób niepełnosprawnych.

Natomiast niski udział w życiu społecznym obszaru młodzieży jest wynikiem braku atrakcyjnej dla nich oferty zajęć czy to w świetlicach wiejskich czy w ośrodkach kultury. Oferta tych instytucji skierowana jest głównie do dzieci. Dodatkowym utrudnieniem jest łatwy dostęp młodzieży do narkotyków oraz współczesny model spędzania czasu wolnego czy komunikowania się w świecie wirtualnym, a nie realnym.

Dla osób nieaktywnych zawodowo najistotniejszymi barierami w uczestnictwie w życiu społecznym jest brak środków (pieniędzy) oraz niska motywacja.

W ramach lokalnych kryteriów wyboru operacji zaplanowany został system wspierający działania na rzecz aktywizacji tych grup. W ramach rozwijania przedsiębiorczości na obszarze LGD przewidziano również wspieranie działań poprawiające sytuację tych grup. Przykładowo wspierany będzie rozwój usług z zakresu usług opiekuńczych dla seniorów, tak aby ułatwić im kontakt z innymi seniorami i możliwość realizacji wspólnych działań.

Inną grupą, do której skierowane będą również działania w ramach strategii są mikro i mali przedsiębiorcy, również ci działający na polu lokalnych usług i produktów.

Dotykające ich problemy dotyczą słabo rozwiniętego przetwórstwa płodów rolnych, słabo rozwiniętego systemu sprzedaży produktów lokalnych i produkcji rolnej, słabo rozwiniętego systemu usług turystycznych (noclegowych, etc.), niskiego poziomu dochodów. Zaplanowany dla nich obszar interwencji dotyczy wsparcia rozwijanych przez nich działalności gospodarczych i tworzenia nowych miejsc pracy w branżach aktywności mikro i małych przedsiębiorców.

Kolejną grupą, do której skierowane będą również działania w ramach strategii jest ogół mieszkańców.

Wskazane powyżej problemy istotne z punktu widzenia grup defaworyzowanych często dotyczą również ogółu mieszkańców obszaru. Głównymi problemami są: słaby dostęp do komunikacji publicznej wewnątrz obszaru, słaby dostęp do usług medycznych i opiekuńczych, słaby dostęp do oferty kulturalnej, głównie w siedzibie ośrodka kultury, słabe wykorzystanie na rzecz aktywności społecznej i kultywowania tradycji świetlic wiejskich czy mała ilość miejsc pracy (poza przemysłem kamieniarskim i Wałbrzyską Specjalną Strefą Ekonomiczną). Niskie zarobki na obszarze to główne problemy obszaru i jego mieszkańców. Zaplanowany obszar interwencji i celów dotyczyć będzie rozwiązywania tych problemów.

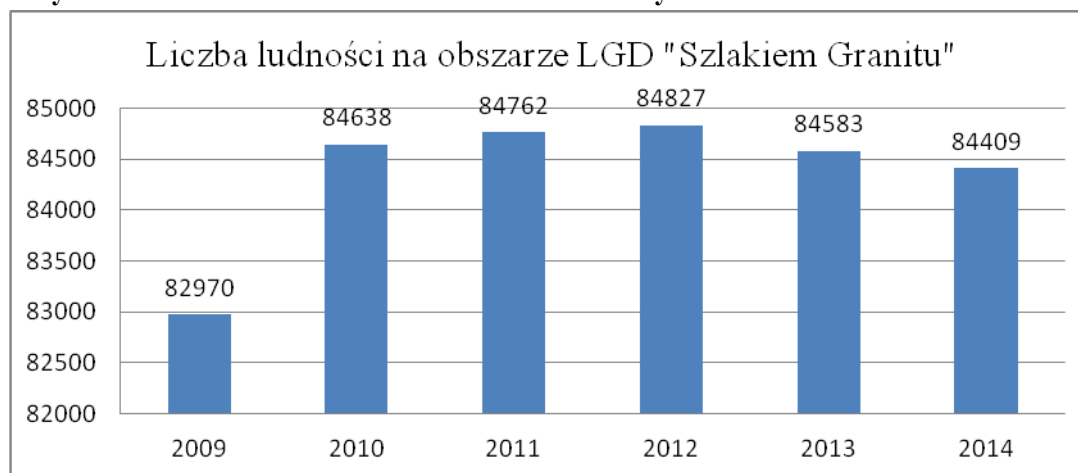
Specyficzną grupą odbiorców działań strategii, głównie z poza obszaru, są turyści.

Problemy ich dotyczące to niska znajomość oferty obszaru oraz niewystarczający dostęp do oferty noclegowej i gastronomicznej czy tej gwarantującej aktywne spędzanie czasu. W ramach wdrażania LSR zaplanowano obszary interwencji w zakresie działań promocyjnych oraz rozwój oferty turystycznej, w tym miejsc noclegowych i gastronomicznych.

2. Charakterystyka gospodarki/przedsiębiorczości (w tym przedsiębiorczości społecznej), branż z potencjałem rozwojowym (informacja o branżach gospodarki mających kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru)

Obszar zamieszkuje 84 583 osób (stan na dzień 31 grudnia 2013 roku, źródło: GUS), co stanowi 2,9% ogółu mieszkańców Dolnego Śląska. Uwzględniając natomiast strukturę płci, region zamieszkuje 42 983 kobiet, co daje 50,82% ogólnej liczby ludności regionu. Analizując zmiany, jakie zaszły w czasie w liczbie mieszkańców na obszarze LGD, przygotowano zestawienie liczby ludności. Dane pochodzą z Banku Danych Lokalnych (BDL GUS) i obejmują okres od 2009 do najbardziej aktualnych danych, dostępnych w Głównym Urzędzie Statystycznym, czyli do roku 2014.

Wykres nr 5. Liczba ludności na obszarze Stowarzyszenia LGD "Szlakiem Granitu"

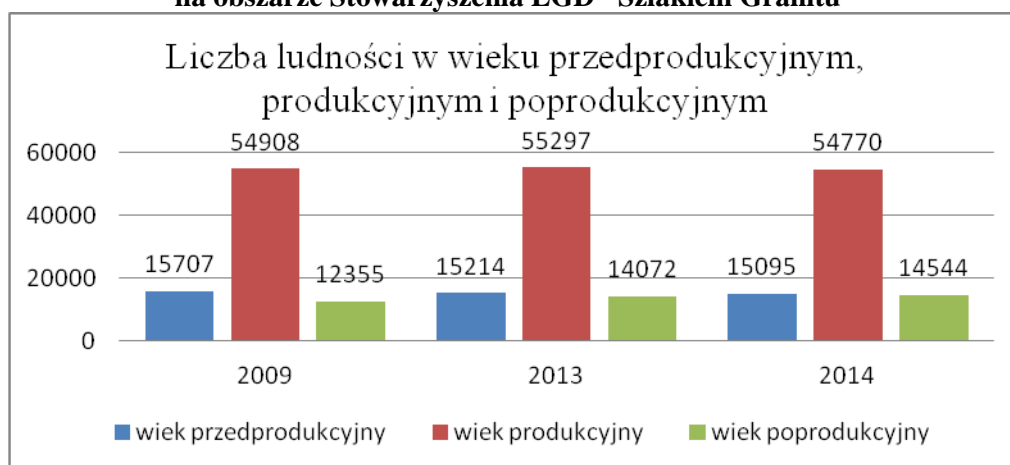
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS (stan na dzień 31 grudnia danego roku)

Widać, że w latach 2009 – 2014 liczba ludności zwiększyła się, tendencja wzrostowa była szczególnie wyraźna w latach 2009 – 2012. Wzrost liczby ludności dotyczył 4 z 7 gmin, należących do obszaru LGD „Szlakiem Granitu”. Największy wzrost zaobserwowano w gminie Świdnica, Kostomłoty i Żarów. Wartość spadkową odnotowano natomiast w gminach Udanin, Dobromierz i Strzegom. W odniesieniu do ogólnej spadkowej tendencji całego Dolnego Śląska, systematyczny wzrost liczby mieszkańców obszaru LGD jest pozytywnym sygnałem. Wzrost liczby ludności wynika przede wszystkim z dobrego skomunikowania obszaru z Wrocławiem i bliskością samej aglomeracji, w związku z czym osoby pracujące we Wrocławiu i chcące wyprowadzić się poza miasto wybierają

gminy z terenu LGD do stałego zamieszkania. Nowi mieszkańcy stanowią istotny potencjał do rozwijania usług na obszarze LGD.

Dobra diagnoza wymaga przyjrzenia się strukturze wiekowej ludności. Dokonując analizy na przestrzeni lat 2009 – 2014 widać wyraźną następującą tendencję: względnie stały poziom osób w wieku produkcyjnym, spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym (o 4%) i znaczący wzrost (prawie 15%) osób w wieku poprodukcyjnym.

Wykres nr 6. Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym na obszarze Stowarzyszenia LGD "Szlakiem Granitu"

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS (stan na dzień 31 grudnia danego roku)

Zestawienie prowadzonej działalności gospodarczej, według podstawowej formy prawnej (uwzględniając sektor publiczny i prywatny, w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą), pokazuje wzrost na przestrzeni lat 2009 – 2014 zarejestrowanych podmiotów gospodarczych o 10,03%, który porównywalny jest ze wzrostem na terenie całego Dolnego Śląska – 10,83% oraz na terenie całego kraju – 10,07%. Omawiany wzrost pokazuje, że potencjał przedsiębiorczości mieszkańców na terenie LGD rozwija się, co wiązać można z rosnącą liczbą ludności i jej zapotrzebowaniem na usługi.

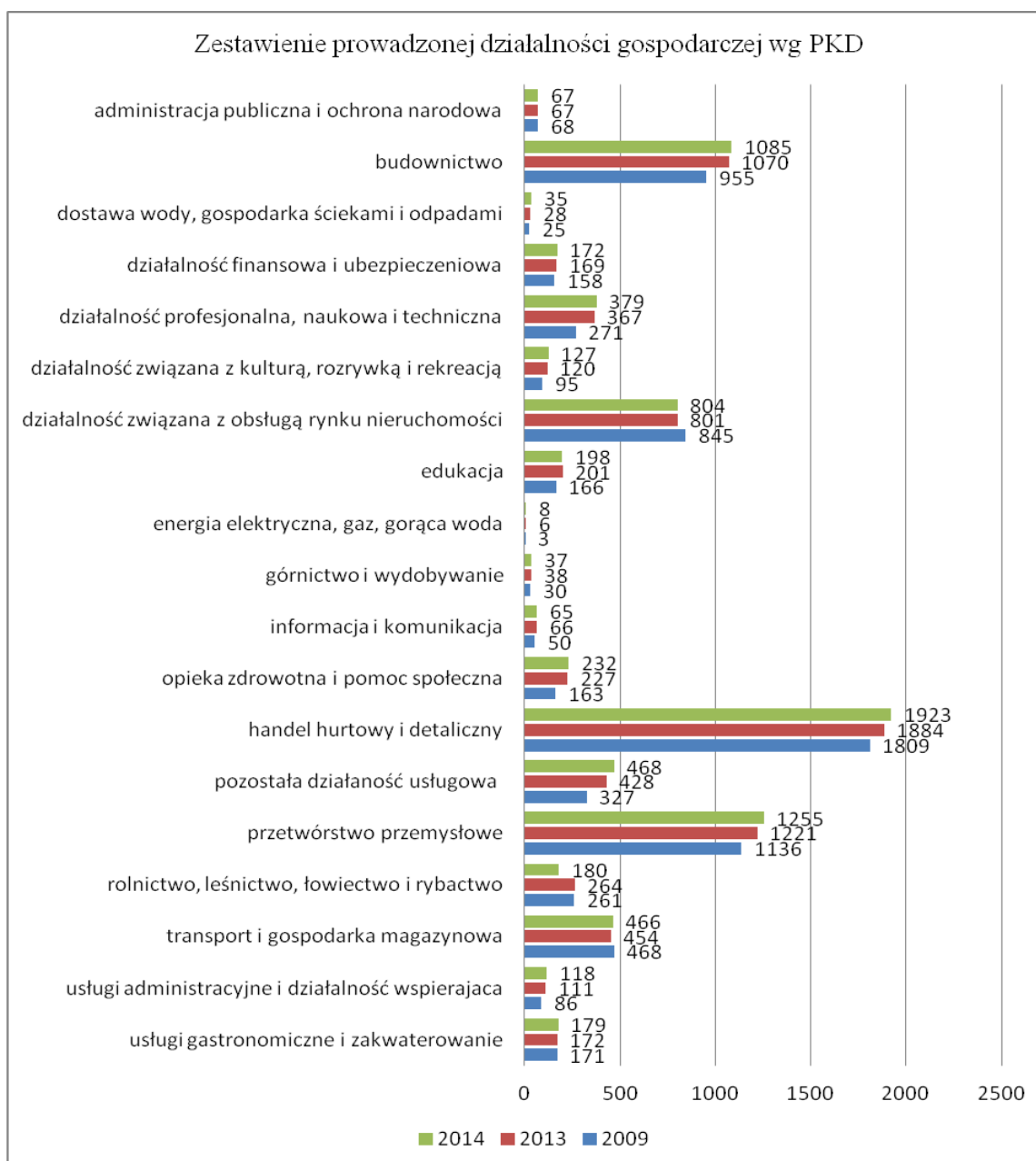
Wykres nr 7. Zestawienie prowadzonej działalności gospodarczej na obszarze Stowarzyszenia LGD "Szlakiem Granitu"

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS (stan na dzień 31 grudnia danego roku)

Charakterystykę przedsiębiorczości wybranych sektorów wg PKD przedstawiono w zestawieniu prowadzonych działalności gospodarczych w gminach:

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS (stan na dzień 31 grudnia danego roku)

W zakresie przedsiębiorczości obszar wykazuje duże zróżnicowanie pod względem poszczególnych branż PKD. Najwięcej podmiotów prowadzi działalność w zakresie handlu hurtowego i detalicznego, w tym naprawa samochodów, przetwórstwo przemysłowe, budownictwo oraz działalności związane z obsługą rynku nieruchomości. Najmniej w zakresie energii, dostaw wody, gospodarowania ściekami i odpadami oraz górnictwa i wydobywania.

Spośród zarejestrowanych w 2014 roku 7 798 podmiotów gospodarczych, 5 522 to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Daje to wskaźnik 65 osób prowadzących działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców. Wskaźnik ten jest mniejszy od wskaźnika zarówno dla całego kraju, który wynosi 77 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców. Dla Dolnego Śląska, wartość wskaźnika wynosi 81 osób na 1000 mieszkańców. Warto zwrócić uwagę, że wskaźniki dla kraju i Dolnego Śląska obejmują również osoby zamieszkujące w miastach. Należy więc wartość dla obszarów wiejskich LGD uznać za relatywnie wysoką.

Na obszarze działają również dwie spółdzielnie socjalne. Pierwsza to **"Raz dwa trzy" Spółdzielnia Socjalna** z Żarowa, która jest firmą zajmującą się utrzymaniem porządku, czystości chodników, placów oraz utrzymaniem terenów zielonych. Świadczą oni usługi z wykorzystaniem ręcznego i zmechanizowanego sprzętu, gwarantując wysoką jakość usług. Natomiast drugą spółdzielnią jest **Świdnicka Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna Niepełnosprawni – Aktywni** ze Świdnicy. Spółdzielnia ta świadczy usługi gastronomiczne i kserograficzne, tj. prowadzi bufet i punkt ksero.

Jako branże gospodarki mające kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru, podczas działań konsultacyjnych, wskazane zostały branże:

- ✓ Usługi dla ludności – w zakresie usług opiekuńczych dla osób starszych;
- ✓ Usługi dla ludności – w zakresie opieki nad dziećmi w wieku żłobkowym i przedszkolnym;
- ✓ Usługi dla ludności – w zakresie usług transportowych (komunikacji publicznej) wewnątrz obszaru;
- ✓ Usługi dla ludności – w zakresie usług wspierających przedstawicieli grup defaworyzowanych;
- ✓ Usługi dla ludności – w zakresie oferty gastronomicznej i przetwórstwa lokalnych produktów rolnych;
- ✓ Usługi dla ludności – w zakresie wyrobu towarów z kamienia naturalnego (granitu).

Gminy wchodzące w skład LGD mają zróżnicowane funkcje, które związane są z położeniem i potencjałem gospodarczym. Swoją typowo rolniczy charakter zachowały gminy: Udanin, Kostomłoty i Jaworzyna Śląska. Funkcje mieszane, rolnicze i przemysłowe (zwłaszcza związane z wydobywaniem i przerobem granitu) posiadają gminy: Strzegom, Dobromierz i Świdnica. Te trzy gminy łączy również położenie sprzyjające rozwojowi turystyki. Obszar od wielu lat rozwija się w powiązaniu z aglomeracją wrocławską oraz dużymi miastami Legnicą, Wałbrzychem i Świdnicą. Duże znaczenie ma również umiejscowienie na terenie gminy Żarów części Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Rolnictwo, które było dominującym źródłem utrzymania miejscowej ludności, staje się miejscem pracy dla coraz mniejszej grupy, zatem funkcje rolnicze gmin będą traciły na znaczeniu. Tym bardziej, że w regionie dominuje rozdrobniona struktura gospodarstw, czyli rolnicy posiadający gospodarstwa do 5ha produkują głównie na własne potrzeby. Mieszkańcy zatrudnieni są głównie w przedsiębiorstwach wyżej wymienionych miast lub umiejscowionych w Specjalnych Strefach Ekonomicznych oraz w instytucjach publicznych podlegających samorządom.

3. Opis rynku pracy (poziom zatrudnienia i stopa bezrobocia – liczba bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym, charakterystyka grup pozostających poza rynkiem pracy)

Bezrobocie na obszarze LGD stanowi zróżnicowany problem. Ze względu na fakt, że dostępne dane w Głównym Urzędzie Statystycznym obejmują wartość stopy bezrobocia na poziomie powiatów, a obszar LGD „Szlakiem Granitu” obejmuje 7 gmin z dwóch różnych powiatów, możemy porównać te dane zbiorczo. Większa część obszaru LGD, czyli pięć gmin z powiatu świdnickiego, charakteryzuje się wyższą wartością stopy bezrobocia od średniej wojewódzkiej. Niższe bezrobocie odnotowane jest w powiecie średzkim (gminy Udanin i Kostomłoty), jest ono również bliskie średniej dla całego województwa.

Tabela nr 4. Stopa bezrobocia

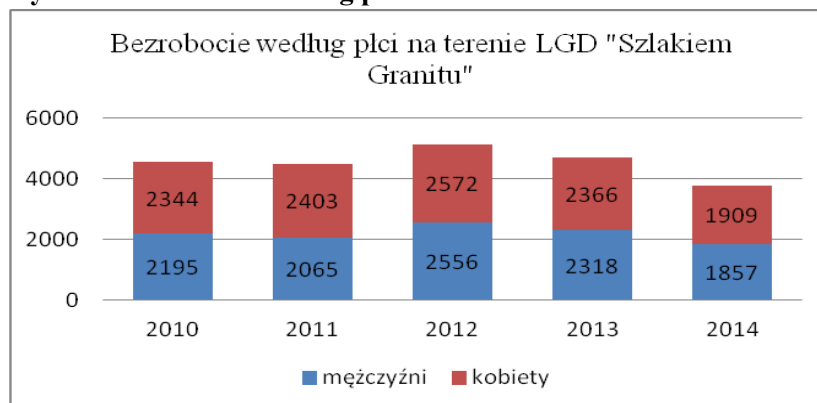
Stopa bezrobocia (wartość %)					
Jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014
Powiat średzki	13,5	13,2	14	13,1	10,5
Powiat świdnicki	13,8	12,9	15,3	13,8	11,2
Dolny Śląsk	13,1	12,4	13,5	13,1	10,4
Polska	12,4	12,5	13,4	13,4	11,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS (stan na dzień 31 grudnia danego roku)

Zauważmy, że stopa bezrobocia spadła na przestrzeni lat 2010 – 2014 dla każdego powiatu. Dobrą informacją jest fakt, że przy względnie stałej liczbie osób w wieku produkcyjnym (spadek o 2,2% w tym okresie) realna liczba bezrobotnych na przestrzeni rozpatrywanych lat zmalała o prawie 17% z 4539 osób do 3766 osób.

Widać jednak różnicę w zestawieniu zawierającym strukturę bezrobotnych wg płci. U kobiet w 2014 roku poziom bezrobocia był niewiele wyższy niż u mężczyzn, stanowiły one 50,7% całościowej liczby bezrobotnych. Dobrym sygnałem jest jednak spostrzeżenie, że wartość bezrobocia u kobiet zmalała o większą wartość niż u mężczyzn (18,6% u kobiet, 15,4% u mężczyzn) w porównaniu z rokiem 2010.

Wykres nr 8. Bezrobocie wg płci na terenie LGD Szlakiem Granitu

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS (stan na dzień 31 grudnia danego roku)

Warto w tym miejscu przyrzeć się również jaki udział bezrobotnych jest wśród osób w wieku produkcyjnym (18 – 65 lat wśród mężczyzn, 18 – 60 lat wśród kobiet). W roku 2014 dla obszaru LGD wynosił on 9,64%, co na tle całego Dolnego Śląska, gdzie współczynnik ten wyniósł 6,6%, jest sygnałem niepokojącym i wskazuje na konieczność podejmowania działań aktywizujących. Trzeba jednak odnotować również, że w latach 2010-2014 współczynnik ten zmniejszył się o prawie 2%.

Tabela nr 5. Udział bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym

Udział bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym (wartość %)					
Gmina	2010	2011	2012	2013	2014
Dobromierz	12,7	12,1	13,4	12,3	10,9
Jaworzyna Śl.	6,3	6,9	8	7,5	6
Kostomłoty	7,8	7	7,7	7,7	6,4
Strzegom	10,1	10,2	11,6	10,1	8,4
Świdnica	6,3	5,6	7,3	7,1	5,9
Udanin	7,6	7,6	8,7	8	6
Żarów	6	6,2	6,9	6,7	4,6
Średnia:	7,94	7,57	8,19	8,65	6,23

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS (stan na dzień 31 grudnia danego roku)

W Gminie Dobromierz udział bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym w 2014 roku spadł do 10,9%, natomiast cztery wcześniejsze lata utrzymywał się na poziomie 12,7%. Poziom bezrobocia w Gminie Jaworzyna Śląska spadł z 6,3% do 6% (nawet z 8% w roku 2012). W Gminie Kostomłoty udział bezrobotnych spadł z 7,8% do 6,4%. W gminie Strzegom w przedziale lat 2010 - 2014 również obserwowaliśmy istotny spadek, z 10,1% do 8,4%. W Gminie Świdnica również zauważa się spadek udziału bezrobotnych do drugiej najniższej wartości 5,9%. W Gminie Udanin poziom ten jest obecnie

podobny 6% i warto odnotować prawie 3% jego zmniejszenie w ostatnich dwóch latach. Gmina Żarów z najniższymi wskaźnikami udziału bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym przez cały okres ostatnich 5 lat, ma obecnie udział ten na poziomie 4,6%. Udział bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym na terenie LGD wydaje się być uzależniony od odległości położenia gminy od Wrocławia oraz obszarów Specjalnych Stref Ekonomicznych.

Przegląd dostępnych danych i podjęte działania partycypacyjne pozwoliły wyodrębnić grupy pozostające poza lokalnym rynkiem pracy.

Są to następujące grupy:

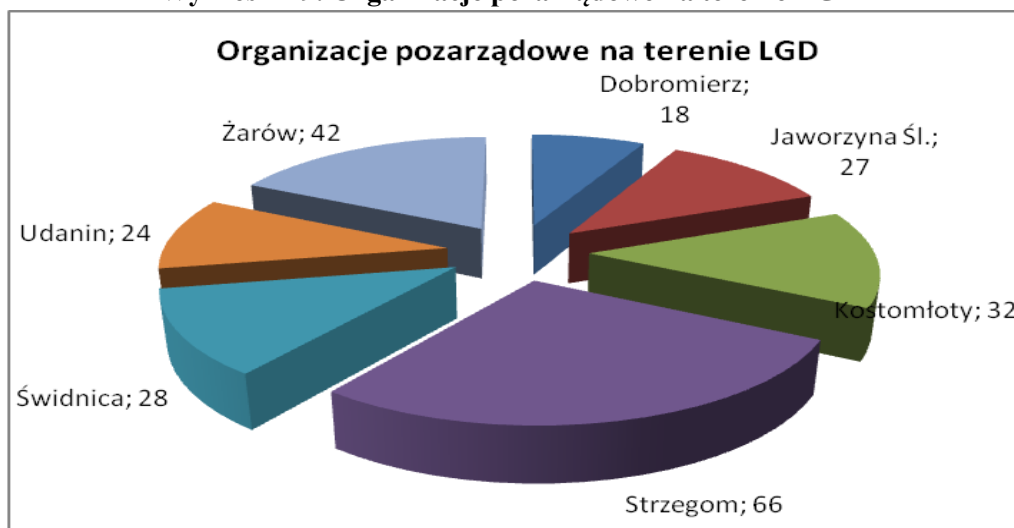
- ✓ Osoby długotrwale bezrobotne, w tym przewlekle chore i niepełnosprawne;
- ✓ Osoby o niskich kwalifikacjach zawodowych;
- ✓ Kobiety;
- ✓ Osoby z grupy 50+;
- ✓ Osoby poniżej 30 lat, w tym młodzież po zakończeniu nauki.

Według przedstawicieli Powiatowych Urzędów Pracy oraz Ośrodków Pomocy Społecznej są to grupy, którym najtrudniej znaleźć zatrudnienie na lokalnym rynku pracy. Często też występuje negatywne sprzężenie czynników charakterystycznych dla kilku z zidentyfikowanych grup, np. kobieta powyżej 50 lat o niskich kwalifikacjach zawodowych. Jednak jak przedstawili to podczas wywiadów grupowych zarówno pracodawcy i przedstawiciele Urzędów Pracy oraz Ośrodków Pomocy Społecznej motywacja przedstawicieli poszczególnych grup do wejścia na rynek pracy jest zróżnicowana. Największą wykazują kobiety, osoby 50+ oraz osoby poniżej 30 lat i to szczególnie tą grupę warto wspierać.

4. Przedstawienie działalności sektora społecznego, w tym integracja/rozwój społeczeństwa obywatelskiego

Na terenie diagnozowanych gmin działa zróżnicowana ilość organizacji pozarządowych. Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego w 2013 roku na obszarze LGD „Szlakiem Granitu” zarejestrowanych było 237 organizacji pozarządowych, co w porównaniu z rokiem 2009, gdzie ilość ta wynosiła 189, dało wzrost o ponad 25%. Najwięcej organizacji funkcjonowało na terenie gminy Strzegom, stanowiąc 28% wszystkich organizacji pozarządowych obszaru.

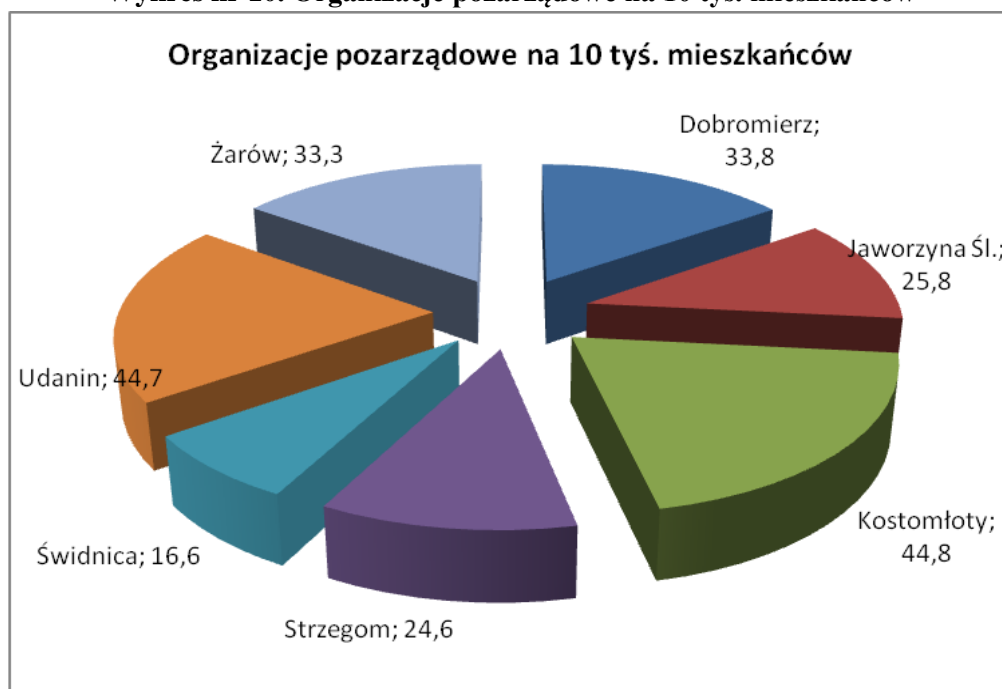
Wykres nr 9. Organizacje pozarządowe na terenie LGD

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z www.mojapolis.pl (stan na dzień 31 grudnia 2013 roku)

Dodatkowo zwróćmy uwagę na relację ilości organizacji na 10 tys. mieszkańców. W tym zestawieniu widać, że liderami są gminy Kostomłoty i Udanin. Średnia dla całego obszaru wynosi 31,94% co jest wartością nieco niższą od średniej dolnośląskiej 34,8% oraz średniej krajowej 32,8%.

Wykres nr 10. Organizacje pozarządowe na 10 tys. mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z www.mojapolis.pl (stan na dzień 31 grudnia 2013 roku)

Z przeprowadzonych ankiet i badań fokusowych wynika, że na obszarze LGD szczególnie aktywne są lokalne organizacje, działające na rzecz jednej miejscowości, gminy lub na terenie powiatu. Różnorodne formy wspierania sektora pozarządowego przez LGD zaowocowały dużą aktywnością wśród lokalnych, działających na rzecz własnej miejscowości, organizacji pozarządowych. Podejmują one głównie działania w zakresie kultury, sportu i kultury fizycznej czy ochrony środowiska. Pomimo relatywnie dużej liczby organizacji pozarządowych brakuje organizacji mających zaplecze organizacyjne i personalne, zdolnych do korzystania z różnych źródeł finansowania. Niewystarczające jest również wsparcie ze strony władz gminnych i współpraca z nimi. Potrzebne jest wsparcie dla liderów, animatorów życia społecznego w poszczególnych miejscowościach lub działających na rzecz określonych grup społecznych (niepełnosprawnych, osób starszych itd.). Mając to na uwadze należałoby wskazać na konieczność podejmowania działań szkoleniowych i aktywizujących lokalne społeczności. Mogłyby one przyjąć formę warsztatów dla organizacji pozarządowych, jak i nieformalnych grup chcących takie organizacje założyć z zakresu organizacji i rejestracji form prawnych organizacji, pozyskiwania funduszy ze źródeł krajowych i zagranicznych, pisania wniosków o dofinansowanie czy też zarządzania i rozliczania projektów, na które otrzymano pomoc. Wszystkie te i tym podobne działania powinny służyć we wzmacnianiu tego sektora, który mógłby stać się partnerem dla instytucji państwowych i samorządowych w rozwiązywaniu lokalnych problemów.

5. Wskazanie problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem problemów ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz skali tych zjawisk (np. dostęp do miejscowej infrastruktury i kultury, liczba osób objętych opieką społeczną)

Analizę problemów społecznych rozpoczniemy od przyjrzenia się liczbie osób (wartość procentowa mieszkańców gminy) objętych pomocą społeczną.

Tabela nr 6. Liczba osób objętych pomocą społeczną (%)

Liczba osób objętych pomocą społeczną (%)					
Gmina	2010	2011	2012	2013	2014
Dobromierz	15,9	14,8	14,9	15,5	13,7
Jaworzyna Śl.	10,8	9,5	8,7	9,2	7,5
Kostomłoty	9	8,2	7,6	7,7	7,5
Strzegom	13,6	13,6	10,7	10,3	8,7
Świdnica	8	7,8	7,4	7,5	6,4
Udanin	9,7	8,3	7,2	8,4	7
Żarów	4,8	3,8	3,9	4,4	4,2
Średnia	10,2	9,4	8,6	9	7,8
Dolny Śląsk	7	6,4	6,1	6,3	5,8
Polska	8,7	8,1	8,1	8,3	7,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS (stan na dzień 31 grudnia danego roku)

Widać, że średni procent mieszkańców gmin objętych pomocą społeczną jest wyższy od średniej dla Dolnego Śląska o 2% i prawie równy procentowi mieszkańców dla całego kraju. Na przestrzeni ostatnich lat widać spadek liczby mieszkańców korzystających z pomocy społecznej. Duże zróżnicowanie widać pomiędzy gminami wchodzącymi w skład LGD. Najwięcej osób objętych pomocą społeczną jest na terenie gmin Dobromierz oraz Strzegom. Najmniej w gminach Żarów i Świdnica. Warto podkreślić, że w okresie 2010 – 2014 na terenie wszystkich gmin spadł odsetek osób korzystających z pomocy społecznej.

Według informacji pozyskanych od Ośrodków Pomocy Społecznej czynnikami, które najczęściej doprowadzają do wykluczenia społecznego są ubóstwo, bezrobocie, uzależnienia, samotność w przypadku osób starszych, niepełnosprawność. Skutkami wykluczenia są z kolei: osłabianie więzi rodzinnych i rozpad rodziny, bezradność, marginalizacja i stygmatyzacja społeczna, utrata poczucia godności, pogłębienie nierówności społecznych, degradacja społeczna oraz przestępczość.

Podczas realizacji działań partycypacyjnych zidentyfikowano również inne problemy społeczne:

- ✓ Słaby dostęp do komunikacji publicznej wewnątrz obszaru;
- ✓ Słaby dostęp do usług opiekuńczych, szczególnie dla osób starszych i niepełnosprawnych;
- ✓ Niewystarczająca oferta opieki nad dziećmi (żłobki i przedszkola);
- ✓ Słaby dostęp do usług medycznych, szczególnie odczuwalny przez osoby starsze;
- ✓ Niski poziom aktywności społecznej, szczególnie wśród młodzieży i seniorów;
- ✓ Rosnące zagrożenie uzależnieniami wśród młodzieży (narkotyki, dopalacze, alkohol, etc.);
- ✓ Niskie poczucie tożsamości lokalnej i mała integracja pośród mieszkańców obszaru;
- ✓ Istniejące świetlice wiejskie w niewystarczającym stopniu wykorzystywane są na rzecz aktywności społecznej;
- ✓ Większość mieszkańców wsi ma słaby dostęp do oferty kulturalnej, która realizowana jest głównie w instytucjach kultury, które mają siedzibę w miejscowości będącej siedzibą gminy lub w dużych miastach.

Działania zaplanowane do realizacji i finansowania w ramach niniejszej strategii przyczyniają się do rozwiązania wskazanych problemów oraz ich przyczyn.

6. Wykazanie wewnętrznej spójności obszaru LSR (inne niż spójność przestrzenna)

W przypadku obszaru objętego aktywnością LGD „Szlakiem Granitu” można mówić o wysokim stopniu jego spójności. Jest to obszar relatywnie duży, obejmujący gminy wchodzące w skład dwóch powiatów, a to cechuje jego przestrzenną spójność i zwartość, natomiast osią jego rozwoju stanowi autostrada A4 oraz ważne drogi krajowe 5 i 35.

Kluczową cechą, łączącą obszar LGD „Szlakiem Granitu” jest występowanie tradycyjnej gałęzi przemysłowej, związanej ze złożami granitu oraz kultura agrarna, która w wyniku korzystnych uwarunkowań rolniczo – hodowlanych jest obecna na tych ziemiach już od wczesnego średniowiecza. Region ten charakteryzuje się również cechami, które warunkowane są wspólną historią tych ziem. Na rozwój całego obszaru w przeszłości wpływała obecność istotnych szlaków handlowych (szlak bursztynowy), jak i średniowieczne więzi państwowe związane z przynależnością tych obszarów do domen piastowskich (Księstwo Świdnicko – Jaworskie). Bogata historia obszaru jest potwierdzona wieloma zabytkami z różnych okresów historycznych, których liczba i gęstość występowania należy do jednych z najwyższych w Polsce.

Cechą wpływającą na spójność pod względem przyrodniczym jest fakt, że na krajobraz całego obszaru istotnie wpłynęła aktywność rolnicza osiadłych tu ludzi, doprowadzając zasoby leśne zdeterminowane produkcją rolniczą do radykalnego zmniejszenia. Najważniejszą rzeką przepływającą centralnie przez cały obszar LGD jest Bystrzyca. Drugą pod względem długości rzeką na tym terenie jest Strzegomka, prawy dopływ Bystrzycy. Znaleźć tu można także wiele unikalnych pomników przyrody.

Gospodarka LGD „Szlakiem Granitu” jest tradycyjnie związana z rolnictwem oraz przemysłem pozyskiwania i obróbki złóż granitu, kruszyw naturalnych, surowców ilastych i węgla. W ostatnich latach wpływ na spójność i rozwój obszaru mają podstrefy WSSE (Strzegom, Żarów, Świdnica). Skutkiem powyższego jest przesunięcie zatrudnienia z działów o charakterze rolniczym do innych działów gospodarki. Typową cechą dla mikroregionu jest niski poziom zainteresowania biznesem turystycznym, jak i niewystarczające zaangażowanie władz samorządowych dla rozbudowy infrastruktury turystycznej i oferty turystycznej.

Spółeczność regionu, charakteryzuje się stosunkowo wysoką aktywnością obywatelską, co wyraża się w wysokiej liczbie powstających i funkcjonujących organizacji pozarządowych. Choć poprawia się sytuacja na rynku pracy to obserwujemy jednak niski poziom dostępności do edukacji. Ludność wiejska pod tym względem uzależniona jest od obecnych tu ośrodków miejskich, w których również wachlarz oferty edukacyjnej scharakteryzować należy jako relatywnie ubogi. Niezadowalająca jest także oferta kulturalna, większość mieszkańców ośrodków wiejskich partnerstwa ma ograniczone możliwości dostępu do niej.

7. Krótki opis dziedzictwa kulturowego/zabytków.

Walory przyrodnicze

Obszar LGD „Szlakiem Granitu” znajduje się w południowo - zachodniej części Polski. Jego walory wynikają z faktu usytuowania na styku kilku krain geograficznych zarówno równinnych, jak i górskich. Ponad połowa terenu partnerstwa znajduje się na Przedgórzu Sudeckim, dzięki czemu rzeźba terenu jest mocno urozmaicona i bardzo ciekawa pod względem turystycznym. Na obszarze tym występuje spora ilość zbiorników wodnych, które mają charakter rekreacyjny. Znajdują się one praktycznie w każdej gminie LGD „Szlakiem Granitu”.

Teren partnerstwa jest zasobny w surowce naturalne. W centralnej, a zwłaszcza zachodniej części obszaru, na terenie gmin Strzegom i Dobromierz występują bogate złoża granitu, który obecnie wydobywany jest w kilkunastu kopalniach.

Obszar LGD „Szlakiem Granitu” posiada wiele cennych przyrodniczo zasobów fauny i flory. Przeważająca część obiektów cennych przyrodniczo to pomniki przyrody. Inne formy ochrony przyrody występujące na tym obszarze skupione są głównie na południu LGD na terenie Pogórza bolkowski – wałbrzyskiego. Tworzą one doskonałe warunki do rozwoju edukacji przyrodniczo - regionalnej, turystyki i rekreacji.

Walory kulturowe

Specyfika, historia tych ziem oraz różnorodność dorobku materialnego obszaru LGD „Szlakiem Granitu” jest świadectwem obecności i pracy wielu generacji Polaków, Czechów, Austriaków i Niemców.

Obszar z racji swoich losów, posiada znaczące dziedzictwo historyczne i kulturowe. Jego materialnym świadectwem są liczne na tym terenie obiekty kultury materialnej w postaci zamków i pałaców. Te pierwsze budowane były jeszcze w okresie piastowskim jako element obrony granic księstwa Świdnicko-Jaworskiego. Te drugie powstawały później, gdy właściciele ziemscy, bogate mieszczaństwo i fabrykanci rozwijali swoje majątki, bazując na rolnictwie i wysokim poziomie cywilizacyjnego i przemysłowego dorobku regionu. Spora ich część, w wyniku zawirowań historycznych XIX i XX w., jest dziś zrujnowana i oczekuje na nowych właścicieli. Wszystkie są pięknie położone i posiadają dużą wartość zabytkową. Wpływy różnorodnych tradycji kulturalnych, nurtów ideowych i stylów artystycznych odcisnęły się trwałym piętnem na krajobrazie tego regionu. Występują tu zarówno zabytki wyjątkowej rangi, uznawane za perły architektury jak i takie, których walory są znacznie skromniejsze.

Na obszarze znajduje się 7 muzeów i izb pamięci. Najbardziej z nich znane to „Muzeum Przemysłu i Kolejnictwa na Śląsku” w Jaworzynie Śląskiej oraz „Muzeum Gross Rosen” w Rogoźnicy.

System komunikacyjny

Najbliżej położone granice obszaru LGD są oddalone od centrum Wrocławia o około 20 km, Wałbrzycha o ok. 10 km, Legnicy o około 25 km i Jeleniej Góry o około 30 km. Przez obszar przebiegają ważne trakty komunikacyjne, w tym autostrada A4, droga krajowa nr 5 oraz droga krajowa nr 35. Przez region przebiegają szlaki kolejowe oraz występują szlaki piesze i szlak rowerowy Eurovelo9 (gmina Świdnica).

8. Krótka charakterystyka obszarów atrakcyjnych turystycznie oraz wskazanie potencjału dla rozwoju turystyki, informacja dotycząca liczby gospodarstw agroturystycznych, wskaźnik Schneidera (intensywność ruchu turystycznego)

Teren LGD „Szlakiem Granitu” ma wiele zabytków i atrakcyjnych miejsc. Jednak skromna baza turystyczna (noclegi, gastronomia) i nieliczne usługi turystyczne świadczą o bardzo słabym wykorzystaniu potencjału przyrodniczo – kulturowego obszaru oraz położenia przy głównych krajowych trasach komunikacyjnych i bliskości Wrocławia.

Oferta turystyczna obszaru na koniec roku 2014 obejmowała 1260 zarejestrowanych miejsc noclegowych, wg danych dostępnych w Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego. W porównaniu z rokiem 2009 liczba ta wzrosła o ponad 230%. Szczególny wzrost w tym okresie (z 0 do 870 miejsc noclegowych) obserwowano w gminie Kostomłoty położonej najbliżej Wrocławia, a w roku 2014 stanowiły one 69% wszystkich zarejestrowanych miejsc noclegowych. Gdyby nie uwzględnić tej gminy w obliczeniach, ilość miejsc noclegowych na terenie LGD zwiększyła się o zaledwie 3,4% w latach 2009-2014.

Wydaje się, że w przyszłości kierunek rekreacyjny, nastawiony na turystykę weekendową, stanie się obiecującym kierunkiem rozwoju obszaru pod warunkiem utworzenia odpowiedniej infrastruktury oraz przygotowania mieszkańców do realizacji tego typu usług i promocji regionu.

Tabela nr 7. Zmiany w liczbie osób korzystających z noclegów oraz w liczbie udzielonych noclegów w latach 2009-2014

Gmina	Liczba osób korzystających z noclegów			Liczba udzielonych noclegów		
	2009 r.	2014 r.	Zmiana	2009 r.	2014 r.	Zmiana
Dobromierz	0	15	15	0	52	52
Jaworzyna Śl.	0	0	0	0	0	0
Kostomłoty	0	8441	8441	0	11909	11909
Strzegom	11090	11043	-47	21137	18006	-3131
Świdnica	7621	8101	480	24303	27537	3234
Udanin	0	0	0	0	0	0
Żarów	0	0	0	0	0	0
Suma	18711	27600	8889	45440	57504	12064

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS (stan na dzień 31 grudnia danego roku)

Należy pamiętać, że dane z GUS dotyczą tylko określonych kategorii miejsc noclegowych. Nie obejmują choćby danych z gospodarstw agroturystycznych. Pomimo tego można na ich podstawie wyciągnąć pewne wnioski. Generalnie widać, że zarówno liczba osób korzystających z noclegów, jak i liczba udzielonych noclegów wzrosły. Wzrost ilości osób korzystających z noclegów i liczby udzielonych noclegów wzrósł zwłaszcza w gminach Kostomłoty i Świdnica. Niewielki spadek w liczbie osób korzystających z noclegów przełożył się na znaczny spadek udzielonych noclegów w gminie Strzegom. Dla całego obszaru LGD przy rosnącej liczbie osób korzystających z noclegów (ponad 47%) wzrosła również liczba udzielonych noclegów (ponad 26%), gdyby w obliczeniach odjąć „efekt Kostomłotów” liczby te wyglądałyby następująco: wzrost liczby osób korzystających z noclegów o 2,4% i wzrost liczby udzielonych noclegów o 0,3%. Może to oznaczać, że turyści nastawieni są głównie na krótkie przyjazdy weekendowe, związane z odpoczynkiem rekreacyjnym.

9. Opis produktów lokalnych, tradycyjnych i regionalnych podkreślających specyfikę danego obszaru (krótki opis produktów charakterystycznych, występujących na obszarze), w tym promocji i sprzedaży takich produktów

Na obszarze LGD funkcjonuje 10 Grup Producentów Rolnych, wśród których dominuje produkcja z ziaren zbóż oraz nasion roślin oleistych.

Na obszarze LGD jest wielu kandydatów na produkt regionalny, pomagają ich wyłonić coroczne konkursy na Produkt Lokalny Obszaru Partnerstwa LGD „Szlakiem Granitu”, takich jak:

- Wyroby tradycyjne lub regionalne (Stowarzyszenie Aktywni Borów-Dzieżków i ich Rolada z leszcza z grzybami w galarecie, Franciszka Stampiń z Bolesławic i kaszanka zapiekana z kapustą kiszoną, papryką i boczkiem, Jerzy Rzezała z Czech i pierogi z bobem, Koło Gospodyń Wiejskich w Pogorzale i Kućmok Pogorzalski);
- Lokalne nalewki (Anna Mielnik i jej Miodula porzeczkowa, Kółko Rolnicze w Piotrowicach i Nalewki TYCH PAŃ, Sołectwo Mrowiny i nalewka CYTRYNÓWKA);
- Lokalne miody (Krzysztof Kołodyński i miód rzepakowy).

10. Podsumowanie najważniejszych problemów, potrzeb, zasobów i potencjału obszaru

Najważniejsze problemy obszaru to:

- ✓ Wyższy od wojewódzkiego poziom stopy bezrobocia;
- ✓ Wyższy od krajowego i wojewódzkiego procent osób objętych pomocą społeczną;
- ✓ Niższy od krajowego i wojewódzkiego wskaźnik liczby osób prowadzących działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców;
- ✓ Spadająca liczba mieszkańców obszaru;

- ✓ Słaby dostęp do komunikacji publicznej wewnątrz obszaru;
- ✓ Niewystarczająca liczba miejsc pracy na obszarze;
- ✓ Niski poziom dochodów mieszkańców;
- ✓ Niski poziom wiedzy i kompetencji związanych z nowoczesną gospodarką i prowadzeniem działalności gospodarczej mieszkańców obszaru;
- ✓ Słabe wykorzystanie tradycji rolniczych obszaru do rozwoju oferty produktów lokalnych, w tym przetwórstwa;
- ✓ Duża grupa seniorów zagrożona wykluczeniem społecznym i ubóstwem;
- ✓ Niska aktywność społeczna mieszkańców, szczególnie młodzieży;
- ✓ Niskie kompetencje i potencjał lokalnych organizacji pozarządowych;
- ✓ Niewystarczająca współpraca władz gmin z lokalnymi organizacjami pozarządowymi i przedsiębiorcami;
- ✓ Słaby dostęp do usług społecznych, szczególnie medycznych oraz opiekuńczych.

Najważniejsze potrzeby to:

- ✓ Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości na obszarze, w tym związanej z lokalnymi produktami i usługami;
- ✓ Aktywizowanie grup wykluczonych z lokalnego rynku pracy i życia społecznego na obszarze;
- ✓ Dalszy rozwój oferty turystycznej obszaru;
- ✓ Zapobieganie niszczeniu obiektów zabytkowych;
- ✓ Podniesienie kompetencji organizacji pozarządowych;
- ✓ Zwiększenie poziomu aktywności mieszkańców i ich poczucia tożsamości z obszarem.

Najważniejsze zasoby to:

- ✓ Walory krajobrazowe i przyrodnicze oraz czyste środowisko
- ✓ Walory kulturowe, w tym tradycje wydobywania granitu;
- ✓ Grupa aktywnych liderów lokalnych;
- ✓ Działające organizacje pozarządowe.

Najważniejszy potencjał to:

- ✓ Tradycje rolnicze obszaru;
- ✓ Możliwość rozwoju rolnictwa ekologicznego czy produkcji integrowanej i bazującej na nich oferty usług i produktów lokalnych;
- ✓ Dobre położenie – przy autostradzie A4 i kilku drogach wojewódzkich, niedaleko ośrodków miejskich – Wrocław, Wałbrzych, Świdnica, Legnica;
- ✓ Rozwijająca się oferta i infrastruktura WSSE.

Rozdział IV Analiza SWOT

Zapisy analizy SWOT są wynikiem przeprowadzonych konsultacji społecznych, a w szczególności spotkań informacyjnych realizowanych w ramach „wsparcia przygotowawczego” na terenie każdej z gmin wchodzących w skład LGD. W spotkaniach udział brali przedstawiciele każdego z trzech sektorów wchodzących w skład LGD, przedstawiciele grup docelowych i defaworyzowanych oraz mieszkańcy. Propozycje zapisów analizy SWOT stworzonej po wnioskach płynących ze spotkań gminnych skonsultowane zostały również w ramach wywiadów grupowych, grupy roboczej oraz za pośrednictwem strony internetowej. Przekazane wnioski zostały uwzględnione w ostatecznym kształcie analizy SWOT. Zapisy te zostały również porównane z diagnozą obszaru, analizą stworzoną na potrzeby poprzedniej LSR oraz z dokumentami strategicznymi na poziomie lokalnym i regionalnym. Analiza ta wykazała wysoką zgodność założeń LSR z wziętymi pod uwagę dokumentami.

Tabela nr 8. Analiza mocnych i słabych stron oraz zidentyfikowanych szans i zagrożeń

Mocne strony	Słabe strony
<p>Sfera środowiskowa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bogate walory przyrodnicze i krajobrazowe – w tym obszary Natura 2000; • Duży potencjał turystyczny części gmin (np. położenie na Szlaku św. Jakuba); • Zróżnicowane położenie geograficzne (przedgórze, lasy, równiny, etc.); • Dobre warunki do rozwoju agroturystyki (czyste środowisko); • Ciekawe zabytki i dziedzictwo historyczne; • Brak dużych zakładów przemysłowych; 	<p>Sfera środowiskowa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zbyt mało „regionalnych” szlaków turystycznych, istniejące są zaniedbane i mało rozpowszechnione; • Duże braki w systemie ścieżek rowerowych; • Zanieczyszczone i niezagospodarowane zbiorniki wodne; • Niewystarczający stopień skanalizowania części gmin; • W części gmin negatywny wpływ na środowisko prowadzonej eksploatacji granitu; • Niska świadomość ekologiczna mieszkańców; • Niska znajomość obszaru i jego dziedzictwa historyczno – kulturowego; • Dzikie wysypiska śmieci w ciekawych miejscach turystycznych; • Niewystarczające oznaczenie zabytków poprzez tablice informacyjne; • Niespójna i niekonkurencyjna oferta turystyczna regionu; • Niskie zróżnicowanie krajobrazowe części gmin (tereny rolnicze); • Bardzo zły stan części obiektów zabytkowych;
<p>Sfera gospodarcza</p> <ul style="list-style-type: none"> • Duże zasoby granitu i innych surowców mineralnych; • Korzystne położenie (położenie komunikacyjne przy A4 i drogach krajowych, bliskość granic i Wrocławia); • Istniejąca WSSE z możliwością poszerzenia; • Podejmowane działania w ramach klastra kamieniarzy; • Dobrze rozwinięte rolnictwo; • Budowa marki wokół strzegomskiego granitu; • Działające Technikum górnictwa odkrywkowego; • Rozwijająca się oferta produktów lokalnych; 	<p>Sfera gospodarcza</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wyższe od średniej wojewódzkiej bezrobocie na terenie partnerstwa; • Szczególne trudności w znalezieniu pracy mają osoby o niskich kwalifikacjach zawodowych, długotrwale bezrobotni, kobiety powracające na rynek pracy, niepełnosprawni, osoby powyżej 50 lat oraz poniżej 30 (po okresie zakończenia nauki); • Niski poziom wykształcenia większości mieszkańców; • Niski poziom dochodów większości mieszkańców; • Mało atrakcyjnych finansowo miejsc pracy; • Słabo rozwinięte przetwórstwo płodów rolnych; • Słabo rozwinięty system sprzedaży bezpośredniej produkcji rolniczej oraz lokalnych produktów; • Niewystarczające ilość atrakcyjnych usług agroturystycznych i turystycznych;

	<ul style="list-style-type: none"> • Zbyt mała ilość imprez i działań promujących wytwarzane produkty lokalne; • Niewystarczająca jakość dróg i linii kolejowych; • Słabo rozwinięta komunikacja publiczna wewnątrz partnerstwa; • Słaby dostęp do specjalistycznych usług medycznych; • Słaby dostęp do usług opiekuńczych; • Spadek liczby chętnych do pracy w branży kamieniarskiej; • Mała liczba chętnych do kształcenia zawodowego powiązana z słabą ofertą nauczania zawodowego; • Słaba oferta uzbrojonych działek budowlanych na sprzedaż;
<p>Sfera społeczna</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rosnąca liczba organizacji pozarządowych i grup nieformalnych (KGW, grupy odnowy wsi, etc.); • Poprawiające się w części gmin zaplecze techniczne dla aktywności społecznej (świetlice, place zabaw); • Dostęp do podstawowej opieki medycznej; • Wysoki poziom placówek oświatowych; 	<p>Sfera społeczna</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mała aktywność młodych osób; • Niewystarczające działania angażujące seniorów w życie społeczne obszaru; • Mała integracja międzypokoleniowa; • Ograniczony czas na aktywność społeczną; • Niezadowalająca oferta, głównie instytucji kultury, dotycząca spędzania czasu wolnego przez mieszkańców; • Zróżnicowany poziom rozwoju infrastruktury kulturowo – społecznej oraz sportowej i rekreacyjnej; • W większości gmin słaby dostęp do bezpłatnego internetu w miejscach publicznych; • Niewystarczające środki przekazywane na wsparcie aktywności społecznej; • Niskie zainteresowanie większości mieszkańców lokalnymi działaniami; • Zbyt mało wykwalifikowanej kadry, w tym animatorów na świetlicach wiejskich; • Starzejące się społeczeństwo; • Emigracja młodych i wykształconych; • Brak pomocy prawnej i merytorycznej związanej z aktywnością społeczną;
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój szkolnictwa ponadgimnazjalnego – możliwość zdobycia wykształcenia i kwalifikacji zawodowych; • Możliwość korzystania z projektów unijnych i innych dotacji na lokalną działalność; • Rozwój dobrej sieci dróg; 	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost niepewności zatrudnienia i obawa utraty pracy; • Emigracja ludzi wykształconych i przedsiębiorczych za granicę; • Gwałtowne starzenie się społeczeństwa; • Duża konkurencja w pozyskiwaniu dotacji unijnych;

<ul style="list-style-type: none"> • Bliskość miast i rynków zbytu (Wrocław, Legnica, Świdnica, Wałbrzych, etc.); • Rozwój usług turystycznych; • Wzrost popularności aktywnego spędzania wolnego czasu; • Wzrost zainteresowania wypoczynkiem na obszarze LGD; • Wzrost zatrudnienia w sektorze odpadów; • Wzrost recyklingu; • Rewitalizacja nieczynnych szlaków kolejowych; • Rozwój turystyki sakralnej i architektonicznej; • Zmniejszenie barier prawnych; 	<ul style="list-style-type: none"> • Bariery administracyjne; • Napływ taniej siły roboczej z krajów ościennych; • Dalsze zmiany w mentalności społeczeństwa (bierność, marazm, roszczeniowość); • Bogata oferta inwestycyjna i turystyczna w ościennych obszarach; • Przesadny „fiskalizm”; • Koniec dotowania projektów; • Spowolnienie rozwoju gospodarki; • Biurokracja, ograniczenie kreatywności; • Dalszy rozwój przemysłu wydobywczego; • Niewykorzystanie odnawialnych OZE;
---	--

Źródło: opracowane własne

Zaprezentowana w dokumencie analiza SWOT, w sferze mocnych i słabych stron, przygotowana została z uwzględnieniem najważniejszych dla zrównoważonego rozwoju sfer:

- Sfery środowiskowej – obejmującej takie zagadnienia jak zasoby przyrodnicze i kulturowe obszaru, dziedzictwa, tradycję i obrzędy, uwarunkowania geograficzne i ofertę turystyczną bazującą na wymienionych elementach.
- Sfery gospodarczej – obejmującej zagadnienia związane z bezrobociem, kwalifikacjami zawodowymi, usługami i produkcją na obszarze, infrastrukturą sprzyjającą rozwojowi biznesu, grupami defaworyzowanymi w dostępie do lokalnego rynku pracy.
- Sfery społecznej – obejmującej zagadnienia związane z aktywnością obywatelską i społeczną, ofertą aktywizacyjną, infrastrukturą społeczną, sytuacją grup defaworyzowanych w życiu społecznym.

Takie podejście do analizy mocnych i słabych stron pozwoliła na bardziej szczegółową analizę mocnych i słabych stron obszaru, czyli z jednej strony obecnych atutów i potencjału a z drugiej barier rozwoju oraz problemów.

Natomiast szanse i zagrożenia potraktowano zbiorowo, ponieważ jako uwarunkowania zewnętrzne i związane z przyszłością mogą oddziaływać na każdą ze sfer rozwoju.

Analiza mocnych i słabych stron

Analizując zapisy dotyczące sfery środowiskowej wyciągnąć można następujące wnioski:

- Dużym atutem obszaru jest jego położenie oraz walory przyrodnicze, w tym obszary Natura 2000.
- Z punktu widzenia rozwoju turystyki ważne jest położenie na szlaku św. Jakuba oraz dobre warunki do rozwoju agroturystyki i dość ciekawe dziedzictwo kulturowe i historyczne, w tym zabytki.
- Analizując słabe strony widać, że na obszarze ciągle istnieje konieczność rozwoju infrastruktury kanalizacyjnej.
- Widać również duże braki związane z ofertą szlaków turystycznych, ich zintegrowaniem czy rozpoznawalnością obszaru. Generalnie, potencjał obszaru w tym zakresie, w porównaniu z innymi obszarami Dolnego Śląska nie jest szczególnie atrakcyjny. Należałoby więc postawić na rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej oraz ofertę aktywnego wypoczynku dla mieszkańców Wrocławia oraz Świdnicy – rekreacja, turystyka rowerowa i konna, etc.

- Słabą stroną mieszkańców obszaru jest również niska świadomość ekologiczna oraz niska znajomość obszaru i jego dziedzictwa historyczno – kulturowego. Należy podjąć działania edukacyjne związane ze zmianą tej sytuacji.

Analizując zapisy dotyczą sfery gospodarczej wyciągnąć można następujące wnioski:

- Mocne strony opisują głównie elementy związane z potencjałem obszaru – granitem, rolnictwem, położeniem, etc. Nie ma w nich elementów związanych z kompetencjami i umiejętnościami mieszkańców.
- W słabych stronach widać, że spory problem stanowi zły stan infrastruktury drogowej i kolejowej oraz kwestia połączeń komunikacji publicznej wewnątrz obszaru. Nie sprzyja to możliwości poszukiwania pracy czy przemieszczania się pracowników na obszarze. Uwarunkowanie to ma duży wpływ na wykluczenie społeczne seniorów, którzy nie dysponują prywatnym środkiem transportu.
- Obszar LGD boryka się również z uwarunkowaniami charakterystycznymi dla obszarów wiejskich – małą liczbą miejsc pracy, niskimi zarobkami i dochodami, emigracją młodych i wykształconych, małym kapitałem na inwestycje.
- Dodatkowo spora grupa mieszkańców wykazuje małą motywację do podjęcia zatrudnienia czy podnoszenia kwalifikacji zawodowych czy generalnie małą świadomość i kompetencję w sferze przedsiębiorczości. Jest to także, wynikiem systemowych rozwiązań w zakresie pomocy społecznej, które w porównaniu z niskimi zarobkami osób pracujących, oferują całkiem atrakcyjne zasiłki. Innym ważnym uwarunkowaniem jest wysokość składek i podatków konieczna do poniesienia przy legalnym zatrudnianiu pracowników czy prowadzeniu działalności gospodarczej. Gdy płace na obszarze są niskie to wielu pracowników i pracodawców woli uciec w „szarą strefę” niż wypaść z lokalnego rynku czy być na nim mniej konkurencyjnym.
- Warto zwrócić uwagę, że część słabych stron dotyczy kwestii związanych z przetwórstwem płodów rolnych i możliwością ich sprzedaży. Na obszarze, który ma tradycje rolnicze, brakuje miejsc gdzie płody rolne można by przetworzyć z myślą o wprowadzeniu ich na rynek.
- Jako grupy defaworyzowane na rynku pracy wskazani zostali długotrwale bezrobotni, osoby o niskich kwalifikacjach zawodowych, kobiety powracające na rynek pracy, niepełnosprawnych, osoby poniżej 30 lat oraz osoby 50+. Jednak jak przedstawili to podczas wywiadów grupowych zarówno pracodawcy i przedstawiciele Urzędu Pracy oraz Ośrodków Pomocy Społecznej motywacja przedstawicieli poszczególnych grup do wejścia na rynek pracy jest zróżnicowana. Największą wykazują kobiety powracające na rynek pracy, osoby 50+ oraz młodzież i to ich szczególnie warto wspierać.

Analizując zapisy dotyczą sfery społecznej wyciągnąć można następujące wnioski:

- W sferze tej widać zdecydowaną dominację słabych stron nad mocnymi stronami;
- W mocnych stronach zauważono rozwój aktywności organizacji pozarządowych i grup nieformalnych. Jednak w słabych stronach wykazano, że w organizacjach ich liderom i członkom brak odpowiednich kompetencji do skutecznego nimi zarządzania. Wynikać to może również z niskiego zaangażowania mieszkańców w działania społeczne;
- Jak efekt ostatnich lat, w tym aktywności LGD, widać dużą zmianę w postrzeganiu dostępu do infrastruktury kulturalnej, rekreacyjnej i sportowej. W większości gmin wskazywano to jako jeden z największych efektów wydatkowania środków w ramach PROWu. Słabą stroną jest natomiast brak pomysłów na wykorzystanie powstałej infrastruktury do zaspokojenia faktycznych potrzeb i oczekiwań mieszkańców obszaru. Choć podkreślić należy, że rozwój tej infrastruktury jest różny na terenie poszczególnych gmin;

- Mieszkańcy obszaru wykazują również tendencję charakterystyczną dla całego kraju, czyli niskie zaangażowanie w aktywność społeczną, niski poziom zaufania czy udział w działaniach związanych z edukacją nieformalną lub poza szkolną;
- Grupy szczególnie zagrożone wykluczeniem z życia społecznego wskazano młodzież oraz osoby starsze, niepełnosprawnych i osoby nieaktywne zawodowo. W przypadku młodzieży jest to wynikiem propagowanych przez media wzorców zachowań oraz słabej oferty zagospodarowania czasu wolnego, która byłaby przez młodzież uznana za atrakcyjną. W przypadku seniorów wynika to z wspomnianych wyżej trudności komunikacyjnych wewnątrz obszaru oraz bardzo słabego dostępu do niezbędnych usług opiekuńczych oraz medycznych. W przypadku osób niepełnosprawnych wynika to głównie z barier architektonicznych i związanych z nimi stereotypów.

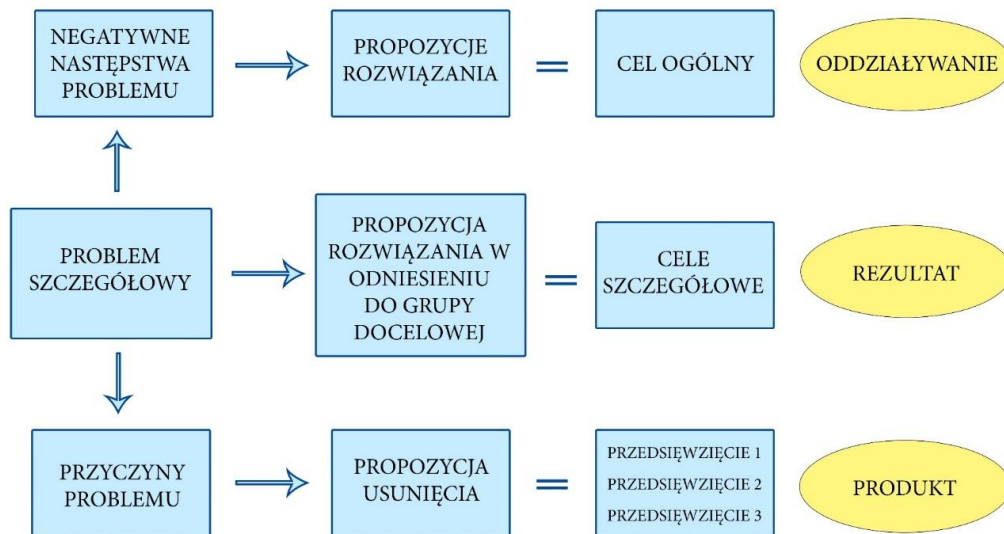
Analizując zapisy dotyczą szans i zagrożeń wyciągnąć można następujące wnioski:

- Patrząc na szanse obszaru to większość z nich związana jest z rozwojem ofert turystycznej, działalności okołoturystycznej i wzrostem rozpoznawalności obszaru i wykorzystania położenia przy autostradzie A4 i szybkiego dojazdu do takich ośrodków jak Wrocław, Wałbrzych, Świdnica czy Legnica;
- Podczas prac nad strategią mieszkańcy dostrzegli więcej zagrożeń, szczególnie tych pogłębiających widoczne już tendencję – starzenie się społeczeństw, wyjazd młodych i wykształconych, wzrost patologii społecznych, bierność mieszkańców;
- Dla rozwoju gospodarczego obszaru niebezpieczna jest konkurencja ze strony obszarów o bardziej znanej marce turystycznej, czy tych, które skuteczniej przyciągały do tej pory inwestorów zewnętrznych;
- Wskazywano również bariery, które generalnie mają negatywny wpływ na rozwój kraju – biurokrację czy przepisy prawa, które blokują rozwój mniejszych inicjatyw społecznych czy gospodarczych.

Rozdział V Cele i wskaźniki

1. Specyfikacja i opis celów ogólnych, przypisanych im celów szczegółowych i przedsięwzięć oraz uzasadnienie ich sformułowania w oparciu o konsultacje społeczne i powiązanie z analizą SWOT i diagnozą obszaru

Na podstawie wniosków płynących z badań ankietowych, spotkań informacyjnych w gminach, wywiadów focusowych, spotkań zespołu roboczego, spotkań konsultacyjnych w gminach i konsultacji prowadzonych za pośrednictwem strony internetowej, przygotowana została analiza SWOT obszaru i zestawienie wskazanych przez mieszkańców problemów obszaru. Na ich podstawie przygotowane zostało zestawienie problemów, które zgodnie z metodyką prac nad LSR, podzielone zostało na problemy oraz ich przyczyny i skutki. Następnie problemy przekształcone zostały na cele i przedsięwzięcia, zgodnie z poniższym schematem:

Rys. nr 2. Drzewo celów

Źródło: opracowanie własne

Z tak stworzonego drzewa celów wybrane do realizacji w ramach LSR zostały te cele i przedsięwzięcia, które są bezpośrednio możliwe do realizacji w ramach działania Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) na lata 2014 – 2020, M19 – „Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER (RLKS – rozwój lokalny kierowany przez społeczność) (art. 35 rozporządzenia (UE) 1303/2013)” współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).

Biorąc pod uwagę cele przekrojowe PROW 2014 – 2020 tj. ochrona środowiska, przeciwdziałanie zmianom klimatu i innowacyjność oraz zasadę zintegrowania celów, zasobów, podmiotów z różnych sektorów na rzecz rozwoju regionu postanowiliśmy cele ze sfery środowiskowej zintegrować ze spójnymi celami ze sfer gospodarczej i społecznej. Pozwoli to na faktyczne uwzględnienie celów przekrojowych i realizację zasady zintegrowania w całej strukturze celów LSR, która ostatecznie wygląda następująco:

Cel szczegółowy	Przedsięwzięcie	Preferowany zakres projektów w ramach Przedsięwzięć	Sposób realizacji	Uzasadnienie
Cel ogólny: 1. Zwiększenie poziomu przedsiębiorczości, w tym rozwój oferty turystycznej na obszarze LGD „Szlakiem Granitu”				
1.1. Stworzenie na bazie walorów przyrodniczych i kulturowych ciekawej oferty dla turystów oraz możliwości spędzenia czasu wolnego przez mieszkańców	I. „Szlakiem Granitu” – turystycznie i rekreacyjnie	1. Rozwój infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, w tym ścieżek rowerowych; 2. Rozwój działań promujących region i jego ofertę; 3. Oznakowanie, zabezpieczenie i udostępnienie dla turystów lokalnych zabytków i dziedzictwa przyrodniczego; 4. Rozwój systemu szlaków turystycznych oraz ścieżek rekreacyjno-wypoczynkowych, w tym opartych na kamieniu naturalnym (granicie); 5. Rozwój oferty agroturystycznej oraz noclegowej; 6. Rozwijanie działań w ramach klastra turystycznego; 7. Wsparcie dla imprez promujących region i jego ofertę, w tym dla międzynarodowych imprez konnych;	Wspierany zakres operacji (19.2): <ul style="list-style-type: none"> • Podejmowanie działalności gospodarczej; • Rozwijanie działalności gospodarczej; • Wspieranie współpracy pomiędzy podmiotami prowadzącymi działalność gospodarczą; • Budowa lub przebudowa ogólnodostępnej niekomercyjnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej; • Promocja obszaru objętego LSR; oraz <ul style="list-style-type: none"> • Aktywizacja (19.4); • Współpraca (19.3); Sposób realizacji: <ul style="list-style-type: none"> • Operacje konkursowe; • Projekty własne; 	Przedsięwzięcie to będzie miało charakter zintegrowany i w jego ramach realizowane będą zarówno operacje z zakresu tworzenia i utrzymania miejsc pracy oraz rozwoju lokalnej infrastruktury turystycznej. Wspierana będzie również współpraca podmiotów gospodarczych na rzecz rozwoju usług turystycznych. Pragniemy realizować również działania związane z promocją oferty turystycznej LGD.
1.2. Rozwój zróżnicowanej oferty miejsc pracy na obszarze i wzrost dochodów mieszkańców	II. Wsparcie tworzenia nowych miejsc pracy na obszarze „Szlakiem Granitu”	1. Wsparcie usług z zakresu opieki nad dziećmi; 2. Wsparcie usług z zakresu opieki nad osobami starszymi; 3. Wsparcie usług wspierających przedstawicieli grup defaworyzowanych – trenerzy pracy, doradztwo zawodowe, etc.; 4. Wsparcie dla rozwoju usług przewozów pasażerskich wewnątrz obszaru; 5. Wspieranie rozwoju innych priorytetowych	Wspierany zakres operacji (19.2): <ul style="list-style-type: none"> • Podejmowanie działalności gospodarczej; • Rozwijanie działalności gospodarczej; oraz <ul style="list-style-type: none"> • Aktywizacja (19.4); • Współpraca (19.3); Sposób realizacji: <ul style="list-style-type: none"> • Operacje konkursowe; 	W ramach tego przedsięwzięcia wspierane będą operacje z zakresu podejmowania i rozwijania działalności gospodarczych. Preferowane będą operacje realizowane/wspierające przedstawicieli wskazanych grup defaworyzowanych oraz rozwijające usługi wskazane

		usług dla ludności i produkcji na terenie poszczególnych gmin, w tym w postaci spółdzielni socjalnych; 6. Realizacja programów szkoleniowych i doradczych podnoszących wiedzę, kompetencję i motywację lokalnych przedsiębiorców oraz pracowników, szczególnie z grup defaworyzowanych na lokalnym rynku pracy;		podczas konsultacji społecznych jako priorytetowe. Liczymy, że w ramach rozwijania działalności gospodarczej utworzona zostanie przynajmniej jedna spółdzielnia socjalna na obszarze. Projekt współpracy Realizowany w ramach tego celu projekt współpracy będzie miał na celu rozwój i promowanie przedsiębiorczości oraz pobudzenie potencjału grup defaworyzowanych. Realizowany będzie z partnerem krajowym.
1.3. Rozwój rynku zbytu lokalnych produktów i usług, w tym wspieranie działalności klastra producentów granitu	III. „Smakiem Granitu” – markowe produkty i usługi obszaru	1. Rozwój oferty gastronomicznej opierającej się na produktach rolnych obszaru; 2. Powołanie sieci gminnych inkubatorów kuchennych; 3. Wspieranie rozwoju działalności klastra kamieniarskiego;	Wspierany zakres operacji (19.2): <ul style="list-style-type: none"> • Podejmowanie działalności gospodarczej; • Rozwijanie działalności gospodarczej; • Tworzenie lub rozwój inkubatorów przetwórstwa lokalnego; • Promocja obszaru objętego LSR; oraz <ul style="list-style-type: none"> • Aktywizacja (19.4); • ~~Współpraca (19.3);~~ Sposób realizacji: <ul style="list-style-type: none"> • Operacje konkursowe; • ~~Projekty własne;~~ 	W ramach tego przedsięwzięcia rozwijać będziemy markowe produkty i usługi obszaru. Przedsięwzięcie to będzie miało charakter zintegrowany i w jego ramach realizowane będą zarówno operacje z zakresu tworzenia i utrzymania miejsc pracy oraz tworzenia inkubatorów przetwórstwa lokalnego. Chcemy również wspierać współpracę podmiotów gospodarczych współpracujących w ramach

				<p>klastra kamieniarskiego. Warto podkreślić, że przedsięwzięcie to będzie miało charakter innowacyjny, ponieważ tak zaprojektowany i zintegrowany rozwój produktów i usług oraz tworzenie inkubatorów przetwórstwa lokalnego nie miała do tej pory miejsca na obszarze LGD. Projekt współpracy realizowany w ramach tego celu dotyczyć będzie tworzenia nowych rynków zbytu i poprawy konkurencyjności przedsiębiorczości opartej o produkty lokalne. Projekt realizowany będzie z dolnośląskimi LGD pod nazwą „Koszyk Dolnośląskich Smaków”.</p>
<p>Cel ogólny 2. Aktywizacja społeczna i obywatelska społeczności lokalnej oraz wzmocnienie kapitału społecznego w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze i kulturowe</p>				
<p>2.1. Rozwój oferty zajęć aktywizacyjnych i integracyjnych dla mieszkańców obszaru oraz profesjonalizacja sektora organizacji</p>	<p>IV. Aktywna społeczność „Szlakiem Granitu”</p>	<p>1. Wykorzystanie świetlic i obiektów rekreacyjnych na rzecz aktywizacji społecznej i działalności organizacji pozarządowych; 2. Wspieranie projektów organizacji pozarządowych i samorządów na rzecz realizacji programów doradczych, edukacyjnych i aktywizacyjnych dla mieszkańców obszaru, szczególnie dla młodzieży oraz seniorów;</p>	<p>Wspierany zakres operacji (19.2):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wzmocnienie kapitału społecznego; • Budowa lub przebudowa ogólnodostępnej niekomercyjnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej; <p>oraz</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aktywizacja (19.4); 	<p>Przedsięwzięcie to będzie miało charakter zintegrowany. Dotyczyć będzie działań organizacji pozarządowych, wzmacniających kapitał społeczny, aktywizujących mieszkańców, szczególnie z wskazanych grup</p>

pozarządowych		<p>3. Realizacja działań podnoszących poziom kwalifikacji i wiedzy z zakresu aktywizacji społecznej, funkcjonowania organizacji pozarządowych, prawa etc. dla liderów lokalny, przedstawicieli samorządów, instytucji pomocy społecznej oraz organizacji pozarządowych;</p> <p>4. Animowanie powstania klastra/forum współpracy lokalnych organizacji pozarządowych;</p>	<p>Sposób realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Operacje konkursowe; • Projekty grantowe; • Projekt własny 	<p>defaworyzowanych. Chcielibyśmy również podnieść ich kompetencję w zakresie działań animacyjnych na rzecz społeczności lokalnych oraz w pozyskiwaniu środków i realizacji projektów. Dlatego przewidzieliśmy realizację projektu grantowego „Aktywnie, lokalnie, wspólnie” poświęconego realizacji powyższych tematów.</p> <p>W ramach tego przedsięwzięcia wspierać będziemy również rozwój lokalnej infrastruktury rekreacyjnej – przeznaczony będzie na to konkurs dla samorządów i ich jednostek oraz realizowany będzie projekt grantowy „Razem dla sołectwa” przeznaczony na rozbudowę infrastruktury rekreacyjnej na potrzeby mieszkańców sołectw.</p>
2.2. Prowadzenie działań zachęcających mieszkańców do poznania walorów przyrodniczych i kulturowych	V. Na "Granitowym Szlaku" dziedzictwa i kultury	<p>1. Rozwój bazy kulturalnej, w tym muzeów, izb pamięci etc., w tym dotyczących historii jeździectwa na terenie LGD;</p> <p>2. Wsparcie dla lokalnych inicjatyw odkrywających historię obszaru sprzed II wojny światowej, w tym wydawnictwa drukowane i wizyty studyjne;</p> <p>3. Działania z zakresu edukacji ekologicznej</p>	<p>Wspierany zakres operacji (19.2):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zachowanie dziedzictwa lokalnego; <p>oraz</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aktywizacja (19.4); • ~~Współpraca (19.3);~~ <p>Sposób realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Operacje konkursowe; 	<p>W ramach tego przedsięwzięcia będziemy wspierać działania z zakresu zachowania, zabezpieczenia, odnowienia, oznaczenia, etc. obiektów zabytkowych, w tym obiektów sakralnych oraz zabytków dziedzictwa</p>

regionu		<p>oraz dotyczące zwiększenia wykorzystania energii z OZE;</p> <p>4. Stworzenie klastra kulturalnego, wspólnej oferty ośrodków kultury dla mieszkańców obszaru, szczególnie dla młodzieży i seniorów, w tym budujących tożsamość lokalną;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Projekty grantowe; 	<p>przyrodniczego. Realizowany będzie również projekt grantowy „Poznajemy i zachowujemy nasze dziedzictwo” dotyczący wsparcia działalności lokalnych zespołów ludowych, artystycznych, KGW. Wsparte będą ich działania dotyczące np. zakupu strojów, instrumentów, wyposażenia do kuchni oraz realizowana działań dla mieszkańców dotyczących kultywowania lokalnego dziedzictwa, obrzędów i tradycji (warsztaty, publikacje, etc.). Projekt współpracy realizowany w ramach tego celu projekt współpracy będzie miał na celu tworzenie Partnerstwa na rzecz tradycji i innowacji w zakresie rozwoju lokalnego. Będzie to projekt międzynarodowy realizowany z partnerem czeskim.</p>
---------	--	---	--	---

Tabela nr 9. Matryca logiczna - Powiązanie diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników

Zidentyfikowane problemy	Cele szczegółowe	Przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty	Oddziaływanie	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników
Cel ogólny: 1. Zwiększenie poziomu przedsiębiorczości, w tym rozwój oferty turystycznej na obszarze LGD „Szlakiem Granitu”						
<p>Diagnoza:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Słaby dostęp do obiektów atrakcyjnych turystycznie, m. in. w wyniku ich złego stanu technicznego lub braku odpowiedniego zagospodarowania (np. parków, zbiorników wodnych); - Niska rozpoznawalność oferty turystycznej obszaru wśród mieszkańców obszaru i najbliższych miast; <p>Analiza SWOT:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zbyt mało „regionalnych” szlaków turystycznych, istniejące są zaniedbane i mało rozpowszechnione; - Duże braki w systemie ścieżek rowerowych; - Dzikie wysypiska śmieci w ciekawych miejscach turystycznych; - Niewystarczające oznaczenie zabytków poprzez tablice informacyjne; - Niespójna i niekonkurencyjna oferta turystyczna regionu; - Bardzo zły stan części obiektów zabytkowych; 	1.1. Stworzenie na bazie walorów przyrodniczych i kulturowych ciekawej oferty dla turystów oraz możliwości spędzenia czasu wolnego przez mieszkańców	I. „Szlakiem Granitu” – turystycznie i rekreacyjnie	Wskaźniki 1.1.1	Wskaźniki W1.1	Wskaźniki W1.0	<ul style="list-style-type: none"> - Konieczność konkurowania z obszarami o większej rozpoznawalności turystycznej; - Zmiany w przepisach i wytycznych dotyczące wdrażania działań w ramach RLKS; - Biurokracja i skomplikowane przepisy utrudniające beneficjentom realizację pomysłów;
<p>Diagnoza:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wyższy od krajowego i wojewódzkiego 	1.2. Rozwój zróżnicowanej	II. Wsparcie tworzenia	Wskaźniki 1.2.1	Wskaźniki W1.2		<ul style="list-style-type: none"> - W dalszym ciągu spadająca liczba

<p>poziom stopy bezrobocia;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wyższy od krajowego i wojewódzkiego procent osób objętych pomocą społeczną; - Niższy od krajowego i wojewódzkiego wskaźnik liczby osób prowadzących działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców; - Spadająca liczba mieszkańców obszaru; <p>Analiza SWOT:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wyższe od średniej krajowej i wojewódzkiej bezrobocie na terenie partnerstwa; - Szczególne trudności w znalezieniu pracy mają osoby o niskich kwalifikacjach zawodowych, długotrwale bezrobotni, kobiety powracające na rynek pracy, niepełnosprawni, osoby powyżej 50 lat oraz poniżej 30 (po okresie zakończenia nauki); - Niski poziom wykształcenia większości mieszkańców; - Niski poziom dochodów większości mieszkańców; - Mało atrakcyjnych finansowo miejsc pracy; - Słabo rozwinięte przetwórstwo płodów rolnych; - Słabo rozwinięty system sprzedaży bezpośredniej produkcji rolniczej oraz lokalnych produktów; - Niewystarczająca ilość atrakcyjnych 	<p>oferty miejsc pracy na obszarze i wzrost dochodów mieszkańców</p> <p>1.3. Rozwój rynku zbytu lokalnych produktów i usług, w tym wspieranie działalności klastra producentów granitu</p>	<p>nowych miejsc pracy na obszarze „Szlakiem Granitu”</p> <p>III. „Smakiem Granitu” – markowe produkty i usługi obszaru</p>	<p>Wskaźniki 1.3.1</p>	<p>Wskaźniki W1.3</p>	<p>mieszkańców, szczególnie młodych i wykształconych;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rosnące zagrożenie patologiami społecznymi; - Rosnąca bierność społeczna; - Zmiany w przepisach i wytycznych dotyczące wdrażania działań w ramach RLKS; - Biurokracja i skomplikowane przepisy utrudniające beneficjentom realizację pomysłów;
---	--	---	----------------------------	---------------------------	---

<p>usług agroturystycznych i turystycznych;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zbyt mała ilość imprez i działań promujących wytwarzane produkty lokalne; - Słabo rozwinięta komunikacja publiczna wewnątrz partnerstwa; - Słaby dostęp do specjalistycznych usług medycznych; - Słaby dostęp do usług opiekuńczych; 						
<p>Cel ogólny 2. Aktywizacja społeczna i obywatelska społeczności lokalnej oraz wzmocnienie kapitału społecznego w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze i kulturowe</p>						
<p>Diagnoza:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wyższy od krajowego i wojewódzkiego procent osób objętych pomocą społeczną; - Spadająca liczba mieszkańców obszaru; - Słaby dostęp do komunikacji publicznej wewnątrz obszaru; - Duża grupa seniorów zagrożona wykluczeniem społecznym i ubóstwem; - Niska aktywność społeczna mieszkańców, szczególnie młodzieży; - Niskie kompetencje i potencjał lokalnych organizacji pozarządowych; <p>Analiza SWOT:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Niska aktywność społeczna większości mieszkańców, szczególnie młodzieży; - Słaba współpraca pomiędzy organizacjami pozarządowymi; - Słaba współpraca pomiędzy lokalnymi instytucjami; - Duża grupa seniorów zagrożonych 	<p>2.1. Rozwój oferty zajęć aktywizacyjnych i integracyjnych dla mieszkańców obszaru oraz profesjonalizacja sektora organizacji pozarządowych</p>	<p>IV. Aktywna społeczność „Szlakiem Granitu”</p>	<p>Wskaźniki 2.1.1</p>	<p>Wskaźniki W2.1</p>	<p>Wskaźniki W2.0</p>	<ul style="list-style-type: none"> - W dalszym ciągu spadająca liczba mieszkańców, szczególnie młodych i wykształconych; - Rosnące zagrożenie patologiami społecznymi; - Rosnąca bierność społeczna - Zmiany w przepisach i wytycznych dotyczące wdrażania działań w ramach RLKS; - Biurokracja i skomplikowane przepisy utrudniające beneficjentom realizację pomysłów;
	<p>2.2. Prowadzenie działań zachęcających mieszkańców do poznania walorów przyrodniczych i kulturowych regionu</p>	<p>V. Na granitowym szlaku dziedzictwa i kultury</p>	<p>Wskaźniki 2.2.1</p>	<p>Wskaźniki W2.2</p>		

<p>wykluczeniem społecznym i ubóstwem, np. ze względu na trudności w dostępie do usług publicznych;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Niewystarczające działania angażujące seniorów w życie społeczne obszaru; - Niezadowalająca oferta, głównie instytucji kultury, dotycząca spędzania czasu wolnego przez mieszkańców; - Zbyt mało wykwalifikowanej kadry, w tym animatorów na świetlicach wiejskich; - Niski poziom świadomości ekologicznej mieszkańców; - Niska znajomość przez mieszkańców walorów historyczno – kulturowych obszaru; - Mała integracja międzypokoleniowa; - Ograniczony czas na aktywność społeczną; - Zróżnicowany poziom rozwoju infrastruktury kulturowo – społecznej oraz sportowej i rekreacyjnej; - Brak pomocy prawnej i merytorycznej związanej z aktywnością społeczną; 						
---	--	--	--	--	--	--

2. Wykazanie zgodności celów z celami programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR oraz przedstawienie celów z podziałem na źródła finansowania.

Cel szczegółowy	Przedsięwzięcie	Źródło finansowania	Zgodność z celami PROWu
Cel ogólny: 1. Zwiększenie poziomu przedsiębiorczości, w tym rozwój oferty turystycznej na obszarze LGD „Szlakiem Granitu”			
1.1. Stworzenie na bazie walorów przyrodniczych i kulturowych ciekawej oferty dla turystów oraz możliwości spędzenia czasu wolnego przez mieszkańców	I. „Szlakiem Granitu” – turystycznie i rekreacyjnie	EFRROW	Cele przekrojowe PROWu: - ochrona środowiska; - przeciwdziałanie zmianom klimatu; - innowacyjność; Cele szczegółowe dla M-19 RLKS: 6A – ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy; 6B - wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich;
1.2. Rozwój zróżnicowanej oferty miejsc pracy na obszarze i wzrost dochodów mieszkańców	II. Wsparcie tworzenia nowych miejsc pracy na obszarze „Szlakiem Granitu”	EFRROW	
1.3. Rozwój rynku zbytu lokalnych produktów i usług, w tym wspieranie działalności klastra producentów granitu	III. „Smakiem Granitu” – markowe produkty i usługi obszaru	EFRROW	
Cel ogólny 2. Aktywizacja społeczna i obywatelska społeczności lokalnej oraz wzmocnienie kapitału społecznego w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze i kulturowe			
2.1. Rozwój oferty zajęć aktywizacyjnych i integracyjnych dla mieszkańców obszaru oraz profesjonalizacja sektora organizacji pozarządowych	IV. Aktywna społeczność „Szlakiem Granitu”	EFRROW	Cele przekrojowe PROWu: - ochrona środowiska; - przeciwdziałanie zmianom klimatu; - innowacyjność; Cele szczegółowe dla M-19 RLKS: 6B - wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich; Cele przekrojowe PROW-u: - ochrona środowiska; - przeciwdziałanie zmianom klimatu; - innowacyjność;
2.2. Prowadzenie działań zachęcających mieszkańców do poznania walorów przyrodniczych i kulturowych regionu	V. Na granitowym szlaku dziedzictwa i kultury	EFRROW	

Wszystkie cele w ramach LSR zostały tak zaplanowane aby były zgodne z celami przekrojowymi PROW. Zgodność z celami przekrojowymi wzmocniona jest również przez zastosowanie kryteriów wyboru „innowacyjność operacji” oraz „zastosowanie rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska i klimatu”.

3. Przedstawienie przedsięwzięć realizowanych w ramach RLKS a także wskazanie sposobu ich realizacji wraz z uzasadnieniem

1.0	CEL OGÓLNY 1	Zwiększenie poziomu przedsiębiorczości, w tym rozwój oferty turystycznej na obszarze LGD „Szlakiem Granitu”				
2.0	CEL OGÓLNY 2	Aktywizacja społeczna i obywatelska społeczności lokalnej oraz wzmocnienie kapitału społecznego w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze i kulturowe				
1.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	Stworzenie na bazie walorów przyrodniczych i kulturowych ciekawej oferty dla turystów oraz możliwości spędzenia czasu wolnego przez mieszkańców				
1.2		Rozwój zróżnicowanej oferty miejsc pracy na obszarze i wzrost dochodów mieszkańców				
1.3.		Rozwój rynku zbytu lokalnych produktów i usług, w tym wspieranie działalności klastra producentów granitu				
2.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	Rozwój oferty zajęć aktywizacyjnych i integracyjnych dla mieszkańców obszaru oraz profesjonalizacja sektora organizacji pozarządowych				
2.2		Prowadzenie działań zachęcających mieszkańców do poznania walorów przyrodniczych i kulturowych regionu				
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego		Jednostka miary	stan początkowy 2014 Rok	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru	
W1.0	Procent mieszkańców obszaru objętych pomocą społeczną		%	7,8	5,2	Dane statystyczne GUS
	Liczba udzielonych na obszarze noclegów		szt.	57 504	67 000	Dane statystyczne GUS
W2.0	Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców (dostępne dane za 2013 rok)		szt.	31,9	35	Dane statystyczne GUS
Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych		Jednostka miary	stan początkowy 2015 Rok	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru	
W1.1	Liczba utworzonych nowych miejsc pracy w sektorze usług turystycznych		szt.	0	5	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
	Liczba osób korzystających z nowopowstałej infrastruktury turystycznej		osoba	0	1 500	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD (zebrane przy pomocy obserwacji i badań ankietowych)
	Liczba osób, które skorzystały z więcej niż jednej usługi turystycznej objętej siecią, która otrzymała wsparcie w ramach realizacji LSR		osoba	0	500	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
	Liczba odbiorców przeprowadzonych działań promocyjnych		osoba	0	40 000	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
	Liczba projektów współpracy skierowanych do następujących grup docelowych: turyści		szt.	0	1	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
W1.2	Liczba utworzonych nowych miejsc pracy, w tym dla		szt.	0	19	Sprawozdania beneficjentów,

	przedstawicieli grup defaworyzowanych							dane LGD z monitoringu
	Liczba projektów współpracy skierowanych do następujących grup docelowych: grupy defaworyzowane	szt.	0	1				Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
W1.3	Liczba utworzonych nowych miejsc pracy w sektorze produktów i usług lokalnych	szt.	0	11				Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
	Liczba podmiotów korzystających z infrastruktury służącej przetwarzaniu produktów rolnych	szt.	0	10				Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
	Liczba osób, które skorzystały z więcej niż jednej usługi objętej siecią, która otrzymała wsparcie w ramach realizacji LSR	osoba	0	200				Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
	Liczba odbiorców przeprowadzonych działań promocyjnych	osoba	0	15 000				Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
	Liczba projektów współpracy skierowanych do następujących grup docelowych: producenci lokalni	szt.	0	1				Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
W2.1	Liczba osób korzystających z nowopowstałej infrastruktury rekreacyjnej	osoba	0	2000				Sprawozdania beneficjentów, dane LGD (zebrane przy pomocy obserwacji i badań ankietowych)
	Liczba mieszkańców, w tym przedstawicieli grup defaworyzowanych, która wzięła udział w działaniach aktywizacyjnych	osoba	0	400				Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
	Liczba przedstawicieli organizacji pozarządowych, którzy wzięli udział w działaniach aktywizacyjnych	szt.	0	50				Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
W2.2	Liczba osób biorących udział w działaniach z zakresu kultywowania lokalnych tradycji, obrzędów i dziedzictwa	szt.	0	400				Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
	Liczba osób, które odwiedziły obiekty zabytkowe	osoba	0	800				Sprawozdania beneficjentów, dane LGD (zebrane przy pomocy obserwacji i badań ankietowych)
	Liczba projektów współpracy skierowanych do następujących grup docelowych: mieszkańcy	szt.	0	1				Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
Przedsięwzięcia	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu					Źródło danych/sposób pomiaru
			Nazwa	Jednostka miary	Wartość			
					początkowa 2015 rok	końcowa 2022 Rok		
1.1.1	„Szlakiem Granitu” – turystycznie i	Przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane,	Konkurs (300 000zł)	Liczba operacji polegających na	szt.	0	3	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z

	rekreacyjnie		(285 000 zł)	utworzeniu nowego przedsiębiorstwa w sektorze turystyki				monitoringu
		Przedsiębiorcy, grupy defworyzowane,	Konkurs (~~200 000zł~~) (190 000 zł)	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa w sektorze turystyki	szt.	0	2	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
		turyści, mieszkańcy	Konkurs (~~1 000 000zł~~) (900 000 zł)	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej	szt.	0	15	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
		turyści, mieszkańcy	Konkurs (~~400 000zł~~) (285 000 zł)	Liczba wspartych obiektów zabytkowych	szt.	0	5	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD (zebrane przy pomocy obserwacji i badań ankietowych)
		turyści, mieszkańcy	Operacja własna (~~100 000zł~~) (50 000 zł)	Liczba sieci w zakresie rozwoju usług turystycznych	szt.	0	1	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
		turyści, mieszkańcy	Projekt współpracy (133 000 zł)	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	szt.	0	1	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
				Liczba uczestników w projektach współpracy	szt.	0	47	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
1.2.1	Wsparcie tworzenia nowych miejsc pracy na obszarze „Szlakiem Granitu”	Przedsiębiorcy, grupy defworyzowane,	Konkurs (~~1 100 000zł~~) (1 045 000 zł)	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	szt.	0	11	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
		Przedsiębiorcy, grupy defworyzowane,	Konkurs (~~800 000zł~~) (760 000 zł)	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	szt.	0	6	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu

		Turyści, mieszkańcy	Projekt współpracy (57 000 zł)	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	szt.	0	1	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
				Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	szt.	0	2	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
1.3.1	„Smakiem Granitu” – markowe produkty i usługi obszaru	Przedsiębiorcy, grupy defworyzowane,	Konkurs (600 000zł) (570 000)	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	szt.	0	6	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
		Przedsiębiorcy, grupy defworyzowane,	Konkurs (500 000zł) (475 000 zł)	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	szt.	0	4	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
		Przedsiębiorcy, grupy defworyzowane,	Konkurs (1 500 000 zł) (1 425 000 zł)	Liczba centrów przetwórstwa lokalnego	szt.	0	3 15	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
				Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje	szt.	0	15	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
		Turyści, mieszkańcy	Konkurs (200 000zł) (380 000 zł)	Liczba sieci w zakresie rozwoju usług turystycznych	szt.	0	4 3	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
		Turyści, mieszkańcy	Projekt współpracy	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	szt.	0	4	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
		Turyści, mieszkańcy		Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	szt.	0	7	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
2.1.1	Aktywna społeczność „Szlakiem Granitu”	Mieszkańcy	Konkurs (1 800 000zł) (1 580 000 zł)	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej	szt.	0	16	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
		Mieszkańcy	Operacja własne (2 szt.) (100 000 zł)	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury	szt.	0	2	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu

				rekreacyjnej				
		Mieszkańcy	Projekt grantowy (300 000zł)	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej	szt.	0	10	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
		Mieszkańcy	Projekt grantowy (300 000zł)	Liczba działań aktywizacyjnych dla mieszkańców (w tym grup defaworyzowanych)	szt.	0	7	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
		Przedstawiciele organizacji pozarządowych		Liczba działań aktywizacyjnych dla przedstawicieli organizacji pozarządowych	szt.	0	3	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
2.2.1	Na granitowym szlaku dziedzictwa i kultury	Mieszkańcy	Projekt grantowy (300 000)	Liczba działań z zakresu z zakresu kultywowania lokalnych tradycji, obrzędów i dziedzictwa	szt.	0	10	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
		Mieszkańcy	Konkurs (~~600 000zł~~) (555 000)	Liczba wspartych obiektów zabytkowych	szt.	0	6	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
		Turyści, mieszkańcy	Projekt współpracy	Liczba zrealizowanych projektów współpracy, w tym współpracy międzynarodowej	szt.	0	1	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
				Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	szt.	0	3	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
SUMA			~~10 000 000~~ 9 690 000 zł					

Ważnym elementem procesu wdrażania LSR będzie nie tylko realizacja działań związanych z celami i przedsięwzięciami o charakterze „merytorycznym”, ale również efektywne działania LGD w zakresie organizacji procesu wdrażania (animacja i działania w ramach kosztów bieżących). Dlatego postanowiliśmy utworzyć osobny system monitorowania wskaźników dla działań związanych z kosztami bieżącymi i aktywizacją. Zadania te mają charakter przekrojowy, tzn. będą miały wpływ na osiągnięcie zaplanowanych dla wszystkich celów i przedsięwzięć wskaźników produktu i rezultatu.

Koszty bieżące i aktywizacja								
Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych		Jednostka miary	stan początkowy 2015 rok	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru			
W2.3	Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD	osoby	0	25	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu			
	Liczba osób uczestnicząca w spotkaniach informacyjno - konsultacyjnych	osoby	0	300	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD (zebrane przy pomocy obserwacji i badań ankietowych)			
	Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD	osoby	0	250	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu			
Przedsięwzięcia	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu					
			Nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych/sposób pomiaru	
		początkowa 2015 rok			końcowa 2023 rok			
2.3.1	Koszty bieżące i animacja	Pracownicy LGD	Koszty bieżące	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	godz.	0	96	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
		Organy LGD	Koszty bieżące	Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	godz.	0	80	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
		Potencjalni beneficjenci	Koszty bieżące	Liczba podmiotów, którym udzielono	szt.	0	50	Sprawozdania beneficjentów, dane

				indywidualnego doradztwa				LGD z monitoringu
		Mieszkańcy	Animacja	Liczba spotkań informacyjno – konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	szt.	0	35	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD z monitoringu
SUMA				2 250 000,00				
				2 137 500,00				

Rozdział VI LSR: Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

1. Ogólna charakterystyka przyjętych rozwiązań formalno – instytucjonalnych wraz ze związłą informacją wskazującą sposób powstawiania poszczególnych procedur, ich kluczowe cele i założenia

Stowarzyszenie posiada Regulamin Organizacyjny Rady Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania "Szlakiem Granitu", który określa sposób oceny i wyboru operacji. Ponadto w Regulaminie określono sposób postępowania w sytuacji zaistnienia potencjalnego konfliktu interesów. Uszczegółowieniem regulaminu są procedury osobne dla projektów konkursowych i grantów, które regulują całą procedurę związaną z prowadzonymi przez LGD naborami wniosków. Regulamin oraz procedury stanowią załącznik do wniosku o wybór LSR.

2. Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru zgodnie z wymogami określonymi dla programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR z uwzględnieniem powiązania kryteriów wyboru z diagnozą obszaru, celami i wskaźnikami

Lokalne kryteria wyboru spełniają następujące wymagania:

- Obiektywne;
- Niedyskryminujące;
- Przejrzyste;
- Mierzalne;
- Posiadające dodatkowe opisy i definicje;
- Określają zasady punktowania, w tym maksymalne i minimalne wartości.

Nr.	Nazwa kryterium	Przedsięwzięcie w ramach, którego stosuje się kryterium				
		I.	II.	III.	IV.	V.
1.	Innowacyjność					
2.	Zastosowanie rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska lub klimatu					
3.	Powiązanie z innymi projektami					
4.	Obszar realizacji					
5.	Wykorzystanie lokalnych zasobów					
6.	Promocja obszaru					
7.	Powiązanie z ofertą turystyczną obszaru					
8.	Aktywizacja mieszkańców					
9.	Aktywizacja przedstawicieli grup defaworyzowanych					
10.	Tworzenie nowych miejsc pracy					
11.	Zaspokajanie potrzeb grup defaworyzowanych na rynku pracy					
12.	Rozwijany zakres usług					

Kryteria wyboru, określone zostały dla wszystkich operacji wskazanych w LSR w oparciu o przeprowadzone konsultacje społeczne. Kryteria są również powiązane z diagnozą obszaru, analizą SWOT oraz celami i przypisanymi do nich wskaźnikami (powiązanie to zostało szczegółowo przedstawione w załączniku do wniosku na wybór LGD do realizacji LSR).

3. Wskazanie w jaki sposób w kryteriach wyboru operacji została uwzględniona innowacyjność oraz przedstawienie jej definicji oraz zasad jej oceny.

Definicja innowacyjności:

Według Podręcznika Oslo Manual (międzynarodowego podręcznika metodologicznego badań statystycznych innowacji zalecanego w krajach OECD i UE) innowacja jest to wdrożenie nowego lub istotnie ulepszanego

produktu (wyrobu lub usługi), nowego lub istotnie ulepszanego procesu, nowej metody marketingu lub nowej metody organizacji w zakresie praktyk biznesowych, organizacji miejsca pracy bądź relacji ze środowiskiem zewnętrznym (Oslo Manual 2005, OECD/Eurostat).

W LSR przyjęliśmy definicję opartą o to podejście, która dla realizacji celów określonych w naszym LSR brzmi:

"Innowacja to wdrożenie nowego lub istotnie ulepszanego produktu (wyrobu lub usługi), nowego lub istotnie ulepszanego procesu, zastosowanie nowej technologii lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych na obszarze LGD".

W ramach LSR innowacyjne są zapisy celu szczegółowego 1.3. Rozwój rynku zbytu lokalnych produktów i usług, w tym wspieranie działalności klastra producentów granitu a dotyczą one tworzenia inkubatorów przetwórstwa lokalnego, które do tej pory nie funkcjonowały na obszarze LGD.

Sposób oceny innowacyjności.

Wnioskodawca składając wniosek do LGD, powinien dołączyć załącznik pn. „Innowacyjność projektu” (dokument własny LGD, do pobrania na stronie www.lgd-szlakiemgranitu.pl). Załącznik ten jest jednakowy dla wszystkich typów operacji składanych do LGD przez wnioskodawców. Brak załącznika skutkuje przyznaniem 0 pkt. za kryterium Innowacyjność operacji.

4. Informacja o realizacji projektów grantowych i operacji własnych

W ramach wdrażania LSR planujemy realizację 3 projektów grantowych oraz X operacji własnych:

Cel szczegółowy	Przedsięwzięcie	Opis operacji własnych	Opis projektów grantowych
Cel ogólny: 1. Zwiększenie poziomu przedsiębiorczości, w tym rozwój oferty turystycznej na obszarze LGD „Szlakiem Granitu”			
1.1. Stworzenie na bazie walorów przyrodniczych i kulturowych ciekawej oferty dla turystów oraz możliwości spędzenia czasu wolnego przez mieszkańców	I. „Szlakiem Granitu” – turystycznie i rekreacyjnie		W ramach tego przedsięwzięcia wspierać będziemy również rozwój lokalnej infrastruktury rekreacyjnej – przeznaczony będzie na to konkurs dla samorządów i ich jednostek oraz realizowany będzie drugi projekt grantowy „Razem dla sołectwa” przeznaczony na rozbudowę infrastruktury rekreacyjnej na potrzeby mieszkańców sołectw. Budżet projektu grantowego 300 000 zł.
1.2. Rozwój zróżnicowanej oferty miejsc pracy na obszarze i wzrost dochodów mieszkańców	II. „Wsparcie tworzenia nowych miejsc pracy na obszarze „Szlakiem Granitu”	Utworzenie klastra kultury i animacji rozwoju kultury poprzez zaangażowanie mieszkańców do organizacji zajęć kulturalnych w świetlicach wiejskich oraz domach kultury.	
1.3. Rozwój rynku zbytu lokalnych produktów i usług, w tym wspieranie działalności klastra producentów granitu	III. „Smakiem Granitu” – markowe produkty i usługi obszaru	Utworzenie klastra produktu lokalnego wraz z certyfikacją produktów lokalnych oraz utworzeniem e-sklepu na potrzeby klastra celem poszukiwania rynków zbytu na certyfikowane produkty lokalne.	
Cel główny 2. Aktywizacja społeczna i obywatelska społeczności lokalnej oraz wzmocnienie kapitału społecznego w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze i kulturowe			
2.1. Rozwój oferty zajęć aktywizacyjnych i	IV. Aktywna społeczność „Szlakiem		Pierwszy projekt grantowy „Aktywnie, lokalnie, wspólnie” poświęcony będzie realizacji działań organizacji

integracyjnych dla mieszkańców obszaru oraz profesjonalizacja sektora organizacji pozarządowych	Granitu”		pozarządowych wzmacniających kapitał społeczny, aktywizujących mieszkańców, szczególnie z wskazanych grup defaworyzowanych. Chcielibyśmy również podnieść ich kompetencję w zakresie działań animacyjnych na rzecz społeczności lokalnych oraz w pozyskiwaniu środków i realizacji projektów. Budżet projektu grantowego 300 000 zł.
2.2. Prowadzenie działań zachęcających mieszkańców do poznania walorów przyrodniczych i kulturowych regionu	V. Na granitowym szlaku dziedzictwa i kultury		Realizowany będzie trzeci projekt grantowy „Poznajemy i zachowujemy nasze dziedzictwo” dotyczący wsparcia działalności lokalnych zespołów ludowych, artystycznych, KGW. Wsparte będą ich działania dotyczące np. zakupu strojów, instrumentów, wyposażenia do kuchni oraz realizowana działań dla mieszkańców dotyczących kultywowania lokalnego dziedzictwa, obrzędów i tradycji (warsztaty, publikacje, etc.). Budżet projektu grantowego 300 000 zł.

5. Wysokość wsparcia przyznawanego na rozpoczęcie działalności gospodarczej

W ramach operacji dotyczących podejmowania działalności gospodarczej pomoc przyznawana będzie w formie płatności ryczałtowej, która nie powinna być wyższa niż 100 000zł.

W ramach wdrażania LSR premia na podejmowanie działalności gospodarczej przyznawana będzie w jednakowej wysokości 100 000 zł. Wielkość ta wyliczona została na podstawie danych historycznych z okresu wdrażania 2007 – 2013 i średniej wielkości dofinansowania w ramach zrealizowanych operacji „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw, które wynosiło 94 707,14 zł.

6. Podstawowe zasady ustalania wysokości wsparcia na realizację operacji w ramach LSR

Wskazaniem w LSR priorytetem jest wspieranie rozwoju lokalnej oferty turystycznej oraz rozwoju produktów i usług lokalnych – w tym infrastruktury, nowych miejsc pracy, inkubatorów przetwórstwa lokalnego, etc. Dlatego w przypadku operacji, które realizowane będą w ramach Przedsięwzięcia I oraz III wnioskodawcy będą mogli realizować operacje o maksymalnej intensywności pomocy. Czyli w przypadku:

- ✓ Podmiotów wykonujących działalność gospodarczą, do której stosuje się przepisy ustawy z dnia 2 lipca 2004r. o swobodzie działalności gospodarczej – 70% kosztów kwalifikowalnych;
- ✓ Pozostałych podmiotów – 100% kosztów kwalifikowalnych;
- ✓ Jednostek sektora finansów publicznych będzie to zawsze 63,63% kosztów kwalifikowalnych.

W ramach Przedsięwzięcia II preferowane będą te operacje, które wpisują się w zakres wsparcia wskazany podczas konsultacji społecznych jako priorytetowy:

- ✓ Podmioty wykonujące działalność gospodarczą, do której stosuje się przepisy ustawy z dnia 2 lipca 2004r. o swobodzie działalności gospodarczej – 70% kosztów kwalifikowalnych pod warunkiem, że główny zakres ich działalności (który będą chcieli rozwijać dzięki otrzymaniu dofinansowania) będzie przynależał do następującego PKD wg klasyfikacji z 2007 roku:

Sekcja PKD	Symbol	Nazwa
H	49.39.Z	Pozostały transport lądowy pasażerski, gdzie indziej niesklasyfikowany
H	52.21.Z	Działalność usługowa wspomagająca transport lądowy
P	85.10.Z	Wychowanie przedszkolne
Q	86.21.Z	Praktyka lekarska ogólna
Q	86.22.Z	Praktyka lekarska specjalistyczna
Q	86.23.Z	Praktyka lekarska dentystryczna
Q	86.90.A	Działalność fizjoterapeutyczna

Q	87.10.Z	Pomoc społeczna z zakwaterowaniem zapewniająca opiekę pielęgniarstwa
Q	87.30.Z	Pomoc społeczna z zakwaterowaniem dla osób w podeszłym wieku i osób niepełnosprawnych
Q	87.90.Z	Pozostała pomoc społeczna z zakwaterowaniem
Q	88.10.Z	Pomoc społeczna bez zakwaterowania dla osób w podeszłym wieku i osób niepełnosprawnych
Q	88.91.Z	Opieka dzienna nad dziećmi

- ✓ Podmioty wykonujące działalność gospodarczą, do której stosuje się przepisy ustawy z dnia 2 lipca 2004r. o swobodzie działalności gospodarczej w ramach pozostałych PKD – 65% kosztów kwalifikowalnych;
- ✓ W przypadku operacji z zakresu rozwijania działalności gospodarczej gdy beneficjent będzie się starać o środki od 50 000 zł do 100 000 zł będzie zobowiązany do utworzenia przynajmniej jednego nowego miejsca pracy; gdy beneficjent będzie się starać o środki od 100 000 zł do 300 000 zł będzie zobowiązany do utworzenia przynajmniej dwóch nowych miejsc pracy;

W ramach Przedsięwzięć IV i V realizowane będą projekty grantowe. W ich ramach będzie można pozyskać 100% kosztów kwalifikowalnych. Maksymalna kwota jaką będzie można pozyskać na grant wynosić będzie 30 000 zł. W ramach pozostałych konkursów, poza premią na podejmowanie działalności gospodarczej gdzie ustalona jest wielkość wsparcia, beneficjenci będą mogli starać się o maksymalną możliwą kwotę wsparcia. Operacje realizowane w trybie konkursowym w ramach przedsięwzięcia V otrzymają wsparcie 100% kosztów kwalifikowalnych w przypadku realizacji przez podmioty z poza sektora finansów publicznych oraz 63,63% w przypadku realizacji przez podmioty z sektora finansów publicznych.

W ramach LSR wprowadzamy również zasadę premiowania wnioskodawców, którzy realizować będą operację o większym wkładzie własnym od wymaganego, w zakresie kosztów kwalifikowalnych. Podmioty z poza sektora finansów publicznych, które we wniosku o dofinansowanie zapewnią, że realizować będą operację z większym od wymaganego wkładem własnym (w postaci wkładu finansowego) otrzymają dodatkowy punkt po zakończeniu oceny na podstawie lokalnych kryteriów wyboru operacji. Zasada ta nie dotyczy premii na podejmowanie działalności gospodarczej.

Wszystkie zaplanowane operacje w ramach operacji własnych realizowane będą z intensywnością pomocy 98% kosztów kwalifikowalnych.

7. Zasady udostępniania procedur wyboru i oceny operacji w ramach LSR do wiadomości publicznej

Procedura wyboru i oceny operacji w ramach LSR udostępniona jest przez Biuro do wiadomości publicznej na stronie internetowej LGD oraz na tablicy ogłoszeń w Biurze. Dodatkowo jest udostępniana każdorazowo wraz z informacją o naborze wniosków o udzielenie wsparcia.

Rozdział VII Plan działania

Proces wdrażania LSR przewidziany jest na dwa okresy. Pierwszy to okres od połowy 2016 do końca 2018, drugi okres to lata 2019 – 2023. Podział ten wynika z konieczności realizacji śródkresowej ewaluacji wdrażania LSR na koniec 2018 roku.

Cele szczegółowe i przedsięwzięcia, których realizacja rozpocznie się w I okresie zaplanowane są tak, aby możliwe było osiągnięcie 20% zaplanowanych dla nich wskaźników do końca 2018 roku. Pozostałe 80% osiągnięte powinno być do końca 2022 roku.

Natomiast cele i przedsięwzięcia, których realizacja rozpocznie się po 2018 roku w całości osiągnięte powinny być do końca 2022 roku.

W związku z tym kluczowe efekty działania osiągnięte powinny być do końca 2022 roku.

Monitorowanie stopnia realizacji poszczególnych wskaźników prowadzone będzie zgodnie z procedurą monitoringu i ewaluacji (Rozdział XI i załącznik nr 2 do LSR). Natomiast jeśli realizacja Planu działania przebiegać będzie z opóźnieniem czy wnioski z procedury monitoringu i ewaluacji wykażą taką konieczność uruchomiona zostanie procedura aktualizacji strategii (Załącznik nr 1 do LSR), której celem będzie korekta Planu działania.

Szczegółowy plan działania stanowi załącznik nr 5 do LSR.

Rozdział VIII Budżet LSR

1. Ogólna charakterystyka budżetu

Całość budżetu na wdrażanie LSR finansowana będzie z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).

W związku z tym podział środków budżetowych wygląda następująco:

Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe (PLN)
	PROW
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	9 500 000,00
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	190 000,00 (2% - I etap)
Koszty bieżące i aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. d i e rozporządzenia nr 1303/2013)	2 137 500,00
Razem:	11 827 500,00

Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014 – 2020 ze względu na przynależność beneficjentów:

	Wkład EFRROW	Budżet państwa	Wkład własny będący wkładem krajowym środków publicznych	Razem
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	4 352 292,00	2 487 708,00		6 840 000,00
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	1 692 558,00		967 442,00	2 660 000,00
Razem	6 044 850,00	2 487 708,00	967 442,00	9 500 000,00

2. Krótki opis powiązania budżetu z celami LSR

W związku z realizacją konkursów tematycznych bardzo istotną kwestią jest powiązanie realizacji poszczególnych celów i przedsięwzięć z budżetem. Powiązanie to dla poszczególnych przedsięwzięć (a co za tym idzie odpowiednich celów ogólnych i szczegółowych) ukazuje poniższa tabela.

Cel szczegółowy	Przedsięwzięcie	Budżet
Cel ogólny: 1. Zwiększenie poziomu przedsiębiorczości, w tym rozwój oferty turystycznej na obszarze LGD „Szlakiem Granitu”		
1.1. Stworzenie na bazie walorów przyrodniczych i kulturowych ciekawej oferty dla turystów oraz możliwości spędzenia czasu wolnego przez mieszkańców	I. „Szlakiem Granitu” – turystycznie i rekreacyjnie	19.2. – 1 710 000 zł 19.3. – 133 000 zł
1.2. Rozwój zróżnicowanej oferty miejsc pracy na obszarze i wzrost dochodów mieszkańców	II. Wsparcie tworzenia nowych miejsc pracy na obszarze „Szlakiem Granitu”	19.2.– 1 805 000 zł 19.3. - 57 000 zł
1.3. Rozwój rynku zbytu lokalnych produktów i usług, w tym wspieranie działalności klastra producentów granitu	III. „Smakiem Granitu” – markowe produkty i usługi obszaru	19.2. – 2 850 000 zł ~~19.3. – 237 500 zł~~
Cel ogólny 2. Aktywizacja społeczna i obywatelska społeczności lokalnej oraz wzmocnienie kapitału społecznego w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze i kulturowe		
2.1. Rozwój oferty zajęć aktywizacyjnych i integracyjnych dla mieszkańców obszaru oraz profesjonalizacja sektora organizacji pozarządowych	IV. Aktywna społeczność „Szlakiem Granitu”	19.2. – 2 280 000 zł
2.2. Prowadzenie działań zachęcających mieszkańców do poznania walorów przyrodniczych i kulturowych regionu	V. Na granitowym szlaku dziedzictwa i kultury	19.2. – 855 000 zł

Największe środki finansowe przeznaczone są na działania, które podczas konsultacji społecznych wskazane zostały jako priorytetowe czyli rozwój oferty markowych produktów i usług i oferty turystycznej oraz na rozwijanie i wspieranie lokalnej przedsiębiorczości. Dlatego też na cele szczegółowe związane z rozwojem

marki, oferty turystycznej oraz wspieraniem tworzenia miejsc pracy na obszarze przeznaczona została większość z kwoty środków dostępnych na wdrażania LSR. W ramach Planu Działania określającego harmonogram wydatkowania środków i osiągnięcia poszczególnych celów szczegółowych realizację pierwszych działań w ramach tych dwóch celów zaplanowaliśmy już w pierwszym okresie wdrażania LSR – czyli w latach 2016 – 2018.

Sposób ustalania intensywności pomocy oraz zaangażowania środków innych niż środki programu został szczegółowo opisany w rozdziale VI pkt. 5 i 6

Budżet stanowi załącznik nr 3 do LSR.

Rozdział IX Plan komunikacji

Szczegółowa charakterystyka planu komunikacji obejmująca jego cele, wskaźniki działań komunikacyjnych oraz grupy docelowe zawarte są w załączniku nr 4 do LSR.

Najważniejsze cele realizacji planu:

1. Rozpowszechnienie informacji dot. nowego okresu programowania oraz nowej LSR 2014-2020,
2. Zapewnienie wysokiej jakości składanych projektów, zgodnych z celami LSR:
  - a) bieżące informowanie i edukacja potencjalnych wnioskodawców o celach LSR, o zasadach i kryteriach udzielania wsparcia z budżetu LSR, w tym np. o kategoriach preferowanych operacji w największym stopniu realizujących założenia LSR itd.
  - b) promocja dobrych praktyk osiągniętych w innych regionach kraju lub za granicą,
3. bieżące informowanie o stanie realizacji LSR, w tym o stopniu osiągnięcia celów i wskaźników, publikacja dobrych praktyk LGD.
4. uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD,
5. uzyskanie informacji zwrotnej o stosowanych metodach i kanałach informowania potencjalnych wnioskodawców,
6. zwiększenie zaangażowania mieszkańców w działalność LGD.

Rozdział X Zintegrowanie

1. Opis zgodności i komplementarności z innymi dokumentami planistycznymi/strategiami

Cele i przedsięwzięcia Lokalnej Strategii Rozwoju komplementarne są z gminnymi dokumentami strategicznymi - strategiami rozwoju gmin oraz gminnymi strategiami rozwiązywania problemów społecznych.

Zapisy tych dokumentów wykorzystane zostały do prac nad diagnozą obszaru, analizą SWOT oraz na etapie planowania strategicznego w ramach LSR monitorowana była ich zgodność i komplementarność z proponowanymi do realizacji celami i przedsięwzięciami w ramach LSR. Realizacja celów LSR oraz komplementarnych zapisów lokalnych dokumentów strategicznych przyczynią się do wzmocnienia rozwoju regionu i rozwiązywania problemów społecznych.

Powiązanie ze Strategią Rozwoju Województwa do 2020 roku

Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 r. została uchwalona w 2013 r. i jest zaktualizowaną i gruntownie przebudowaną wersją strategii z 2005 r.

Wizja regionu określona w nowej strategii to: „Blisko siebie – Blisko Europy”.

Cel nadrzędny: „Nowoczesna gospodarka w atrakcyjnym środowisku”.

Cel nadrzędny zostanie zrealizowany poprzez realizację 8 celów szczegółowych:

1. Rozwój gospodarki opartej na wiedzy.
2. Zrównoważony transport i poprawa dostępności transportowej.
3. Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw, zwłaszcza MŚP.
4. Ochrona środowiska naturalnego, efektywne wykorzystanie zasobów, oraz dostosowanie do zmian klimatu i poprawa poziomu bezpieczeństwa.
5. Zwiększenie dostępności technologii komunikacyjno – informacyjnych.
6. Wzrost zatrudnienia i mobilności pracowników.
7. Włączenie społeczne, podnoszenie poziomu i jakości życia.

8. Podniesienie poziomu edukacji, kształcenie ustawiczne.

Obszar aktywności LGD częściowo (powiat Środa Śląska) znajduje się w określonym w strategii „Wrocławskim Obszarze Metropolitalnym (WrOM)” – miasto Wrocław wraz z obszarem otaczającym stolicę regionu. Szczególnie silne związki Wrocławia z otoczeniem podkreślone są dziennymi migracjami wahadłowymi mieszkańców tego subregionu. Obszar nacechowany jest silnie rozwiniętym procesem suburbanizacji mieszkaniowej, a także suburbanizacji ekonomicznej.

Częściowo (powiat świdnicki) znajduje się w określonym w strategii „Obszarze transgranicznym” – ten obszar interwencji obejmuje tereny leżące wzdłuż zachodniej i południowej granicy Dolnego Śląska, wyróżnione ze względu na rozwijające się społeczne i gospodarcze związki polsko-niemieckie i polsko-czeskie. Obszar zagrożony jest peryferyzacją ze strony polityki kraju, w kontekście geopolitycznym znajdujący się w ścisłym centrum Europy Środkowej. Ze względu na uwarunkowania przyrodnicze i kulturowe (Sudety i Łużyce) stanowi jeden z najciekawszych wyróżników tożsamości dolnośląskiej.

Badaniu poddano ich zgodność z celami niniejszej Strategii. Powiązania będące jego wynikiem zawarto w poniżej tabeli. Jak widać, mamy tu do czynienia z bardzo wysokim stopniem zgodności.

Cele szczegółowe Lokalnej Strategii Rozwoju	powiązane są z	...celami szczegółowymi Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku
Cel ogólny: 1. Zwiększenie poziomu przedsiębiorczości, w tym rozwój oferty turystycznej na obszarze LGD „Szlakiem Granitu”		
1.1. Stworzenie na bazie walorów przyrodniczych i kulturowych ciekawej oferty dla turystów oraz możliwości spędzenia czasu wolnego przez mieszkańców	→	Cel 2. Zrównoważony transport i poprawa dostępności transportowej. Cel 4. Ochrona środowiska naturalnego, efektywne wykorzystanie zasobów, oraz dostosowanie do zmian klimatu i poprawa poziomu bezpieczeństwa.
1.2. Rozwój zróżnicowanej oferty miejsc pracy na obszarze i wzrost dochodów mieszkańców	→	Cel 1. Rozwój gospodarki opartej na wiedzy Cel 4. Ochrona środowiska naturalnego, efektywne wykorzystanie zasobów, oraz dostosowanie do zmian klimatu i poprawa poziomu bezpieczeństwa. Cel 6. Wzrost zatrudnienia i mobilności pracowników Cel 8. Podniesienie poziomu edukacji, kształcenie ustawiczne
1.3. Rozwój rynku zbytu lokalnych produktów i usług, w tym wspieranie działalności klastra producentów granitu	→	
Cel ogólny 2. Aktywizacja społeczna i obywatelska społeczności lokalnej oraz wzmocnienie kapitału społecznego w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze i kulturowe		
2.1. Rozwój oferty zajęć aktywizacyjnych i integracyjnych dla mieszkańców obszaru oraz profesjonalizacja sektora organizacji pozarządowych	→	Cel 1. Rozwój gospodarki opartej na wiedzy Cel 4. Ochrona środowiska naturalnego, efektywne wykorzystanie zasobów, oraz dostosowanie do zmian klimatu i poprawa poziomu bezpieczeństwa Cel 7. Włączenie społeczne, podnoszenie poziomu i jakości życia Cel 8. Podniesienie poziomu edukacji, kształcenie ustawiczne
2.2. Prowadzenie działań zachęcających mieszkańców do poznania walorów przyrodniczych i kulturowych regionu	→	

Powiązanie ze Strategią Rozwoju Kraju do 2020r.

Cele zapisane w Lokalnej Strategii Rozwoju powinny wpisywać się w nadrzędny dla Polski wieloletni dokument strategiczny rozwoju społeczno-gospodarczego, tj. **Strategię Rozwoju Kraju 2020 (SRK)**, stanowiący odniesienie dla innych strategii i programów rządowych, jak i innych dokumentów opracowywanych na szczeblu regionalnym i lokalnym. Dokument ten określa cele i priorytety rozwoju Polski oraz warunki, które powinny ten rozwój zapewnić, uwzględniając przy tym najważniejsze trendy rozwoju gospodarki światowej oraz cele, jakie stawia Unia Europejska w Strategii Europa 2020. SRK zakłada, że *Polska w roku 2020 to aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka i sprawne państwo*. Wizja ta ma zostać osiągnięta poprzez działania realizowane w 3 obszarach strategicznych: I sprawne i efektywne państwo, II konkurencyjna gospodarka, III spójność społeczna i terytorialna.

Badaniu poddano zgodność celów w ramach poszczególnych obszarów z celami niniejszej Strategii. Powiązania będące jego wynikiem zawarto w poniżej tabeli. Jak widać, mamy tu również do czynienia z bardzo wysokim stopniem zgodności.

Cele szczegółowe Lokalnej Strategii Rozwoju	powiązane są z	... celami Strategii Rozwoju Kraju do 2020 roku
Cel ogólny: 1. Zwiększenie poziomu przedsiębiorczości, w tym rozwój oferty turystycznej na obszarze LGD „Szlakiem Granitu”		
1.1. Stworzenie na bazie walorów przyrodniczych i kulturowych ciekawej oferty dla turystów oraz możliwości spędzenia czasu wolnego przez mieszkańców	→	II.2.1. Zwiększenie produktywności gospodarki III.3.3. Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmacniania potencjału obszarów wiejskich
1.2. Rozwój zróżnicowanej oferty miejsc pracy na obszarze i wzrost dochodów mieszkańców	→	II.2.1. Zwiększenie produktywności gospodarki II.2.4. Poprawa warunków ramowych dla prowadzenia działalności gospodarczej
1.3. Rozwój rynku zbytu lokalnych produktów i usług, w tym wspieranie działalności klastra producentów granitu	→	II.4.1. Zwiększanie aktywności zawodowej II.4.2. Poprawa jakości kapitału ludzkiego II.4.3. Zwiększanie mobilności zawodowej i przestrzennej
Cel ogólny 2. Aktywizacja społeczna i obywatelska społeczności lokalnej oraz wzmocnienie kapitału społecznego w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze i kulturowe		
2.1. Rozwój oferty zajęć aktywizacyjnych i integracyjnych dla mieszkańców obszaru oraz profesjonalizacja sektora organizacji pozarządowych	→	II.4.2. Poprawa jakości kapitału ludzkiego II.5.1. Zapewnienie powszechnego dostępu do Internetu III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych
2.2. Prowadzenie działań zachęcających mieszkańców do poznania walorów przyrodniczych i kulturowych regionu	→	III.2.2. Zwiększenie efektywności systemu świadczenia usług publicznych

Powiązanie z Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Dolnośląskiego

Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego 2014-2020 jest jednym z narzędzi realizacji Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020, w której sprecyzowano cele oraz kierunki rozwoju regionu.

W odróżnieniu od poprzedniej perspektywy, wsparcie w ramach RPO WD będzie udzielane z dwóch funduszy strukturalnych: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego.

Z punktu widzenia LGD jest to bardzo ważny dokument ponieważ w ramach programu planuje się wsparcie Lokalnych Grup Działania jako potencjalnych beneficjentów. Interwencja RPO będzie stanowiła uzupełnienie wsparcia EFRROW i EFMR na terytorium danej LGD i będzie realizowana w oparciu o Lokalną Strategię Rozwoju.

Badaniu poddano zgodność celów w ramach poszczególnych osi priorytetowych i ich działań z celami niniejszej Strategii. Powiązania będące jego wynikiem zawarto w poniżej tabeli. Jak widać, mamy tu również do czynienia z bardzo wysokim stopniem zgodności założeń strategicznych.

Cele szczegółowe Lokalnej Strategii Rozwoju	powiązane są z	...priorytetami Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014 - 2020
Cel ogólny: 1. Zwiększenie poziomu przedsiębiorczości, w tym rozwój oferty turystycznej na obszarze LGD „Szlakiem Granitu”		
1.1. Stworzenie na bazie walorów przyrodniczych i kulturowych ciekawej oferty dla turystów oraz możliwości spędzenia czasu wolnego przez mieszkańców	→	Działanie 2.1 E-usługi publiczne Działanie 4.3 Dziedzictwo kulturowe Działanie 4.4 Ochrona i udostępnianie zasobów przyrodniczych Działanie 9.1 Aktywna integracja
1.2. Rozwój zróżnicowanej oferty miejsc pracy na obszarze i wzrost dochodów mieszkańców	→	Działanie 1.3 Rozwój przedsiębiorczości Działanie 1.4 Internacjonalizacja przedsiębiorstw
1.3. Rozwój rynku zbytu lokalnych produktów	→	

i usług, w tym wspieranie działalności klastra producentów granitu		Działanie 8.2 Wsparcie osób poszukujących pracy Działanie 8.3 Samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy Działanie 8.4 Godzenie życia zawodowego i prywatnego Działanie 8.6 Zwiększenie konkurencyjności przedsiębiorstw i przedsiębiorców z sektora MMŚP
Cel ogólny 2. Aktywizacja społeczna i obywatelska społeczności lokalnej oraz wzmocnienie kapitału społecznego w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze i kulturowe		
2.1. Rozwój oferty zajęć aktywizacyjnych i integracyjnych dla mieszkańców obszaru oraz profesjonalizacja sektora organizacji pozarządowych	—————>	Działanie 6.1 Inwestycje w infrastrukturę społeczną Działanie 8.2 Wsparcie osób poszukujących pracy
2.2. Prowadzenie działań zachęcających mieszkańców do poznania walorów przyrodniczych i kulturowych regionu	—————>	Działanie 8.4 Godzenie życia zawodowego i prywatnego Działanie 9.1 Aktywna integracja Działanie 9.2 Dostęp do wysokiej jakości usług społecznych Działanie 10.3 Poprawa dostępności i wspieranie uczenia się przez całe życie

Powiązanie ze Zintegrowanymi Inwestycjami Terytorialnymi Aglomeracji Wałbrzyskiej (ZIT AW)

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne to nowy instrument finansowania, który Komisja Europejska zaplanowała na lata 2014-2020. Celem ZIT jest m.in.: realizacja zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby i problemy obszarów metropolitalnych oraz sprzyjanie ich rozwojowi współpracy i integracji, przede wszystkim tam, gdzie skala problemów związanych z brakiem współpracy i komplementarności działań różnych jednostek administracyjnych jest największa. ZIT-y stanowią narzędzie selekcji i realizacji przedsięwzięć istotnych dla rozwoju regionu w oparciu o współpracę wielu podmiotów, podejmowaną w ramach obszarów funkcjonalnych.

Z terenu LGD „Szlakiem Granitu” w skład ZIT AW wchodzi następujące gminy: Dobromierz, Jaworzyna Śląska, Strzegom, Gmina Wiejska Świdnica, Żarów.

Badaniu poddano zgodność celów w ramach poszczególnych priorytetów i działań strategii ZIT z celami niniejszej Strategii. Powiązania będące jego wynikiem zawarto w poniżej tabeli. Jak widać, mamy tu również do czynienia z bardzo wysokim stopniem zgodności założeń strategicznych.

Cele szczegółowe Lokalnej Strategii Rozwoju	powiązane są z	...priorytetami strategii ZIT AW
Cel ogólny 1. Zwiększenie poziomu przedsiębiorczości, w tym rozwój oferty turystycznej na obszarze LGD „Szlakiem Granitu”		
1.1. Stworzenie na bazie walorów przyrodniczych i kulturowych ciekawej oferty dla turystów oraz możliwości spędzenia czasu wolnego przez mieszkańców	—————>	Priorytet 1. Dynamiczna gospodarka i innowacyjna przedsiębiorczość Priorytet 4. Aktywna społeczność
1.2. Rozwój zróżnicowanej oferty miejsc pracy na obszarze i wzrost dochodów mieszkańców	—————>	
1.3. Rozwój rynku zbytu lokalnych produktów i usług, w tym wspieranie działalności klastra producentów granitu	—————>	
Cel ogólny 2. Aktywizacja społeczna i obywatelska społeczności lokalnej oraz wzmocnienie kapitału społecznego w oparciu o lokalne zasoby przyrodnicze i kulturowe		
2.1. Rozwój oferty zajęć aktywizacyjnych i integracyjnych dla mieszkańców obszaru oraz profesjonalizacja sektora organizacji	—————>	Priorytet 2. Atrakcyjne środowisko zamieszkania i pracy Priorytet 4. Aktywna społeczność

pozarządowych		
2.2. Prowadzenie działań zachęcających mieszkańców do poznania walorów przyrodniczych i kulturowych regionu	→	

2. Opis sposobu integrowania różnych sektorów, partnerów, zasobów czy branż działalności gospodarczej w celu kompleksowej realizacji przedsięwzięć

W ramach zaplanowanych w LSR celach szczegółowych jednym z głównych założeń była integracja różnych sektorów, partnerów, branż, etc. na rzecz ich kompleksowej realizacji.

Przykładowo w ramach celu szczegółowego 1.1. „Stworzenie na bazie walorów przyrodniczych i kulturowych ciekawej oferty dla turystów oraz możliwości spędzenia czasu wolnego przez mieszkańców” oraz Przedsięwzięcia I. „„Szlakiem Granitu” – turystycznie i rekreacyjnie” w osiągnięcie jego celów i wskaźników zaangażowane będą zarówno lokalne samorządy (rozwijające infrastrukturę turystyczną i rekreacyjną), podmioty gospodarcze (rozwijające wspólną ofertę turystyczną) czy podmioty z sektora społecznego (promocja obszaru i jego oferty). Jednocześnie w ramach tego przedsięwzięcia następuje integrowanie lokalnych zasobów historycznych i kulturowych z walorami przyrodniczymi obszaru. Jednocześnie prawidłowa realizacja tego przedsięwzięcia zależna jest od integracji branż gospodarczych związanych z usługami noclegowymi, gastronomią, usługami okołoturystycznymi. Tak zaplanowana sekwencja działań pozwoli na kompleksowy i zintegrowany rozwój oferty turystycznej obszaru. Tak skonstruowany cel szczegółowy i przedsięwzięcie odpowiada na zidentyfikowaną w SWOT potrzebę rozwoju oferty turystycznej i rekreacyjnej oraz wzrostu zainteresowania mieszkańców spędzaniem wolnego czasu korzystając z oferty turystycznej i rekreacyjnej obszaru.

Innym przykładem zintegrowania są zapisy celu szczegółowego 1.3 „Rozwój rynku zbytu lokalnych produktów i usług, w tym wspieranie działalności klastra producentów granitu” i Przedsięwzięcia III. „Smakiem Granitu” – markowe produkty i usługi obszaru”. W ramach tego celu wspierany będzie zintegrowany rozwój „marki” lokalnej oraz miejsc pracy w sektorze produktów i usług lokalnych. Priorytetowo traktowane będą branże związane z wytwarzaniem produktów i usług lokalnych ich promocją oraz przetwarzaniem lokalnych produktów rolnych w ramach inkubatorów przetwórstwa lokalnego.

Aby wspierać realizację celów szczegółowych i przedsięwzięć, które mają charakter zintegrowany w ramach lokalnych kryteriów wyboru operacji dla każdego przedsięwzięcia przewidzieliśmy kryteria „wykorzystanie lokalnych zasobów” oraz „powiązanie z innymi projektami”, które mają preferować projekty spełniające przesłanki integrowania różnych sektorów, partnerów, zasobów czy branż działalności gospodarczej w celu kompleksowej realizacji przedsięwzięć.

Wszystkie cele w ramach LSR zostały tak zaplanowane aby były zgodne z celami przekrojowymi PROW.

Zgodność z celami przekrojowymi wzmocniona jest również przez zastosowanie kryteriów wyboru „innowacyjność operacji” oraz „zastosowanie rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska i klimatu”.

Rozdział XI Monitoring i ewaluacja

Monitoring to proces systematycznego zbierania i analizowania informacji ilościowych i jakościowych na temat funkcjonowania LGD oraz stanu realizacji strategii w aspekcie finansowym i rzeczowym, którego celem jest uzyskanie informacji zwrotnych na temat skuteczności i wydajności wdrażanej strategii, a także ocena zgodności realizacji operacji z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami.

Proces monitoringu będzie obejmować:

- a) monitorowanie rzeczowej realizacji LSR polegającej m.in. na:
  - analizie stopnia osiągnięcia założonego budżetu oraz mierzalnych i weryfikowalnych wskaźników wykonalności celów strategii,
  - monitorowaniu operacyjnym na podstawie bezpośrednich rozmów z beneficjentami i wizji lokalnych na miejscu realizacji operacji, szczególnie dotyczyć to będzie grantobiorców w ramach projektu grantowego,
- b) monitorowanie wydatkowania środków na poszczególne operacje i działania własne LGD.

Ewaluacja to systematyczne badanie wartości albo cech konkretnego programu, planu, działania z punktu widzenia przyjętych kryteriów, w celu jego usprawnienia, rozwoju lub lepszego zrozumienia. Jednym z głównych celów ewaluacji jest ocena rzeczywistych lub spodziewanych efektów realizacji danej interwencji publicznej. Ewaluacja jest zatem próbą znalezienia odpowiedzi na pytanie, czy nasze działania przyniosły efekty (lub czy je przyniosą w przypadku ewaluacji ex-ante).

Funkcjonowanie LGD powinno być na bieżąco monitorowane i poddawane badaniom ewaluacyjnym w

celu stałego podnoszenia jakości i efektywności działań. Ewaluacja będzie niezbędna do sprawnego wydatkowania środków publicznych w ramach LSR, a także do szybkiego reagowania na zmieniające się warunki otoczenia społeczno-gospodarczego na terenie LGD.

Ważne, aby proces ewaluacji uwzględniał również podejście partycypacyjne, tj. angażował społeczność lokalną w proces ewaluacji.

Podziału na poszczególne rodzaje ewaluacji dokonujemy ze względu na moment, w którym ewaluacja jest realizowana, poziom, którego dotyczy, oraz sposób jej organizacji. Podstawowym podziałem jest klasyfikacja według momentu realizacji w cyklu interwencji publicznej, w którym ewaluacja jest podejmowana. Ze względu na moment uruchomienia badania ewaluacyjnego rozróżniamy:

- ewaluację ex-ante (przed rozpoczęciem realizacji interwencji) – celem takiego badania jest poprawa jakości planowanej do uruchomienia interwencji,
- ewaluację on-going (tzw. mid – term, w trakcie wdrażania interwencji) - celem jest oszacowanie stopnia osiągnięcia zakładanych celów w świetle wcześniej przeprowadzonej ewaluacji wstępnej, zwłaszcza pod względem dostarczonych produktów i osiągniętych rezultatów oraz określenie trafności zamierzeń w stosunku do aktualnych trendów społeczno-gospodarczych,
- ewaluację ex-post (po zakończeniu realizacji interwencji) - celem jest określenie jego długotrwałych efektów, w tym wielkości zaangażowanych środków, skuteczności i efektywności pomocy. W przypadku wdrażania LSR planujemy dokonać ewaluacji on – going oraz ex – post.

Kryteria ewaluacyjne, które będą stosowane w ewaluacji LSR:

1. Trafność/adekwatność/odpowiedniość – stopień, w jakim przyjęte cele projektu odpowiadają zidentyfikowanym problemom w obszarze objętym projektem i/lub realnym potrzebom beneficjentów.
2. Efektywność/wydajność – ocena poziomu „ekonomiczności” projektu, czyli stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych wyników i rezultatów, przy czym przez nakłady rozumie się zasoby finansowe, ludzkie i poświęcony czas.
3. Skuteczność – ocena stopnia, na ile cele przedsięwzięcia, zdefiniowane na etapie programowania, zostały osiągnięte.
4. Użyteczność – stopień zaspokojenia potrzeb beneficjentów w wyniku osiągnięcia rezultatów podejmowanych operacji.
5. Trwałość – ocena faktu, czy pozytywne efekty projektu na poziomie celu mogą trwać do zakończenia finansowania zewnętrznego oraz czy możliwe jest utrzymanie się wpływu tego projektu w dłuższym okresie na procesy rozwoju na poziomie sektora, regionu czy kraju.

Sposób wykorzystania wyników z ewaluacji i analizy danych monitoringowych:

Prowadzony monitoring oraz ewaluacja z jednej strony oceniają stopień wdrażania założeń LSR a z drugiej strony płynące z nich dane sygnalizować mogą o barierach czy problemach mających wpływ na prawidłowe wdrażanie LSR.

Wyniki płynące z ewaluacji oraz analizy danych monitoringowych wykorzystane zostaną do:

- ✓ Informowania społeczności lokalnej i pozostałych interesariuszy o stopniu osiągnięcia zaplanowanych celów i wskaźników, wykorzystania środków finansowych, sukcesach i porażkach w realizacji LSR;
- ✓ Procedury aktualizacji strategii. W przypadku gdy analiza danych monitoringowych i ewaluacja wykażą zapóźnienia w procesie wdrażania, pojawienie się problemów i barier wymagających interwencji to stanowić to będzie podstawę i uzasadnienie do uruchomienia procedury aktualizacji strategii. Aktualizacja ta dotyczyć może jednego (np. kryteriów wyboru operacji) lub kilku elementów (celów, przedsięwzięć, wskaźników, budżetu) strategii.

Planowanie monitoringu:

W procesie monitoringu badane powinny być elementy głównie ilościowe dotyczące najważniejszych aspektów funkcjonowania LGD – przebiegu konkursów, stopnia realizacji budżetu i zaplanowanych wskaźników, etc.

Rozdział XII Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

W dniu 30.11. 2015 r. wystąpiono do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska o stwierdzenie konieczności wykonania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu LSR. W dniu 29.12.2015 r. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska wyraziła opinię, że dla projektu LSR nie jest wymagane przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

W dniu 30.11. 2015 r. wystąpiono do Dolnośląskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego o stwierdzenie konieczności wykonania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu LSR. W dniu 28.12.2015 r. Dolnośląski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny wyraził opinię, że dla projektu LSR nie jest wymagane przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

LITERATURA

Akty normatywne:

1. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006.
2. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005.
3. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 z dnia 17 grudnia 2013 w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 352/78, (WE) nr 165/94, (WE) nr 2799/98, (WE) nr 814/2000, (WE) nr 1290/2005 i (WE) nr 485/2008.
4. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 508/2014 z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenia Rady (WE) nr 2328/2003, (WE) nr 861/2006, (WE) nr 1198/2006 i (WE) nr 791/2007 oraz rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1255/2011.
5. Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 809/2014 z dnia 17 lipca 2014 r. ustanawiające zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do zintegrowanego systemu zarządzania i kontroli, środków rozwoju obszarów wiejskich oraz zasady wzajemnej zgodności.
6. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”, objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Programy Operacyjne i dokumenty strategiczne:

1. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.
2. Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020.
3. Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Aglomeracji Wałbrzyskiej na lata 2014-2020,
4. Strategia Rozwoju Gminy: Dobromierz, Jaworzyna Śląska, Kostomłoty, Strzegom, Świdnica, Udanin i Żarów.

Publikacje:

1. Bloch E., Kościelecki P., Śpiewak R., Zalewska K., Podręcznik tworzenia i ewaluacji wskaźników w lokalnych strategiach rozwoju, Warszawa 2010.
2. Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Poradnik dla lokalnych grup działania w zakresie opracowania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014-2020, Warszawa 2015.

Załączniki:

1. Procedura aktualizacji LSR

Procedura aktualizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016-2020

§ 1

Organy odpowiedzialne za proces aktualizacji LSR

1. Nadzór nad realizacją i aktualizacją LSR należy do kompetencji WZC.
2. Organem odpowiedzialnym za przeprowadzenie procesu aktualizacji LSR jest Zarząd.
3. Biuro LGD wykonuje na bieżąco czynności związane z procesem monitoringu LSR,
4. Zarząd jest odpowiedzialny za analizę i ocenę danych gromadzonych przez Biuro LGD.
5. Zarząd w drodze uchwały wskazuje termin i zakres przeprowadzenia ewaluacji realizacji LSR.

§ 2

1. Zakres aktualizacji LSR może dotyczyć :

- 1) zmiany kryteriów oceny lub procedur, wpływających na treści zawarte w LSR;
- 2) aktualizacji i uszczegółowienia celów i przedsięwzięć,
- 3) aktualizacji lub dokonania zmiany wskaźników,
- 4) uszczegółowienia planu działania,
- 5) uszczegółowienia lub rozwinięcia planu komunikacji,
- 6) nowelizacji budżetu LSR – również w wypadku zmian wykorzystania budżetu, wynikających z decyzji Samorządu Województwa,
- 7) aktualizacji Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, lub zmiany szczegółowych rozporządzeń w zakresie podziałania 19.2, 19.3 i 19.4,
2. W razie konieczności dokonania zmian wynikających ze zmian przepisów prawa lub dokumentów powiązanych, o zakresie aktualizacji LSR decyduje Zarząd,
3. Zarząd, we współpracy z Biurem LGD, organizuje proces aktualizacji LSR w zakresie:
  - 1) dookreślenia zakresu i brzmienia proponowanych zmian;
  - 2) określenia metod angażowania społeczności lokalnej w proces aktualizacji strategii, wśród których znaleźć się mogą w szczególności:
    - a) zamieszczenie na stronach internetowych LGD oraz wszystkich gmin będących jej członkami, proponowanych zmian w zapisach LSR wraz z uzasadnieniem i określeniem minimum 7-dniowego terminu na zgłaszanie uwag i propozycji,
    - b) ogłoszenie konsultacji pisemnych, w których zainteresowani partnerzy społeczni mogą przygotować pisemne odpowiedzi (komentarze, uwagi) do propozycji zmian zapisów LSR, zamieszczonych na stronie internetowej LGD, przedłożonych do wglądu w biurze oraz podczas ewentualnych spotkań,
    - c) organizację minimum jednego spotkania konsultacyjnego dla (przedstawicieli grup defaworyzowanych, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych, samorządów), podczas którego będą oni mogli zapoznać się z proponowanymi zmianami i przedstawić swoje opinie i rekomendacje, przy czym informacja o spotkaniu przekazywana jest za pośrednictwem strony www.lgd-szlakiemgranitu.pl oraz korespondencji mailowej, na minimum 4 dni przed spotkaniem,
    - d) informowanie planowanych zmianach i składanie stosownych wyjaśnień podczas indywidualnych konsultacji w biurze LGD.
4. W efekcie prowadzonych działań partycypacyjnych, dających jak najpełniejszą odpowiedź na potrzeby i preferencje społeczności lokalnej obszaru LGD, Biuro LGD sporządza zestawienie uwag i rekomendacji. Zestawienie opracowywane jest w formie tabelarycznej i uwzględnia treść propozycji, zgłaszającego, rekomendacje Zarządu, uzasadnienie w przypadku odrzucenia lub odroczenia włączenia propozycji do LSR.

5. Po zakończeniu konsultacji społecznych Zarząd opracowuje końcową wersję propozycji zmian w LSR, którą przekazuje pod obrady Walnego Zebrania wraz z zestawieniem tabelarycznym, o którym mowa w ust. 6.
6. WZC, podejmując stosowną uchwałę, ostatecznie określa i zatwierdza zmiany w LSR.

§ 3

1. Informacje dotyczące działań podejmowanych w ramach aktualizacji LSR, zamieszczane są na stronie internetowej LGD oraz na stronach gmin członkowskich LGD, a także udostępnione do wglądu w Biurze LGD.

2. Procedura prowadzenia monitoringu i ewaluacji

Procedura prowadzenia monitoringu i ewaluacji

Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2014-2020 oraz funkcjonowania Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Szlakiem Granitu”

§ 1

Użyte w procedurze zwroty oznaczają:

1. LGD – Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Szlakiem Granitu”,
2. LSR – Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016-2022,
3. Rada (OD) - Rada Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Szlakiem Granitu”,
4. Komisja Rewizyjna – Komisja Rewizyjna Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Szlakiem Granitu”,
5. Zarząd – Zarząd Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Szlakiem Granitu”,
6. Biuro LGD – Biuro Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Szlakiem Granitu”,
7. WZC – Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Szlakiem Granitu”.

§ 2

1. Nadzór nad monitoringiem i ewaluacją realizacji LSR zgodnie z § 23 ust. 4 pkt. 1 litera a należy do zadania Komisji Rewizyjnej.
2. Biuro LGD na bieżąco realizuje zadania związane z procesem monitoringu w zakresie :
  - 1) pozyskiwania i przetwarzania danych niezbędnych do przeprowadzenia procedury monitoringu i ewaluacji,
  - 2) sporządza zestawienia wyników i przekazuje do Zarządu LGD,
3. Zarząd LGD nadzoruje Biuro LGD w realizacji zadań związanych z monitoringiem i jest odpowiedzialny za analizę i ocenę danych zbieranych przez Biuro LGD.
4. Zarząd może powołać dodatkowe zespoły robocze do opracowania raportów z ewaluacji i monitoringu,

§ 3

1. Monitoring ma na celu sprawdzenie:
  - 1) stanu realizacji LSR,
  - 2) funkcjonowania LGD,
  - 3) wykorzystania budżetu,
  - 4) realizacji planu komunikacji,w stosunku do upływu czasu realizacji LSR,
2. Monitoring prowadzony jest przez Biuro LGD na podstawie:
  - 1) rejestrów danych prowadzonych przez Biuro LGD (tworzonych w oparciu o zbierane dane i analizy własne),
  - 2) sprawozdań składanych przez beneficjentów,
  - 3) statystyki odwiedzin strony internetowej www.lgd-szlakiemgranitu.pl ,
  - 4) list obecności ze spotkań informacyjnych,
  - 5) rejestru doradztwa prowadzonego w Biurze LGD,
  - 6) rejestru doradztwa prowadzonego telefonicznie i elektronicznie,

- 7) kontroli realizacji operacji u beneficjenta,
  - 8) ankiet monitorujących doradztwo w Biurze LGD,
  - 9) ankiet monitorujących realizację przedsięwzięć,
  - 10) danych z ewaluacji realizacji LSR,
  - 11) informacji pozyskiwanej z prasy lokalnej i portali społecznościowych
3. W procedurze monitoringu Biuro LGD obowiązkowo gromadzi informacje dotyczące:
    - 1) stopnia realizacji wskaźników LSR dla poszczególnych celów oraz przedsięwzięć,
    - 2) stopnia realizacji budżetu,
    - 3) zasięgu działań komunikacyjnych prowadzonych przez LGD,
    - 4) jakości i poziomu doradztwa świadczonego przez pracowników Biura LGD,
    - 5) jakości i wyników współpracy LGD z innymi organizacjami i podmiotami,
    - 6) realizacji projektów współpracy poprzez:
      - a) zbieranie ankiet monitorujących realizację projektów,
      - b) badanie zaangażowania uczestników projektów współpracy,
      - c) badania wpływu uczestnictwa w realizacji projektów współpracy w podejmowaniu decyzji o podejmowaniu działalności gospodarczej,
    - 7) zaangażowania organów stowarzyszenia w realizacji LSR.
  4. Biuro LGD przedstawia wyniki monitoringu w formie kwartalnych raportów monitorujących, Zarządowi LGD oraz Komisji Rewizyjnej.
  5. Po zapoznaniu się z raportem monitorującym Zarząd lub Komisja Rewizyjna może wnioskować o przeprowadzenie dodatkowych analiz przez Biuro LGD,
  6. Zarząd może zlecić przeprowadzenie ewaluacji stanu realizacji LSR podmiotowi zewnętrznemu zachowując procedurę zapytania ofertowego,
  7. Jeżeli wnioski i rekomendacje z monitoringu tego wymagają, Komisja Rewizyjna wnioskuje do Zarządu o uruchomienie procedury aktualizacji LSR we wskazanym zakresie, zgodnie z Procedurą aktualizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016-2022.
  8. W przypadku stwierdzenia niezgodności realizowanych działań z zapisami LSR lub ich negatywnej oceny, Komisja Rewizyjna zgłasza wniosek w sprawie podjęcia działań naprawczych. Za przygotowanie programu naprawczego odpowiedzialny jest Zarząd w porozumieniu z Komisją Rewizyjną.

§ 4

1. W każdym roku realizacji LSR Komisja Rewizyjna – na podstawie kwartalnych raportów monitorujących oraz prowadzonych przez Biuro LGD ewidencji, a także ankiet monitorujących beneficjentów – sporządza raport ewaluacyjny, który jest przedstawiany podczas WZC.
2. Po sporządzeniu raportu ewaluacyjnego przeprowadza się badanie ankietowe na stronie www.lgd-szlakiemgranitu.pl, celem którego jest uzyskanie opinii mieszkańców obszaru w zakresie skuteczności działania LGD,
3. Zakres badania ewaluacyjnego dotyczy:
  - 1) stopnia realizacji celów, przedsięwzięć i wskaźników przewidzianych w LSR,
  - 2) wpływu realizacji LSR na rozwój społeczny i gospodarczy obszaru LGD,
  - 3) wpływu realizacji LSR na grupy defaworyzowane,
  - 4) zgodności ogłaszanych konkursów z harmonogramem określonym w LSR,
  - 5) zainteresowania mieszkańców obszaru LGD aplikowaniem o środki,
  - 6) wyników oceny wniosków przez Radę LGD,
  - 7) zgodności i wysokości wydatkowania środków finansowych z przyznanego budżetu na poszczególne przedsięwzięcia,
  - 8) skuteczności promocji i aktywizacji społeczności lokalnej,
  - 9) Funkcjonowania organów stowarzyszenia, Biura LGD.
4. Raport z ewaluacji zawiera ocenę podejmowanych działań w oparciu o następujące kryteria oceny:
  - 1) skuteczność – co zostało osiągnięte,
  - 2) efektywność – czy poniesione koszty są adekwatne do rezultatów,
  - 3) użyteczność – czy realizacja strategii przyczynia się do rozwiązania zdefiniowanych problemów,
  - 4) trafność – czy założenia przyjęte w LSR odpowiadają zidentyfikowanym problemom w obszarze objętym projektem lub realnym potrzebom beneficjentów,
  - 5) trwałość – czy realizacja strategii powoduje trwałe zmiany.

5. Biuro LGD odpowiada za przekazanie Komisji Rewizyjnej danych bazowych do dokonania ewaluacji,
6. Raport ewaluacyjny jest przedkładany do wiadomości członków LGD podczas corocznego WZC.
7. W przypadku stwierdzenia niezgodności realizowanych działań z zapisami LSR lub ich negatywnej oceny, Komisja Rewizyjna zgłasza wniosek o podjęcie działań naprawczych. Za przygotowanie programu naprawczego odpowiedzialny jest Zarząd LGD.
8. Jeżeli wnioski i rekomendacje z ewaluacji tego wymagają, Komisja Rewizyjna wnioskuję do Zarządu o uruchomienie procedury aktualizacji LSR we wskazanym zakresie, zgodnie z przyjętą procedurą.

§ 5

1. Załącznikami do procedury są:
  - 1) Szczegółowy zakres monitoringu LSR,
  - 2) Szczegółowy zakres ewaluacji realizacji LSR,

§ 6

Informacje dotyczące działań podejmowanych w ramach monitoringu i ewaluacji, w szczególności raporty monitorujące i ewaluacyjne, zamieszczane są na stronie internetowej www.lgd-szlakiemgranitu.pl, na stronach internetowych gmin będących członkami LGD, a także udostępnione do wglądu w Biurze LGD.

3. Budżet

Wysokość wsparcia finansowego EFSI w ramach LSR w ramach poszczególnych poddziałań:

Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe					
	PROW	RPO		PO RYBY	Fundusz wiodący	Razem EFSI
		EFS	EFRR			
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	9 500 000	-	-	-	9 500 000	9 500 000
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	190 000	-	-	-	190 000	190 000
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	1 995 000	-	-	-	1 995 000	1 995 000
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	142 500	-	-	-	142 500	142 500
Razem	11 827 500	-	-	-	11 827 500	11 827 500

Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014-2020

	Wkład EFRROW	Budżet państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	RAZEM
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	4 352 292,00	2 487 708,00	-	6 840 000,00
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	1 692 558,00	-	967 442,00	2 660 000,00
Razem	6 044 850,00	2 487 708,00	967 442,00	9 500 000,00

4. Plan komunikacji

Plan Komunikacji.

1. Grupy docelowe

Grupy docelowe, do których kierowane będą poszczególne działania komunikacyjne zostały opisane w LSR i zapisanych tam celach ogólnych i szczegółowych. Wśród tych grup są: społeczność lokalna i wchodzące w jej skład grupy społeczne oraz grupy defaworyzowane i potencjalni beneficjenci, w tym m.in. przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego, partnerzy społeczni i gospodarzy oraz radni rad gmin i powiatów.

2. Cele działań komunikacyjnych

Celem strategicznym w strategii komunikacji opracowanej przez Stowarzyszenie LGD „Szlakiem Granitu” jest zbudowanie spójnego i pozytywnego wizerunku LGD, która będzie realizowała LSR 2014-2020. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez realizację następujących działań:

1. Upowszechnienie wśród mieszkańców obszaru Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Szlakiem Granitu” wiedzy o zasadach wdrażania RLKS, głównych celach i kierunkach interwencji, zasadach przyznawania dofinansowania oraz typach operacji, które będą miały największe szanse wsparcia z budżetu LSR.
2. Upowszechnianie wśród mieszkańców zasad realizacji projektów współpracy o zasięgu regionalnym i międzynarodowym celem nabywania doświadczeń w realizacji własnych pomysłów.
3. Zapewnienie wiedzy dla potencjalnych beneficjentów, w tym grantobiorców o zasadach i warunkach aplikowania o pomoc finansową na realizację operacji/grantów.
4. Uzyskanie informacji zwrotnej nt. działalności i rozpoznawalności marki LGD „Szlakiem Granitu” w tym oceny pomocy świadczonej przez LGD.
5. Wzmocnienie procesu zaangażowania społeczności LGD w realizację LSR poprzez usprawnienie konsultacji i ewentualnych aktualizacji/zmian zapisów LSR, dokumentów powiązanych oraz sposobu wdrażania LSR.
6. Budowanie pozytywnego wizerunku LGD jako organizacji wspierającej rozwój lokalny ze szczególnym uwzględnieniem upowszechnienia efektów wdrażania LSR, w tym promocji i dobrych praktyk.

3. Rodzaje działań i środków komunikacji

Kampanie informacyjne, kierowane do ogółu społeczności lokalnej, a wśród niej potencjalnych beneficjentów. Celem kampanii będzie szeroka informacja i promocja samej LSR, zaplanowanych w niej przedsięwzięć i kryteriów oceny wniosków aplikacyjnych. W kampaniach zostaną wykorzystane przede wszystkim środki masowego przekazu oraz spotkania bezpośrednie. Ten etap kampanii rozpoczniemy opracowaniem, wydaniem i kolportowaniem ulotki nt. LSR

Materiały informacyjne promocyjne i szkoleniowe (w formie drukowanej i elektronicznej) – będą wykorzystane w kampanii informacyjnej. Konferencje, okazjonalne imprezy masowe – organizowane przez LGD w partnerstwie z podmiotami gospodarczymi, społecznymi i publicznymi oraz uczestnictwo LGD w tego typu imprezach organizowanych przez inne podmioty gospodarcze lub społeczne.

Portale internetowe – Ten środek komunikacji posłuży nam do prezentacji wszystkich dokumentów związanych z wdrażaniem LSR, a także do bieżącego informowania, np. o terminach naboru wniosków, planowanych konkursach; rodzajach i wysokości wsparcia projektów.

4. Analiza efektywności zastosowanych działań komunikacyjnych i środków przekazu

Plan komunikacji opracowany t na okres realizacji LSR. Okres ten podzielony został na trzy etapy, z których każdy odnosi się od dwóch do trzech lat realizacji LSR..

Działania komunikacyjne podlegać będą badaniom wskaźników i porównywania ich z zakładanymi rezultatami. Jeśli w wyniku monitoringu stwierdzi się, iż któreś z działań komunikacyjnych nie przynosi pożądaných efektów, zostanie zastosowany plan naprawczy. Plan ten polegać będzie na modyfikacji dotychczasowych praktyk komunikacyjnych i ich doskonalenie lub wprowadzenie innych, które w ocenie LGD będą bardziej odpowiednie w drodze do zaplanowanych celów.

Do obowiązków biura LGD należy monitorowanie efektów komunikacji, ewaluacja procesu komunikacji (1 raz w każdym roku wdrażania planu komunikacji), sporządzanie ocen oraz wnioskowanie propozycji zmian w planie komunikacji, nad którymi będzie sprawował nadzór Zarząd LGD.

5. Budżet przewidziany na działania komunikacyjne.

Środki budżetowe na realizację planu w latach (w zł)		
2016-2018	2019-2020	2021- 2023
15 000,00	10 000,00	25 000,00

Zał. Nr 4. Plan komunikacji- zestawienie tabelaryczne

Termin	Cel komunikacji	Nazwa działania komunikacyjnego	Adresaci działania komunikacyjnego	Zastosowane środki przekazu
od połowy 2016 r. informacja ciągła	Informowanie potencjalnych wnioskodawców o LSR na lata 2014-2020 (cele, zasady przyznawania dofinansowania oraz rodzajach operacji , które będą zgodne z celami i przedsięwzięciami opisanymi w LSR)	Kampania informacyjna nt. celów zapisanych w LSR na lata 2014-2020	Zainteresowani beneficjenci , w szczególności przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe i mieszkańcy obszaru LGD (w tym przedstawiciele grup defaworyzowanych)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ informacja elektroniczna dla osób widniejących w bazie danych LGD , ➤ informacje na stronie internetowej www.lgd-szlakiemgranitu.pl ➤ informacje na stronach internetowych gmin obszaru LGD, ➤ ogłoszenia na portalach społecznościowych (Facebook), ➤ ogłoszenia w siedzibach instytucji publicznych (PUP, GOPS), ➤ informacja w punktach informacji turystycznej, ➤ organizacja spotkań informacyjno-konsultacyjnych na obszarze LGD, ➤ artykuły w prasie lokalnej. ➤ materiały promocyjne (gadżety)
od II połowy 2016 r./zgodnie z terminami naboru wniosków	Informowanie potencjalnych wnioskodawców o kryteriach oceny stosowanych przez Radę LGD podczas oceny wniosków w naborach wniosków	Kampania informacyjna nt. zasady sporządzania wniosków, cele, przedsięwzięcia, kryteria oceny wniosków	Zainteresowani beneficjenci , w szczególności przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe i mieszkańcy obszaru LGD (w tym przedstawiciele grup defaworyzowanych)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ informacja elektroniczna dla osób widniejących w bazie danych LGD , ➤ informacje na stronie internetowej www.lgd-szlakiemgranitu.pl ➤ informacje na stronach internetowych gmin obszaru LGD, ➤ ogłoszenia na portalach społecznościowych (Facebook), ➤ ogłoszenia w siedzibach instytucji publicznych (PUP, GOPS), ➤ informacja w punktach informacji turystycznej, ➤ szkolenia/warsztaty na obszarze LGD (po 1 w każdej gminie co daje liczbę 7 warsztatów) ➤ organizacja konsultacji w biurze LGD, ➤ artykuły w prasie lokalnej.
II połowa 2016 r./ do końca realizacji LSR	Pozyskiwanie i wspieranie beneficjentów LSR w realizacji projektów	Kampania informacyjna nt. przygotowywania dokumentacji aplikacyjnej i rozliczania projektów oraz dokumentowania	Beneficjenci działań oraz osoby zainteresowane aplikowaniem o środki w kolejnych naborach wniosków	<ul style="list-style-type: none"> ➤ informowanie na stronie www.lgd-szlakiemgranitu.pl o terminach i miejscach prowadzonych działań szkoleniowo/informacyjnych, ➤ informacja elektroniczna dla osób widniejących w bazie danych LGD , ➤ spotkania, szkolenia, warsztaty ➤ doradztwo indywidualne w biurze LGD,

		i wizualizacji projektów		
II połowa 2016 oraz II połowa 2018	Pozyskanie beneficjentów do uczestnictwa w projektach współpracy	Kampania informacyjna nt. realizowanych projektów współpracy zgodnie z planem działania	Osoby fizyczne oraz przedsiębiorcy zainteresowani udziałem w projektach współpracy	<ul style="list-style-type: none"> ➤ informowanie na stronie www.lgd-szlakiemgranitu.pl o terminach i miejscach prowadzonych działań, ➤ informacja elektroniczna dla osób widniejących w bazie danych LGD , ➤ informacje na stronach internetowych gmin obszaru LGD, ➤ ogłoszenia na portalach społecznościowych (Facebook), ➤ artykuły w prasie lokalnej
II połowa 2016 r. (i w każdym kolejnym roku)	Aktywizacja mieszkańców (odbiorców projektów), w tym przedstawiciele grup de faworyzowanych do realizacji celów PROW 2014-2020	Kampania informacyjna nt. możliwości samozatrudnienia, rozwoju prowadzonej działalności gospodarczej/ utworzenia inkubatorów przedsiębiorczość i/inkubatorów kuchennych	Mieszkańcy obszaru LGD, przedstawiciele grup defaworyzowanych, wskazanych w LSR (m.in. długotrwale bezrobotni, osoby młode oraz osoby w wieku 55+ pozostające bez pracy, osoby zagrożone wykluczeniem społecznym) rolnicy, przedsiębiorcy, gospodynie domowe, KGW	<ul style="list-style-type: none"> ➤ informacja elektroniczna dla osób widniejących w bazie danych LGD , ➤ informacje na stronie internetowej www.lgd-szlakiemgranitu.pl ➤ informacje na stronach internetowych gmin obszaru LGD, ➤ ogłoszenia na portalach społecznościowych (Facebook), ➤ ogłoszenia w siedzibach instytucji publicznych (PUP, GOPS), ➤ informacja w punktach informacji turystycznej, ➤ szkolenia/warsztaty na obszarze LGD (po 1 w każdej gminie co daje liczbę 7 warsztatów) ➤ organizacja konsultacji w biurze LGD, ➤ artykuły w prasie lokalnej.
I połowa 2018 r. (i w kolejnych latach)	Zwiększenie akceptacji społecznej dla działań rozwojowych i poprawy warunków życia mieszkańców obszaru LGD	Kampania prezentacyjna projektów realizowanych i rozliczonych oraz projektów w realizacji	Beneficjenci zrealizowanych projektów/mieszkańcy i obszaru LGD (w tym potencjalni wnioskodawcy i beneficjenci)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ promocja skutecznych działań na stronie internetowej www.lgd-szlakiemgranitu.pl oraz na stronach gmin tworzących obszar LGD i portalu społecznościowym, ➤ artykuły w biuletynie LGD i/lub prasie lokalnej, ➤ opracowanie, wydanie oraz kolportaż materiałów promocyjnych (ulotki, katalogi zrealizowanych projektów)
II połowa 2018 r. Do	Ewaluacja realizacji LSR pod kątem konieczności	Badanie opinii i satysfakcji mieszkańców	Beneficjenci/mieszkańcy obszaru LGD	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ankieta online na oficjalnej stronie LGD, ➤ Ankieta online na portalu społecznościowym,

zakończenia realizacji LSR	przeprowadzenia korekt zapewniających realizację przyjętych wskaźników	oraz beneficjentów		
----------------------------	--	--------------------	--	--

Załącznik Nr 5 Plan działania

Lata		2016 - 2018			2019 - 2021			2022 - 2023			RAZEM 2016 - 2023		Podziałanie/ zakres programu
Nazwa wskaźnika		Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w PLN	
CEL OGÓLNY NR 1													
Cel szczegółowy 1.1													
Przedsięwzięcie 1.1.1	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa w sektorze turystyki	3 operacje	100%	300 000 285 000							3 operacje	300 000 285 000	Konkurs
	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa w sektorze turystyki	2 operacje	100%	200 000 190 000							2 operacje	200 000 190 000	Konkurs
	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej	10 operacji	45% 65%	500 000 583 000	5 operacji	45% 35%	500 000 317 000				15 operacji	1 000 000 900 000	Konkurs
	Liczba wspartych obiektów zabytkowych	5 obiektów	100%	400 000 285 000							5 obiektów	400 000 285 000	Konkurs

	Liczba sieci w zakresie rozwoju usług turystycznych	1 sieć	100%	50 000	~~1 sieć~~	~~100%~~	50 000				1 sieć	50 000	Operacja własne
	Liczba projektów współpracy	1 projekty	100%	~~200 000~~ 133 000							1 projekty	~~200 000~~ 133 000	współpraca
Razem cel szczegółowy 1.1				~~1 600 000~~ 1 526 000			550 000 317 000			0		~~2 150 000~~ 1 843 000	
Cel szczegółowy 1.2													
Przedsięwzięcie 1.2.1	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	~~5 Operacji~~ 11 operacji	45% 100%	500 000 1 045 000				~~6 operacji~~	55%	600 000	11	~~1 100 000~~ 1 045 000	konkurs
	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	6 operacji	100%	760 000	~~6 operacji~~	100%	800 000				6	~~800 000~~ 760 000	konkurs
	Liczba projektów współpracy	1 projekty	100%	57 000							1 projekty	57 000	współpraca
3Razem cel szczegółowy 1.2				~~500 000~~ 1 862 000			800 000			600 000		~~1 900 000~~ 1 862 000	
Cel szczegółowy 1.3													
Przedsięwzięcie 1.3.1	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa				~~3 operacje~~ 6 operacje	100%	300 000 570 000	~~3 operacje~~	100%	300 000	6 operacji	~~600 000~~ 570 000	konkurs
	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa				4 operacje	100%	500 000 475 000				4 operacje	~~500 000~~ 475 000	konkurs
	Liczba centrów przetwórstwa lokalnego	6 Operacji	35% 40%	~~1 600 000~~ 1 000 000	9 Operacji	64,7% 60%	1 100 000 425 000				15 Operacji	~~1 700 000~~ 1 425 000	konkurs

	Liczba sieci w zakresie rozwoju usług turystycznych	3 operacja	100%	300 000	3 operacja	100%	300 000 380 000				3	300 000 380 000	konkurs
	Klaster produktu lokalnego	1 operacja	100%	50 000								50 000	Operacja własna
	Współpraca				1 projekt	100%	300 000					300 000	współpraca
Razem cel szczegółowy 1.3				950 000 1 000 000			2 200 000 1 850 000			300 000		3 450 000 2 850 000	
RAZEM CEL OGÓLNY NR 1				1 600 000 4 388 000			3 000 000 2 167 000			300 000		7 500 000 6 555 000	
CEL OGÓLNY NR 2													
Cel szczegółowy 2.1													
Przedsięwzięcie 2.1.1	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej i sportowej	7 obiekty	50%	500 000 750 000	9 obiekty	50%	1 300 000 830 000				16 Obiektów	1 800 000 1 580 000	Konkurs
	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej i sportowej	2 obiekt	100%	100 000							2 obiekty	100 000	2 Operacje własne
	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury kulturalnej	10 obiektów	100%	300 000				10 obiektów	100%	300 000	10 obiektów	300 000	Konkurs Grant
	Liczba działań aktywizacyjnych dla mieszkańców (w tym grup defaworyzowanych)	10 projektów	100%	300 000				6 projektów	60%	180 000	10 projekty	300 000	Konkurs Grant,
Razem cel szczegółowy 2.1				620 000 1 450 000			1 300 000 830 000			480 000		2 400 000 2 280 000	
Cel szczegółowy 2.2													

Przedsięwzięcie 2.2.1	Liczba działań z zakresu z zakresu kultywowania lokalnych tradycji, obrzędów i dziedzictwa				10 projektów	100%	300 000				10 projektów	300 000	Projekt własny grant
	Liczba wspartych obiektów zabytkowych	6 Obiektów	100%	~~300 000~~ 555 000							6 obiektów	~~300 000~~ 555 000	Konkurs
Razem cel szczegółowy 2.2				~~300 000~~ 555 000			~~355 000~~ 300 000			900000		~~750 000~~ 855 000	
RAZEM CEL OGÓLNY NR 2				~~620 000~~ 2 005 000			~~1 300 000~~ 1 130 000			480000		~~2 400 000~~ 3 135 000	
RAZEM LSR				~~3970000~~ 6 393 000			~~5 150 000~~ 3 297 000			1380000		~~10 500 000~~ 9 690 000	
Razem planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu i utrzymywaniu miejsc pracy w ramach poddziałania Realizacja LSR PROW													% budżetu poddziałania Realizacja LSR
													50